

Kristianstad Högskola
Institutionen för Ekonomi

Magisteruppsats
VT 2004

Den orena revisionsberättelsens effekter

Handledare:

Torbjörn Tagesson

Författare:

Jesper Laudon 771019
Martin Persson 791123

Sammanfattning

Syftet med vår uppsats var att utreda om intressenterna anser att den orena revisionsberättelsen utgör en negativ signal och vilka åtgärder de därmed eventuellt vidtar då företag uppvisar oren revisionsberättelse. Vidare skulle vi undersöka om företag med orena revisionsberättelser i större grad går i konkurs eller likvidation än företag med rena revisionsberättelser.

Med utgångspunkt från agentteorin och signalteorin skapade vi vår egen modell. Modellen beskriver händelseförloppet efter att revisorn utfärdat en oren revisionsberättelse, då intressenterna vidtar åtgärder mot företaget vilket som i slutändan påverkar företagets fortsatta existens.

För att kunna realisera vårt syfte genomförde vi en explorativ intervju för att få en djupare förståelse i ämnet, vilket sedan låg till grund för datainsamlingen. Informationen samlade vi in genom en dokumentstudie samt en enkätstudie.

I analysen av dokumentstudien kunde vi konstatera att företag med orena revisionsberättelser i större grad tenderar att gå i konkurs eller likvidation än företag med rena. Tidigare undersökningar har visat att andelen orena revisionsberättelser inte påverkas av konjunkturförhållandet. Dock motsade vår undersökning detta. Samtidigt konstaterade vi att större företag med orena revisionsberättelser har en större möjlighet att överleva än mindre företag med orena revisionsberättelser. Vi kunde även se att den orena revisionsberättelsens allvarlighetsgrad kan påverka företagens existensmöjligheter. Enkätundersökningen visade att intressenterna anser att orena revisionsberättelser utgör en viktig signal på att ett företag har brister som kan leda till en kris. Vidare hade även den största andelen av intressenterna vidtagit åtgärder mot orena revisionsberättelser. Utifrån detta anser vi att vår modell kan ha ett visst förklarande värde.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Problem	4
1.3 Syfte	6
1.4 Uppsatsens disposition	7
1.5 Kapitelsammanfattning	7
2. Metod.....	8
2.1 Uppsatsens metod.....	8
2.2 Kapitelsammanfattning	10
3. Revisionsprocessen.....	11
3.1 Planering	11
3.2 Granskning	11
3.3 Rapportering	12
3.3.1 Revisionsberättelsen.....	12
3.3.2 Ren revisionsberättelse.....	14
3.3.3 Oren revisionsberättelse	14
3.4 Allvarlighetsgrader av orena revisionsberättelser.....	14
3.5 Kapitelsammanfattning	17
4. Teori.....	19
4.1 Agent teorin	19
4.2 Signal teori.....	21
4.3 Intressenterna.....	24
4.3.1 Ägare.....	25
4.3.1.1 Ägare med kontroll	26
4.3.1.2 Ägare utan kontroll	26
4.3.2 Kreditgivare	27
4.3.3 Leverantörer och kunder	28
4.3.4 Anställda	29
4.3.5 Stat	29
4.4 Kapitelsammanfattning	30
5. Empirisk metod.....	32
5.1 Undersökningsmetod	32
5.2 Datainsamlingsmetod.....	33
5.3 Urval.....	34
5.3.1 Dokumentstudien	34
5.3.2 Enkätstudien.....	35
5.3.2.1 Ägare utan kontroll.....	35
5.3.2.2 Kreditgivare.....	36
5.3.2.3 Leverantörer och kunder	36
5.3.2.4 Anställda.....	36
5.3.2.5 Stat.....	37
5.4 Operationalisering	37
5.4.1 Dokumentstudien	37
5.4.1.1 Revisionsberättelsens art	37
5.4.1.2 Allvarlighetsgrad	37
5.4.1.3 Existens år 2002	37
5.4.1.4 Storlek	38
5.4.1.5 Bransch.....	38
5.4.2 Enkätstudien.....	38
5.4.2.1 Del 1 – Frågorna 1-6	39

5.4.2.2 Del 2 – Fallen	40
5.5 Bortfall	44
5.6 Validitet och Reliabilitet	48
5.6.1 Validitet.....	48
5.6.2 Reliabilitet.....	49
5.7 Kapitelsammanfattning	49
6. Analys	50
6.1 Inledning	50
6.2 Dokumentstudien	50
6.2.1 Statistisk bearbetning	50
6.2.2 Revisionsberättelsens art.....	51
6.2.3 Allvarlighetsgraderna.....	51
6.2.4 Existens 2002.....	53
6.2.5 Storlek	55
6.2.6 Bransch	57
6.2.7 Klusteranalys.....	58
6.2.6 Logistisk regression	59
6.3 Enkätstudien	61
6.3.1 Statistisk bearbetning	61
6.3.2 Sammanfattning av frågorna	62
6.3.3 Ågarna.....	62
6.3.4 Kreditgivare	65
6.3.5 Leverantörer	69
6.3.6 Kunder.....	72
6.3.7 Anställda	75
6.3.8 Stat	77
6.3.9 Jämförelse av intressentgrupperna	80
6.3.9.1 Fråga 4 och fråga 6.....	80
6.3.9.2 Första frågan.....	81
6.3.9.3 Sammanfattning av jämförelsen	87
6.4 Kapitelsammanfattning	89
7. Slutsatser	90
7.1 Slutdiskussion	90
7.2 Egna reflektioner.....	92
7.3 Vårt teoretiska bidrag	93
7.4 Vårt praktiska bidrag	93
7.5 Fortsatt forskning	93
Referenslista	95

Bilagor

- Bilaga 1 enkät, aktiespararna
- Bilaga 2 enkät, bankerna
- Bilaga 3 enkät, leverantörerna
- Bilaga 4 enkät, kunderna
- Bilaga 5 enkät, fackförbunden
- Bilaga 6 enkät, skatteverket
- Bilaga 7 Introduktionsbrev

1 Inledning

I detta kapitel beskriver vi bakgrunden till vår uppsats. Därefter redogör vi för vår problemställning och uppsatsens syfte. Avslutningsvis presenteras dispositionen av uppsatsen.

1.1 Bakgrund

En revision utförs främst i ägarnas intresse, men den kan även ha en stor betydelse för andra intressenter (FAR:s revisionsbok, 2004). Förutom ägarna och företagsledningen är dessa intressenter exempelvis, kreditgivare, leverantörer, kunder, anställda samt stat och kommun. Samtliga av dessa intressenter har direkt eller indirekt nytta av vad revisorn gör. Revisionens mål kan indirekt sägas vara att säkerställa trovärdigheten i den ekonomiska informationen om företaget och tilltron till hur styrelse och VD fullgör sina uppdrag (FAR:s revisionsbok, 2004). Information om företaget får intressenterna främst från deras årsredovisningar. Denna information är enligt Tomkins (2001) viktig för att skapa tillit och för att kunna kontrollera situationer. De olika intressenterna tolkar och använder denna information på olika sätt (FAR:s revisionsbok, 2004). Exempelvis banker och andra kreditgivare behöver information för att kunna bedöma riskerna vid kreditgivning till företagen. Leverantörer vill veta om de vågar leverera varor till företaget och samtidigt ge kredit. Kunder eftersträvar trovärdig ekonomisk information för att kunna veta om de kan förvänta sig att företaget fortsätter att leverera.

I årsredovisningen avger revisorn sin revisionsberättelse. Då årsredovisningen inte uppfyller kraven måste revisorn anmärka detta i revisionsberättelsen och den blir därmed oren (FAR:s revisionsbok, 2004). Enligt en magisteruppsats från Luleås Tekniska Universitet, som skrevs av Eriksson-Ek och Pellikka (2002), har revisorns uppgift en stor betydelse för intressenterna. Utan revisionsplikten skulle en stark kvalitetsgaranti samt varningssignal försvinna för intressenterna. Enligt en annan undersökning som genomfördes av Sverker Hasselberg och Mathias Kehrer, lämnade vart åttonde (12,5 %) småföretag i Sverige en oren revisionsberättelse under 1996 (Balans, 11/97). De båda författarna genomförde samma undersökning för år 1992 då resultaten var likartade. Deras resultat visade därmed att andelen orena revisionsberättelser är likartade under en lågkonjunktur som under en högkonjunktur, då det var lågkonjunktur under 1992 och högkonjunktur 1996. Denna höga siffra förvånar flera forskare och revisorer (Balans, 5/95). Även år 2001 lämnade vart åttonde bolag en oren revisionsberättelse i Sverige (Lindher, Lödby Varel & Magistrado, 2002). Det är dock väldigt ovanligt att de börsnoterade bolagen får anmärkningar i revisionsberättelsen eftersom de i regel är välskötta och påpassade (Balans, 5/95).

Om intressenterna ser årsredovisningen som ett viktigt instrument för att bedöma företagen och ifall de anser att revisorns granskning är viktig för att säkerställa företagets trovärdighet och tillit kan man undra hur de reagerar mot företag vars revisionsberättelse visar sig vara oren? Enligt Dunn (1996) är detta område relativt utforskat.

1.2 Problemformulering

Revisionsberättelsen är den enda årliga offentliga rapport som revisorerna lämnar ifrån sig. Den kan ses som en kvalitetsstämpel efter genomförd revision. I vissa fall avger revisorn en oren revisionsberättelse då årsredovisningen avviker i väsentlig grad från lag och god redovisningssed. Detta kan till exempel gälla felaktigheter vid värdering, periodisering, rubricering eller specificering men även överträdelser av lag och god sed. (FAR:s revisionsbok, 2004)

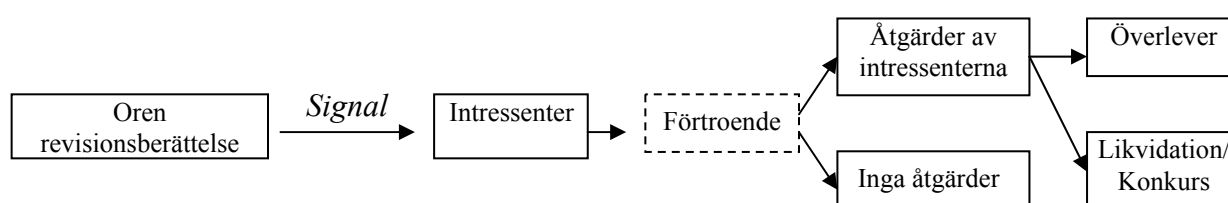
Den orena revisionsberättelsen har till uppgift att informera intressenterna om eventuella brister som revisorn funnit vid revisionen. Dock behöver inte revisorn göra anmärkning i revisionsberättelsen om felen rättas till, men vid allvarliga överträdelser av aktiebolagslagen, årsredovisningslagen eller bolagsordningen måste revisorn alltid upplysa om det i revisionsberättelsen. (FAR:s revisionsbok, 2004)

Den orena revisionsberättelsen kan bero på mer eller mindre allvarliga faktorer där avstyrkande av ansvarsfrihet tillhör det allvarligaste. Endast cirka 2 % av de orena revisionsberättelserna år 2001 var av den allvarligaste typen och merparten av de orena revisionsberättelserna bestod av upplysningar och erinringar om avvikelser från god redovisningssed. (Lindher, Lödby Varel & Magistrado, 2002)

Det är inte ofta som stora börsnoterade bolag har orena revisionsberättelser. Detta kan bero på att en eventuell oren revisionsberättelse kan ge upphov till stor negativ uppmärksamhet. År 2000 fick det O-listenoterade företaget Autofill AB anmärkningar för deras långsiktiga finansiering och beträffande upptagna övervärden i patent (Dagens Nyheter, 2000). Samma år blev Autofill AB avnoterat från Stockholms fondbörs och en av orsakerna var deras orena revisionsberättelse och anledningarna till den. I maj 2003 gick Autofill AB i konkurs och enligt Autofills hemsida var orsaken till konkursen att de hade problem med att omsätta deras produkter och problem med diverse extraordinära belastningar. Exempel på andra noterade bolags orena revisionsberättelser som har blivit uppmärksammade är spelbolaget Daydream och fastighetsbolaget Mandamus. Daydream fick anmärkning för att ägaren och VD hade tagit ett privatlån från företaget under år 2003 och Mandamus fick anmärkning på dess förvaltning under år 2002 (Svenska Dagbladet, 030519) (Mandamus årsredovisning, 2002).

Vi förmodar att en oren revisionsberättelse ger signaler till intressenterna, vilka sedan eventuellt vidtar olika åtgärder. Jun Lin, Tang & Xiao (2003) genomförde en undersökning om hur intressenter i Kina reagerade på orena

revisionsberättelser. Deras undersökning visade att intressenternas tillit till företagen försämras då de visar orena revisionsberättelser. Intressenternas agerande på orena revisionsberättelser skulle kunna illustreras i vår modell nedan. Den orena revisionsberättelsen skulle kunna fungera som en signal från revisorn att brister existerar i bolaget. När signalerna når intressenterna behandlar de informationen och skaffar sig en uppfattning om hur allvarlig situationen är och hur detta kommer att påverka deras intressen. En oren revisionsberättelse antar vi påverkar intressenternas förtroende för det aktuella företaget. Detta skulle då kunna leda till att intressenten vidtar eventuella åtgärder för att möta den uppkomna situationen. Åtgärdernas omfattning borde skifta i förhållande till hur allvarliga anmärkningarna är och beroende på vilken sorts anmärkning det gäller. Efter en längre tid kan detta få en stark negativ inverkan på företaget, vilket eventuellt skulle kunna leda till att företaget likvideras eller går i konkurs.

Figur 1. Den orena revisionsberättelsens effekter

Omfattningen av intressenternas åtgärder skiljer sig förmodligen kraftigt åt för de olika typerna av intressenter, då den uppkomna situationen kan ha olika påverkan mot olika intressenter. Exempelvis borde kreditgivare och större aktieägare ha ett stort intresse av revisionsberättelsens eventuella anmärkningar då dessa intressenter ofta har ett stort ekonomiskt engagemang i form av krediter och aktiekapital. En oren revisionsberättelse skulle då kunna leda till att de slutar ge bolaget krediter respektive säljer sina andelar i bolaget. Enligt Gómez-Guillamón's (2003) undersökning har revisionsberättelsen en stor betydelse som beslutsunderlag både för investerare och för kreditgivare. En undersökning gjord av Estes och Reimer (1979) visade att en oren revisionsberättelse har en negativ inverkan på investerares attityder mot bolaget, vilket i sin tur påverkar investerarnas bedömning av bolagets värde. Ytterligare en undersökning som gjordes av Dodd, Dopuch, Holthausen & Leftwich (1984) visade att aktiekursen påverkades negativt av en oren revisionsberättelse. Reaktionen varierade dock beroende på hur allvarlig anmärkningen var. Flera andra undersökningar har visat samma resultat (Kelly & Mohrweis, 1989; Teoh, 1992; Teoh & Wong, 1993). Flera undersökningar har också visat att aktiekursen påverkas negativt, då ett företag för första gången visar en oren revisionsberättelse (Frost, 1994; Fargher och Wilkins, 1998; Seipel och Tunnell, 2000).

Leverantörer borde också i viss utsträckning vara intresserade, särskilt då anmärkningen skulle kunna innebära en risk för försämrade betalningsmöjligheter. Det skulle då kunna medföra att leverantören slutar att ge företaget kredit eller slutar att leverera produkter.

En annan intressentgrupp är de anställda som dock är mer utsatta för den företagsspecifika risken eftersom de inte har möjlighet att diversifiera riskerna i den utsträckning som externa intressenter har. En större exponering mot ett bolag med en oren revisionsberättelse kan vara ett incitament till att kontrollera vad problemet verkligen är. Visar det sig vara en allvarlig anmärkning skulle detta kunna leda till att de anställda söker nya arbeten. De eventuella åtgärder som intressenterna vidtar skulle kunna leda till att intresseföretaget på längre sikt går i konkurs.

Utifrån den modell vi presenterade ovan ska vi undersöka vilka effekter en oren revisionsberättelse verkligen får och vilka eventuella åtgärder intressenterna vidtar.

1.3 Syfte

Syftet med vår uppsats är att utreda om intressenterna anser att den orena revisionsberättelsen utgör en negativ signal. Vidare vill vi utreda vilka effekter denna signal får på intressenternas agerande och om detta kan medföra att företag går i konkurs eller likvideras.

1.4 Uppsatsens disposition

- Kapitel 2: I detta kapitel redogör vi för uppsatsens vetenskapliga metod och för den undersökningsansats vi har antagit. Vidare presenterar vi de teorier vi använt oss av.
- Kapitel 3: I detta kapitel beskriver vi revisionsprocessens tre olika delar. Den största delen i detta kapitel är den orena revisionsberättelsen, där vi även presenterar den allvarlighetskala som vi använt oss av.
- Kapitel 4: I detta kapitel redogör vi för de teorier som ligger till grund för vår uppsats. Vidare presenterar vi vår egen modell och de hypoteser som ska prövas.
- Kapitel 5: I detta kapitel presenterar vi den empiriska metoden och de datainsamlingsmetoder vi använt oss av. Vidare beskrivs arbetet med vårt urval och operationaliseringen av undersökningen. Kapitlet avslutas med en beskrivning av validiteten och reliabiliteten för vår undersökning.
- Kapitel 6: I detta kapitel redogör vi för analysen av den insamlade informationen vi erhållit från vår undersökning. Dessutom testar vi våra hypoteser.
- Kapitel 7: I detta kapitel presenterar vi våra slutsatser och reflektioner på vår uppsats. Vidare presenteras vårt

teoretiska och praktiska bidrag arbetet gett. Kapitlet avslutas med förslag till fortsatt forskning.

1.5 Kapitelsammanfattning

Vi har i detta kapitel beskrivit bakgrunden till vårt problem. Revisionsberättelsen är en form av kvalitetsstämpel för intressenterna. Utifrån detta fick vi idén att undersöka om intressenterna anser att den orena revisionsberättelsen utgör en negativ signal. Vidare vill vi utreda vilka effekter denna signal får på intressenternas agerande och om detta kan medföra att företag går i konkurs eller likvideras.

2 Metod

I detta kapitel kommer vi att presentera den metod vi har valt att använda oss av. Vi kommer vidare att motivera valet av vår ansatsmetod och de teorier vi valt.

2.1 Uppsatsens metod

Syftet med vår uppsats är att undersöka om intressenterna anser att den orena revisionsberättelsen utgör en negativ signal. För att realisera vårt syfte kommer vi att utifrån befintlig teori och den modell vi utvecklat försöka förklara vilka effekter den orena revisionsberättelsen får på intressenternas agerande. Vidare tänker vi försöka utröna vilka åtgärder intressenterna eventuellt vidtar och om detta då brukar leda till att företaget likvideras eller går i konkurs.

Eftersom vi vill undersöka om det finns ett kausalt samband mellan en oren revisionsberättelse och intressenternas agerande samt eftersom vi tänker utföra en förklarande undersökning, använder vi oss därmed av den positivistiska ansatsen framför den hermeneutiska.

Vi har konstruerat en egen modell utifrån befintlig teori och tidigare undersökningar. Utifrån denna modell har vi tagit fram ett antal hypoteser som vi ska testa. Eftersom vi utgår från befintlig teori och uppsättningen av hypoteser har vi valt att använda oss av den deduktiva metoden istället för den induktiva. Den senare är inte lämplig i vårt arbete eftersom vi ska testa våra på förhand utvecklade hypoteser och inte först utföra en undersökning från vilken vi sedan utvecklar hypoteser (Saunders, Lewis & Thornhill, 2003).

För att testa våra hypoteser kommer vi att utföra en enkätundersökning och en dokumentstudie. Anledningen till att vi har valt att göra en enkätundersökning är på grund av att det är enklare och nå ut till fler respondenter och att det inte är lika tidskrävande och kostsamt som exempelvis en intervjuundersökning. Vi kommer först att utföra en explorativ intervju med en auktoriserad revisor, Johan Törnquist, i syfte att kunna utveckla bästa möjliga mätinstrument för insamlingen och analysen av enkät- och dokumentstudien.

Med dokumentstudien kommer vi att undersöka hur många av de företag som 1997 uppvisade en oren revisionsberättelse och som fortfarande är aktiva år 2002. Dokumentstudien kommer att baseras på företagens årsredovisningar. En fördel med dokumentstudie är att den bygger på redan befintlig information.

Eftersom vi ska använda oss av dessa tre olika datainsamlingsmetoder, dokumentstudie, enkätstudie samt en explorativ intervju kommer vi därmed att utföra en triangulerad undersökning. Intervjun utförs med avsikt att få information och råd om hur vi ska konstruera vår enkät och allvarlighetskala. Därefter kommer vi att utföra vår dokument- och enkätstudie. Vår undersökningsmetod kommer därmed att tillhöra den kategori som Hollensen (1995) benämner ”Kvalitativ teknik som förberedelse för en kvantitativ teknik”, dvs. att vi använt kvalitativ data som underlag för framställningen av den kvantitativa data.

I vårt arbete har vi valt att använda oss av agentteorin för att förklara revisorns betydelse i förhållandet mellan ägare, den s.k. principalen och ställföreträdaren den s.k. agenten. Agentteorin förutsätter att alla människor handlar i eget intresse och frågan är då hur principalen ska kontrollera agentens agerande så han eller hon inte handlar i eget intresse. Revisorns roll är att fungera som en förmedlare mellan agenten och principalen och att kontrollera att agenten inte missbrukar sitt informationsövertag för egna intressen. Revisorn ska då fungera som en oberoende kontrollant åt principalen.

Dessutom använder vi oss av intressentmodellen för att förklara hur aktörerna i företagets omvärld har ett intresse i bolaget. Detta är användbart för oss då vi ska förklara hur viktigt revisorns arbete är för de olika intressenterna.

Vidare använder vi oss av signalteorin. Denna kommer vi att applicera på revisionsberättelsens funktion som signalverktyg. Revisionsberättelsen är en kvalitetsstämpel för intressenterna och en oren revisionsberättelse kan ge signaler om att brister existerar i bolaget. Dessa signaler förmodar vi kan påverka intressenternas agerande och därmed företagets fortlevnad.

Det finns även andra teorier som vi hade kunnat använda oss av i vårt arbete. En är ”Stewardship” teorin. Denna teori kritiserar agentteorins förutsättning om att alla människor agerar i sitt eget intresse (Davis, Donaldson & Schoorman, 1997). Stewardship-teorin har sina rötter i psykologin och sociologin. Teorin utvecklades för att undersöka situationer då toppledare agerar som ”stewards” och motiveras till att agera i principalens intresse. Enligt Stewardship-teorin har människan ett organisations- och kollektivtänkande istället för ett individualistiskt och egoistiskt tänkande. Detta innebär att agenten strävar efter att principalens mål uppfylls före sina individuella mål (Davis *et. al.*, 1997). Stewarden har dock egna nödvändiga intressen som exempelvis att ha en inkomst för att överleva. Skillnaden jämfört med agentteorin är att stewarden tror att hans eller hennes individuella mål uppnås då denne arbetar efter att uppnå de kollektiva målen (Davis *et al.*, 1997). Då cheferna och ledarna i en organisation har detta tankesätt behöver inte principalen övervaka och kontrollera stewarden lika mycket som i agentteorin.

Forskare har undersökt vilken av agentteorin och stewardship-teorin som är bäst lämpad att använda sig av då man ska utveckla företagets

styrningssystem. Resultaten har visat att en mix av de båda teorierna är nödvändiga att använda sig av (Davis, Donaldson & Schoorman, 1997). Vi anser att vi skulle kunna ha använt oss av denna teori istället för agentteorin. Anledningen till att vi valde agentteorin var p.g.a. att den har en starkare empirisk förklaring och p.g.a. att den är mer vanligt förekommande än Stewardship-teorin.

2.2 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har vi beskrivit att vi valt genomföra en förklarande undersökning samt att vi anser det lämpligt för oss att använda den positivistiska ansatsen. Motivet till detta är att vi utifrån teori objektivt ska förklara vårt problem. Vi har också berättat att vi valt att använda den deduktiva undersökningsansatsen, eftersom vi kommer att arbeta fram ett antal hypoteser som vi sedan ska testa genom en dokumentstudie och en enkätundersökning. För att vi ska få bästa möjliga mätinstrument vid insamlingen och analysen av enkät- och dokumentstudien, ska vi genomföra en explorativ intervju med en auktoriserad revisor för att få djupare förståelse som kan ligga till grund för insamlingen av data. Därmed utför vi en triangulerad undersökning. Avslutningsvis i detta kapitel motiverar vi vårt val av teorier, då vi har valt att använda oss av agent- och signalteorin.

3. Revisionsprocessen

Det tredje kapitlet beskriver revisionsprocessens tre olika delar, planering, granskning och rapportering. Tyngdpunkten i detta kapitel är revisionsberättelsen. Avslutningsvis redogör vi för den allvarlighets skala av orena revisionsberättelser som vi använt oss av.

Målet för revisionen är att revisorn ska göra ett uttalande om årsredovisningen, räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning i en revisionsberättelse. Revisionen är en process bestående av tre moment, planering, granskning och rapportering (FAR:s Revisionsbok, 2004).

3.1 Planering

Arbetet med revisionen inleds med en omfattande informationsinsamling, med syftet att revisorn ska kunna skapa sig en god kunskap om bolaget. Informationen består av företagets verksamhet, organisation, informationssystem samt lagar och förordningar som är tillämpliga på företaget. Vid sammanställandet av informationen ingår även tidigare års informationsunderlag samt tidigare årsredovisningar. (FAR:s Revisionsbok, 2004)

Den insamlade informationen ligger sedan till grund för revisorns planering och uppsättningen av målet med granskningen av de olika delarna av företaget samt redovisningen. Utifrån att ha analyserat informationen ska revisorn kunna göra en preliminär bedömning av väsentlighet och risk, vilket kommer att styra inriktningen, omfattningen och bemanningen av granskningen. (FAR:s Revisionsbok, 2004)

Planeringen ska utmynna i en granskningsplan som ska ligga till grund för granskningens genomförande.

3.2 Granskning

Granskningen utförs sedan efter den grundläggande planeringen mot de delar där risken för väsentliga fel är störst. Granskningen delas in i en internkontrollgranskning och en substansgranskning. Beroende på hur väl den interna kontrollen fungerar, bestäms graden av substansgranskning. Granskningen av den interna kontrollen sker genom direkta iakttagelser och direkta tester. Då den interna kontrollen visar sig vara bristfällig sker substansgranskning. Substansgranskningen sker genom direkta kontroller av olika resultat- och balansposter. Genom sin granskning ska revisorn kunna bilda sig en uppfattning om informationen i årsredovisningen och koncernredovisningen, är rättvisande i den omfattning att den överrensstämmer med god redovisningssed. (FAR:s Revisionsbok, 2004)

Utöver redovisningsrevisionen utförs även en förvaltningsrevision. Denna del av revisionen är en granskning av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av bolaget. Revisorn ska ta ställning till om styrelsen eller verkställande direktören handlat i strid mot aktiebolagslagen, årsredovisningslagen samt mot bolagsordningen. (FAR:s samlingsvolym, 2004)

Granskningen av förvaltningen genomförs genom att revisorn kontrollerar väsentliga beslut, avtal, åtgärder och förhållanden i bolaget. Revisorn tar även del av styrelseprotokoll, budgetar och delårsrapporter. För att revisorn ska kunna få en uppfattning om förvaltningen, är det viktigt att revisorn sätter sig in i företagets organisation och kontrollrutiner. (FAR:s Revisionsbok, 2004)

Vid granskning av företag som befinner sig i kris är det viktigt att revisorn särskilt beaktar reglerna som rör obestånd, likvidation och andra ekonomiska krissituationer (Oppenheimer, Bomberg, Nilsson & Reiner, 2003). Vidare tenderar även företag som befinner sig i kris att försöka visa upp en allt för ljus bild av verkligheten (FAR:s Revisionsbok, 2004). För att undvika framtida problem vid en eventuell konkurs är det viktigt att kontrollera de poster som tenderar att försöka påverka bilden positivt, exempelvis lager och kundfordringar. Granskningen av företag som befinner sig i kris behandlas särskilt i revisionsprocessen och påverkar planeringen och granskningen av uppdraget.

Efter genomförd granskning av både redovisningen och förvaltningen ska revisorn avge sin offentliga rapport.

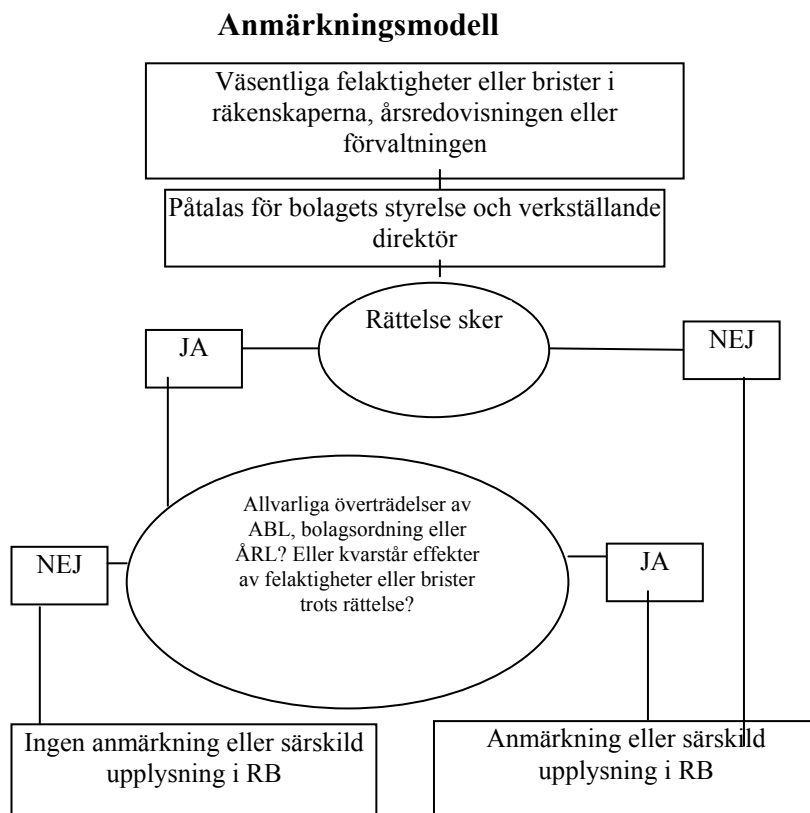
3.3 Rapportering

Under arbetets gång avger revisorn både muntliga och skriftliga rapporter till de olika beslutsfattarna inom företaget. Rapporterna kan innehålla kritiska synpunkter men också direkta förslag på förbättringar. (FAR:s Revisionsbok, 2004)

De synpunkter som revisorn har, ska lämnas så fort som möjligt till företaget som då ska ha möjlighet att åtgärda felet innan det är dags för revisionsberättelsen. Väsentliga fel och brister ska rapporteras till verkställande direktören och även i vissa fall till styrelsen. Dessa fel och brister behöver inte tas med i revisionsberättelsen om de åtgärdas. Allvarliga fel ska rapporteras till verkställande direktören och styrelsen i form av erinringar. Många av rapporterna är endast interna och kommer inte allmänheten till känna. Slutligen ska revisorn göra ett uttalande om företagets årsredovisning, räkenskaper samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning i revisionsberättelsen. (FAR:s Revisionsbok, 2004)

3.3.1 Revisionsberättelsen

Revisionsberättelsen är det slutliga målet med revisionen och är den enda offentliga rapport som revisorn lämnar ifrån sig. Denna kan vara av två olika typer, ren eller oren. Anmärkningsmodellen nedan beskriver händelseförloppet som styr om revisorn ska avge en ren eller oren revisionsberättelse.

Källa: Schiller, Andersson och Larsson (2003).

Figur 2. Anmärkningsmodell

När revisorn upptäcker väsentliga fel och brister ska revisorn underrätta styrelsen och den verkställande direktören. De får då en möjlighet att rätta till felet innan revisorn ska göra sitt uttalande. Då felet kvarstår ska en anmärkning göras i revisionsberättelsen. Anmärkning ska också göras trots att felet rättas till då allvarliga överträdelser av aktiebolagslagen, årsredovisningslagen eller bolagsordningen gjorts. Dessutom görs anmärkningar då effekter av felaktigheter eller brister kvarstår trots rättelse (FAR:s revisionsbok, 2004).

Revisionsberättelsen innehåller revisorns uttalande om företagets årsredovisning, räkenskaper samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning. I revisionsberättelsen ska revisorn också tillstyrka eller avstyrka:

- Fastställandet av resultat- och balansräkning.
- Förslag till disposition av årets resultat enligt förvaltningsberättelsen.
- Ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören.

3.3.2 Ren revisionsberättelse

Den rena revisionsberättelsen utfärdar revisorn då han inte funnit några väsentliga fel eller brister eller om dessa blivit rättade och ej varit av allvarlig karaktär. Den rena revisionsberättelsen är av standardiserad form och har en internationell förebild vilken är utgiven av den världsomfattande revisorsorganisationen IFAC (FAR:s Revisionsbok, 2004).

Den rena revisionsberättelsen kan dock inte ses som någon garanti för att allting står rätt till. Revisionsberättelsen säger endast att revisorn genom planering och genomförandet av revisionen i rimlig grad har försäkrat sig om att det inte finns några väsentliga fel. (FAR:s revisionsbok, 2004)

3.3.3 Oren revisionsberättelse

Den orena revisionsberättelsen avger revisorn då väsentliga fel och brister inte blivit rättade eller om de är av allvarlig art. Enligt Cassel (1996) är väsentliga fel och brister när en avvikelse påverkar en omdömesgill bedömare i dennes ställningstagande. Anmärkningarna kan bero på poster som tagits med felaktigt eller uteslutits, felaktigheter vid värdering, periodisering, rubricering, specificering men även på innehållet i förvaltningsberättelsen (FAR:s revisionsbok, 2004). Dessa anmärkningar påverkar direkt tillstyrkandet och avstyrkandet.

Det ska klart och tydligt framgå om revisionsberättelsen är oren. Anmärkningarna ska synas tydligt. De ska exempelvis vara skrivna i kursiv still eller på annat sätt vara typografiskt avvikande. (FAR:s revisionsbok, 2004)

Revisorn kan även ge vissa upplysningar i revisionsberättelsen. Dessa har inte samma karaktär som anmärkningarna utan är endast information som borde ha framgått av årsredovisningen. Revisorn har även rätt att lämna upplysningar som aktieägarna bör få kännedom om, men detta sker mycket sällan på grund av revisorns tystnadsplikt. (FAR:s Revisionsbok, 2004)

3.4 Allvarlighetsgrader av orena revisionsberättelser

Det finns flera olika sorters anmärkningarna i en oren revisionsberättelse. Vi valde att utgå från samma klassificering som Hasselberg och Kehrer (1995) samt Lindher *et. al.* (2002) använde i sina undersökningar. Hasselberg och Kehrer utförde dessutom samma undersökning två år senare, år 1996.

Nedan presenter vi deras klassificering:

1. Avstyrka beviljande av ansvarsfrihet
2. Varken till- eller avstyrka/ ej tillstyrka beviljande av ansvarsfrihet
3. Avstyrka resultaträkning/balansräkning/vinstdisposition eller någon av dessa
4. Varken till- eller avstyrka/ej tillstyrka resultaträkningen /balansräkningen/vinstdispositionen eller någon av dessa.
5. Anmärkning/upplysning/erinring eller avvikelse från god redovisningssed.

När Hasselberg och Kehrer (1995) utvecklade denna allvarlighetskala utgick de från professor Ulf Gometz skala som publicerades i Balans, nr 3, 1991. Därefter genomförde de vissa förändringar av Gometz skala utifrån en intervju med auktoriserade revisorn Siv Berlin. När Hasselberg och Kehrer genomförde samma undersökning 1997 använde de samma skala som vid den tidigare undersökningen. Lidner *et. al.* (2002) använde även denna skala då de utförde sin undersökning.

Nedan presenterar vi resultaten från Hasselberg och Kehrers undersökningar, utförda på åren 1992 och 1996 samt Lidner *et al.* för år 2001. (1 = mest allvarlig, 2 = mindre allvarlig än 1, osv.) De absoluta talen visas inom parentes.

Tabell 1: Presentation av tidigare undersökningar.

Allvarlighetskala	2001	1996*	1992
1. Avstyrka beviljande av ansvarsfrihet	2,0% (3)	3,2%	4,2% (5)
2. Varken till- eller avstyrka/ Ej tillstyrka beviljande av ansvarsfrihet	1,4% (2)	1,1%	2,5% (3)
3. Avstyrka RR,BR,Res. Disp.	4,8% (7)	4,2%	4,2% (5)
4. Varken till- eller avstyrka/ Ej tillstyrka RR,BR;Res.disp.	8,8% (13)	10,6%	14,3% (17)
5. Anmärkning/upplysning/erinring och avvikelse från god redovisningssed	83,0% (122)	80,9%	74,8% (89)
Summa	100% (147)	100%	100% (119)
Totalt antal undersökta företag	1199	*	952

* Ej tillgång till information om de absoluta talen.

Källa: Lidner *et. al.* (2002)

Tabellen visar att den allvarligaste graden av orena revisionsberättelser har minskat från 4,2 % år 1992 och 3,2 % år 1996 till 2 % år 2001. Vidare minskade andelen av orena revisionsberättelser med allvarlighetsgrad 2 från 2,5 % år 1992 till 1,1 % år 1996 och ökade något till 1,4 % år 2001. Klass 3 var relativt oförändrad för samtliga tre undersökningsperioderna, men ökade dock något år 2001. Klass 4 sjönk från 14,3 % år 1992 till 10,6 % år 1996 samt till 8,8 % år 2001. Den vanligaste graden av orena revisionsberättelser, klass 5, har ökat i andel från 74,8 % år 1992 till 80,9 % år 1996 samt till 83 % år 2001.

Då vi utvecklade vår skala kontaktade vi den auktoriserade revisorn Johan Törnquist från Ernst & Young. Med utgång från samma klassificering som Hasselberg och Kehrer (1995) samt Lindher *et. al.* (2002) använde i sina

undersökningar, skapade vi i samråd med Törnquist nedanstående klassificering.

1. Avstyrka beviljande av ansvarsfrihet
2. Avstyrka resultaträkning/balansräkning/vinstdisposition eller någon av dessa
3. Varken till- eller avstyrka/ ej tillstyrka beviljande av ansvarsfrihet
4. Varken till- eller avstyrka/ej tillstyrka resultaträkningen/balansräkningen/vinstdispositionen eller någon av dessa.
5. Eget kapital förbrukat eller understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ABL 13 kap
6. Anmärkning/upplysning/erinring eller avvikelse från god redovisningssed.
7. För sent eller ej betalda skatter och avgifter

I de tidigare undersökningarna (se föregående sida) uppgick allvarlighetsklass 5 till ca 75-83 % av de orena revisionsberättelse. Därmed valde vi att förändra klassificeringen för att få en bättre överblick av de orena revisionsberättelser som tidigare ingått i klass 5. Vi utvidgade skalan med två nya klasser, klass 5 och klass 7. Nedan förklarar vi dem närmare. Vår indelning är mer detaljerad vilket gör att möjligheten att se nya samband förhoppningsvis ökar. Dessutom valde vi att ändra ordningen på klass 2 och 3 på grund av att ett avstyrkande anses allvarligare än att revisorn varken tillstyrker eller avstyrker enligt Johan Törnquist.

Klass 1 innehåller de orena revisionsberättelser där revisorn avstyrker beviljandet av ansvarsfriheten. Denna klass är den allvarligaste graden av oren revisionsberättelse. Det är dock alltid aktieägarna som tillstyrker/avstyrker ansvarsfriheten för det gångna räkenskapsåret. Det är viktigt att de känner till vilka grunder som revisorn har för att avstyrka ansvarsfriheten.

Klass 2 är samma som klass 3 i Hasselberg och Kehrs (1995) samt Lindher et. als. (2002) skala. Klass 2 innehåller orena revisionsberättelser där revisorn har avstyrkt resultaträkningen, balansräkningen samt resultatdispositionen eller någon av dessa. Detta fall kan förekomma då fordringar är värdelösa eller osäkra, avskrivningar är för små, värdet på aktier i andra bolag är felvärderade m.m. (Hasselberg och Kehrer, 1995). Vi valde att ändra placeringen efter samråd med Törnquist. Han ansåg att ett avstyrkande av resultat- och balansräkningen samt vinstdispositionen eller någon av dessa är mer allvarliga än när revisorn lämnar ett neutralt uttalande i frågan om ansvarsfriheten.

Klass 3 innehåller de orena revisionsberättelserna där revisorn har lämnat ett neutralt uttalande i ansvarsfrihetsfrågan. Detta är tänkbart i två fall (Hasselberg och Kehrer, 1995). Det ena är då det troligen föreligger ersättningsskyldighet men erforderliga undersökningar har inte hunnit göras. Det andra fallet är då revisorn är osäker i sin bedömning. Revisorn är då

osäker på om skada har uppkommit och har därmed underlåtit att varken till- eller avstyrka ansvarsfriheten.

Klass 4 utgörs av de orena revisionsberättelser där revisorn lämnar ett neutralt uttalande angående till- och avstyrkandet av resultaträkningen, balansräkningen samt resultatdispositionen eller någon av dessa. Detta kan förekomma då revisorn är osäker på vissa värderingar av tillgångar och skulder (Hasselberg och Kehrer, 1995). Revisorn förklarar ofta i revisionsberättelsen varför han eller hon lämnat ett neutralt utlåtande. Det är dock väldigt sällsynt att en revisor lämnar ett neutralt utlåtande både gällande klass 3 och klass 4, enligt Törnquist.

Klass 5 innehåller de orena revisionsberättelserna där företagets egna kapital är så pass lågt för att företaget ska ha beaktat de regler som står i ABL 13:2. Törnquist rådde oss att placera denna sorts anmärkning i en egen kategori eftersom den är en av de vanligaste anmärkningarna. Dessutom ansåg han att den skulle klassificeras som nummer fem, eftersom den anses vara allvarigare än de övriga upplysningarna.

Klass 6 innehåller orena revisionsberättelser med anmärkning, upplysning, erinring eller avvikelse från god redovisningssed. I denna klass ingår dock inte orena revisionsberättelser som gäller förseningar med skatter och avgifter eller upplysningar om att kapitalet är förbrukat och att bolaget eventuellt har undgått att beakta ABL 13:2. Vi placerade istället de två sistnämnda undantagen i en kategori vardera (se Klass 5 och Klass 7).

Klass 7 innehåller orena revisionsberättelser där anmärkningen gäller försening med inbetalning av skatter och avgifter. Denna sorts anmärkning är också väldigt vanligt förekommande (Hasselberg & Kehrer, 1995). Vi valde därmed att ha en egen klass dels eftersom vi tror att en stor del av de orena revisionsberättelserna kommer att utgöras av denna kategori och dels att det då är lättare att utföra analysen. Dessutom använder vi oss av denna kategori eftersom försening av skatter och avgifter anses vara en mindre allvarlig företeelse enligt Törnquist.

3.5 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har vi redogjort för revisionsprocessen, som består av tre olika delar. Den första är planeringsstadiet där information samlas in om företagets verksamhet, organisation, informationssystem samt lagar och förordningar som är tillämpliga på företaget. Utifrån att ha analyserat den insamlade informationen ska revisorn kunna göra en preliminär bedömning av väsentlighet och risk, vilket kommer att styra inriktningen, omfattningen och bemanningen av granskningen. Den andra delen, granskningen, delas in i internkontrollgranskning och substansgranskning. Graden av substansgranskningen fastställs utifrån hur väl den interna kontrollen fungerar. Granskningen av förvaltningen genomförs genom att revisorn kontrollerar väsentliga beslut, avtal, åtgärder och förhållande i bolaget för att kunna göra en bedömning över styrelsens och den verkställande

direktörens arbete. Revisionsberättelsen är den slutliga delen av revisionen i vilken revisorn uttalar sig om årsredovisningen, räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning. Då revisorn finner brister vid revideringen lämnar han en oren revisionsberättelse. Det finns flera olika sorters anmärkningar i en oren revisionsberättelse. Vi skapade en allvarlighetskala med sju olika klasser för att kunna klassificera de olika typerna av orena revisionsberättelser. Vi utgick från en befintlig skala som använts vid tidigare undersökningar. Denna skala är indelad i fem klasser. På grund av att många av de orena revisionsberättelserna hamnade i klass fem valde vi att dela upp denna i två ytterligare klasser. På detta sätt hoppas vi att vår undersökning kan bli mer detaljerad.

4 Teori

I detta kapitel kommer vi att presentera de teorier vi valt att använda oss av i arbetet. Först redogör vi för agentteorin som handlar om den intressekonflikt som finns mellan principalen och agenten. Därefter redogör vi för signalteorin som vi har applicerat på vårt problem samt utformat en egen modell. Sist i detta kapitel presenter vi intressentmodell och de hypoteser vi avser att testa.

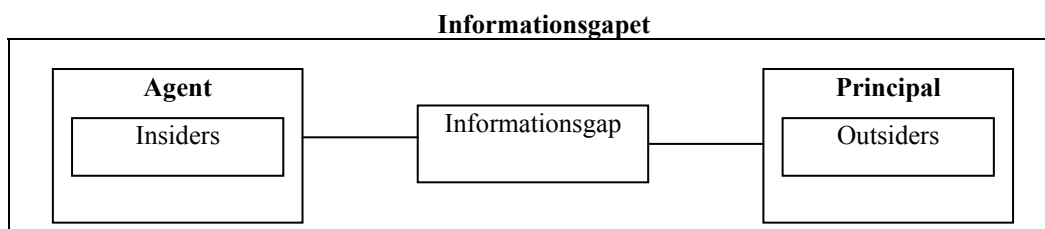
4.1 Agentteorin

Agentteorin berör problemet som uppstår då en part, principalen, delegerar en uppgift till en eller flera agenter att handha principalens intressen (Guilding, Warnkenb, Ardill & Fredline, 2003). Enligt agentteorin handlar alla människor i eget intresse (Anthony & Govindarajan, 2001). Agentteorin är inriktad på hur agenternas egenlystiga beteende kan kontrolleras för att säkerställa att de agerar efter principalernas intressen (Hatch, 1997).

Ägarna till ett företag är inte alltid intresserade av att sköta bolaget själva. I dessa bolag delegerar ägarna uppgiften att förvalta bolaget till olika förtroendevalda personer (Moberg, 2003). Denna separation mellan ägandet och inflytandet över bolagets förvaltning kan innebära en risk, eftersom bolagets ledning (agenterna) troligtvis inte har samma intresse som ägarna (principalerna) (Moberg, 2003).

Enligt Lambert (2001) uppkommer agentproblemet i fyra olika situationer. Den första är då det finns en möjlighet för agenten att agera på ett avvikande sätt, vilket gör att det finns en risk att agenten inte anstränger sig optimalt. Den andra situationen är då det finns en möjlighet för agenten att utnyttja sin position och sin arbetsituation för egna intressen. En tredje situation är då tidsperspektivet är stort, från det att agenten utför sina uppgifter till det att prestationerna avspeglar sig på företagets resultat. Agenten har kanske inte något intresse av att dennes prestationer ska uppfylla de långsiktiga målen om agenten inte har tänkt stanna på sin position under någon längre tid. Den fjärde och sista situationen är då agentens och principalens riskbenägenhet skiljer sig.

Ägarna kontrollerar inte VD:n (agenten) dagligen för att försäkra sig om att denne handlar i deras intresse. Eftersom ägarna därmed har otillräcklig information om agentens agerande, kan principalen aldrig vara säker på hur effektivt denne arbetar. VD:n har därmed ett informationsövertag gentemot principalen, vilket kallas för asymmetrisk information. Detta innebär att det finns ett informationsgap mellan de olika parterna. Med hjälp av detta informationsövertag kan den ena parten utnyttja den andra partens informationsbrist (Perloff, 2001). Detta informationsgap illustreras i modellen nedan.

Figur 3. Informationsgapet

Det finns två olika former av asymmetrisk information (Huang, Huang & Chen, 2003). Det ena, moral hazard, uppstår då principalen inte har full kontroll över agentens beteende. En möjlighet finns då att agenten inte utför sin uppgift efter principalens intressen. Den andra, adverse selection kan förekomma då agenten inte är sanningsenlig om sina kunskaper och färdigheter samt sitt sätt att agera innan principalen har anställt honom eller henne (Huang, Huang & Chen, 2003).

Problemet med asymmetrisk information uppstår då agenten och principalen har olika intresse. Agenten kan därmed använda detta informationsövertag för att främja sitt eget intresse.

Om agenten inte övervakas, är det endast denne som vet om han eller hon handlar i principalens intresse (Huang, Huang & Chen, 2003). Det finns främst två metoder för att begränsa risken för agentens egenlystiga beteende och för att skydda principalens intresse (Anthony & Govindarajan, 2001):

- Incitamentskontrakt
- Övervakning

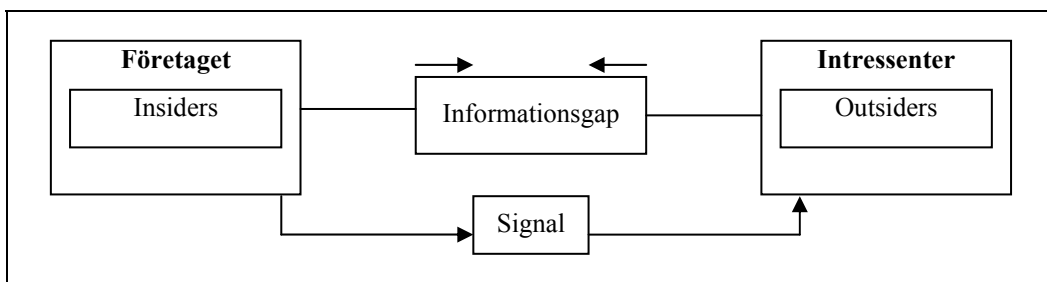
Ett incitamentskontrakt innebär att agenten belönas beroende på hur bra denne presterar. Detta gör att det finns ett incitament för agenten att prestera bättre. Principalen måste då utforma kontraktet så att agenten utlovas belöning så länge dennes handlande gynnar principalernas intressen (Hatch, 1997). Om principalen kan mäta agentens prestationer, är ett prestationsbaserat kontrakt mest effektivt (Huang, Huang & Chen, 2003). Med ett incitamentskontrakt överförs principalens kostnadsrisk till agenten (Huang, Huang & Chen, 2003).

Övervakning innebär att principalen utformar ett system för att bevaka agentens handlande (Anthony & Govindarajan, 2001). En direkt övervakning från principalens sida skulle kunna ge fullständig information om agentens handlande, men det kan ta väldigt mycket tid i anspråk och principalen skulle då lika gärna kunna sköta bolaget själva (Hatch, 1997). En direkt övervakning av agenten skulle följaktligen vara väldigt kostsamt. Redovisningen och revisionen utgör därmed ett viktigt kontrollverktyg som ger information om agentens förvaltning av bolaget. En revisor ska kritiskt granska och bedöma redovisningen och förvaltningen, samt uttala sig i en revisionsberättelse (FAR:s revisionsbok, 2004). Då revisorn finner några fel och brister i företagets redovisning eller dess förvaltning, anmärker han eller

hon detta i revisionsberättelsen och lämnar därmed en oren revisionsberättelse. Revisionsberättelsen kan därmed fungera som ett signaleringsverktyg till intressenterna om företagets tillstånd.

4.2 Signalteori

För att minska det informationsgap som existerar mellan insidern och outsiders kan insidern på olika sätt signalera till outsiders. Intressenterna har vanligtvis inte lika mycket information som representanterna för företaget har. Företagen kan på olika sätt signalera till intressenterna för att minska informationsgapet. Med utgångspunkt från den modell vi använde oss av ovan, har vi nedan utvecklat modellen och inkluderat signaleringsförloppet.

Figur 4. Informationsgapet inkluderat signaleringsförloppet

Signalering förekommer i flera olika sammanhang. Konsumenter går efter vissa signaler då de väljer vilka varor och tjänster de ska köpa. En lång garanti kan vara en signal på att varan eller tjänsten har hög kvalitet. Enligt Erelles, Roy & Yip (2001) kan garantin fungera som en direkt signal på varans kvalitetsnivå. När en konsument är osäker på hur bra kvalitet är på olika varor, kan den vara med längst garanti anses ha en bättre kvalitet.

Även priset kan fungera som en direkt signal på hur bra kvalitén är (Rao and Monroe, 1989). Detta samband är dock vanligast då kvalitén på varan eller tjänsten inte går att uppskatta från andra signaler. Priset som signal på kvalitén har dock ett generellt empiriskt stöd (Rao and Monroe, 1989).

Miller och Modigliani argumenterade för att utdelningspolicyn var irrelevant som signaleringsverktyg på grund av att utdelningen endast är en förmögenhetsöverföring från företaget till ägarna vilka redan innan utdelningen var ägare av tillgångarna (Chambers & Lacey, 1993). Men utdelningspolicyn kan fungera som ett signalverktyg för att signalera information till intressenterna, vilket kan vara en förklaring till varför företag väljer att genomföra utdelningar. Företag kan använda sig av en utdelningspolicy som anger företagets ambitionsnivå på utdelningen (Ross, 2003). Genom att justera utdelningspolicyn upp eller ner skulle företaget kunna använda detta verktyg som en signal till intressenterna. Genom att öka den fastställda utdelningsnivån kan företaget ge en indikation på eventuella framsteg eller förbättrade vinster. Samtidigt kan en ökad

utdelningsnivå också bero på att den interna finansieringen inte kan ge en vidare vinstökning (Ross, 2003). Dock finns det många faktorer som påverkar detta verktyg, exempelvis klienteffekten vilket kan göra att signaleringen via utdelningen inte är effektiv (Berhhardt, Douglas & Robertson, 2004; Aivazian, Booth & Cleary, 2003). Andra undersökningar har dock visat det motsatta, nämligen att utdelningspolicyn har ett informationsvärde (Kaestner & Liu, 1998).

Extra aktieutdelningar kan också fungera som signaler till intressenterna precis som utdelningspolicyn. Enligt DeAngelo, DeAngelo & Skinner (1999) fungerar denna signal dåligt på grund av att andelen företag i USA som ger extra utdelningar blivit vanligt förekommande, samt att de ofta är återkommande från år till år. Detta innebär att den extra utdelningen inte får effekten av att vara en signal då den extra utdelningen är förväntad.

Ett annat sätt att signalera till intressenterna är genom återköp av aktier. Enligt Persons (1997) är denna signalering mer effektiv genom justeringar av utdelningspolicyn. Genom återköpen signalerar företaget att aktierna är undervärderade vilket i sin tur skulle kunna indikera att något är på gång till exempel ökande vinster. Detta samband har också Otchere & Ross (2002) funnit, samtidigt som de sett att denna signalering även påverkar konkurrenternas aktiepris positivt.

Vid en nyintroduktion av ett företag på börsen kan valet av revisor vara en signal till intressenterna. Valet kan påverka aktiens introduktionspris. Enligt Titman & Trueman (1986) tenderar entreprenörer med fördelaktig information om värdet på företaget att välja revisorer som är mer ansedda än andra. Vidare stärks signalen ytterligare om entreprenören fortsätter att vara ägare och därmed fortsätter att dela riskerna med övriga investerare (Datar, Feltham & Huges, 1991). Lee, Stokes, Taylor & Walters (2003) undersökning stärker även de tidigare resultaten om att valet av revisor har en signaleffekt.

Företagets kapitalstruktur kan också fungera som en signal till intressenterna (Scott, 2003). Vid investeringar kan företaget vända sig till kreditmarknaden, aktiemarknaden eller använda de tidigare internt intjänade medlen. Genom att företaget vänder sig till kreditmarknaden eller använder sig av tidigare intjänade medel kan detta vara en signal till intressenterna om att företaget är finansiellt starkt och därmed är risken låg för en framtida kris. Företag som inte är finansiellt starka och som inte har möjlighet att få ytterligare kapital från kreditmarknaden på grund av att risken för en framtida kris är hög, måste vända sig till aktiemarknaden. Detta innebär att aktiekapitalet blir utspätt och därmed en risk för att priset på aktien kommer att sjunka. Dock bör hänsyn tas till den finansieringskultur som finns i landet.

De anglosaxiska länderna har en tradition av att i högre utsträckning finansiera sig via aktiemarknaden än de kontinentala länderna, där bankfinansiering är mer vanligt förekommande (Nobes & Parker, 2001).

Detta skulle därmed kunna innebära att friska anglosaxiska företag vänder sig till börserna samtidigt som svaga kontinentala företag använder sig av bankfinansiering. Detta innebär att denna signal har olika värde på olika marknader.

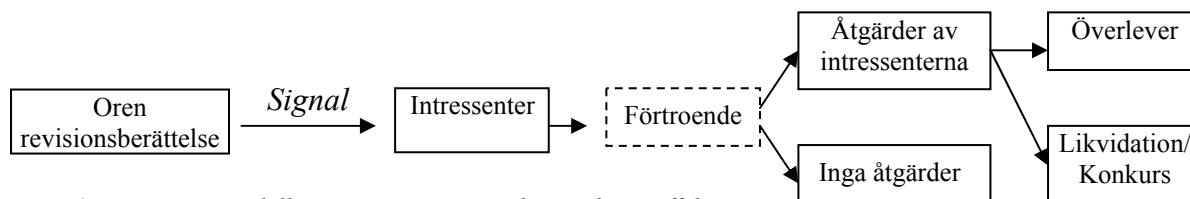
Valet av redovisningsprinciper kan även innehålla egenskaper av att vara en signal till intressenterna. Enligt Eakin & Gramlich (2000) använder sig högkvalitativa företag av de bästa redovisningsprinciperna vilka är accepterade av redovisningsprofessionen. Detta skulle kunna innebära att företag väljer att använda sig av konservativa redovisningsprinciper vilket i sin tur medför att vinsterna inte kommer att bli lika stora som vid tillämpningen av mindre konservativa redovisningsprinciper. Detta skulle kunna signalera att företaget är starkt och har möjligheter att visa bra vinster trots användandet av de konservativa normerna. Med harmoniseringen av redovisningsreglerna mellan de olika länderna kommer dock valmöjligheterna att försvinna och därmed effekten av signalering till intressenterna.

Personerna i ledningen kan också signalera om företagets framtida prestation genom handel med företagets aktier. Insiderhandel kan därmed vara en effektiv signal för att minska informationsgapet mellan insiders och outsiders. Enligt två olika undersökningar (Piotroski & Roulstone, 2004; Elitzur & Yaari, 1995) ger insiderhandeln information om hur de framtida inkomsterna kommer att utvecklas. Frankel & Li (2003) påstår däremot att insiderhandeln endast speglar om en kommande nyhet är bra eller dålig. Dock sker enligt Huddart, Ke & Petroni (2003) insiderhandeln långt före den positiva eller negativa händelsen.

Årsredovisningen används som en form av marknadsföringsverktyg genom vilken företaget signalerar till sina intressenter om företagets ställning. En oberoende part, revisorn granskar årsredovisningen, vilket vi beskrivit i avsnitt 3.1 revisionsprocessen, för att försäkra att den är upprättad i enlighet med god redovisningssed. Revisorn uttalar sig i revisionsberättelsen vilken antingen kan vara ren eller oren. Revisionsberättelsen kan fungera som en kvalitetsstämpel för intressenterna och fungera som en varningssignal (Eriksson-Ek och Pellikka, 2002). Skulle den då vara oren tror vi att detta påverkar intressenternas attityd mot företaget, vilket i sin tur troligtvis påverkar deras agerande. Den orena revisionsberättelsen skulle då vara en signal från revisorn att brister eller felaktigheter existerar i företaget. Detta skulle kunna leda till att intressenternas agerande mot bolaget ändras. I ett längre tidsperspektiv skulle detta då kunna leda till att bolaget går i konkurs eller likvideras.

Hypotes 1: Företag med orena revisionsberättelser tenderar i större utsträckning att gå i konkurs eller likvideras än företag med rena revisionsberättelser.

I vår modell nedan som vi även presenterade i det inledande kapitlet, illustrerar vi denna händelse.

Figur 5. Egen modell-Den orena revisionsberättelsens effekter

I avsnittet 3.4 ovan har vi arbetat fram en klassificering av olika allvarlighetsgrader av den orena revisionsberättelsen. När ett företag avgett en oren revisionsberättelse sänder detta eventuellt en signal till intressenterna. Med hänsyn till allvarlighetsgraden av den orena revisionsberättelsen borde intressenterna vidta hårdare åtgärder när anmärkningen är mer allvarlig. Detta antar vi i sin tur kan bidra till att företaget löper en större risk att gå i konkurs eller likvideras. Allvarlighetsgraderna kan därmed ge olika signaler.

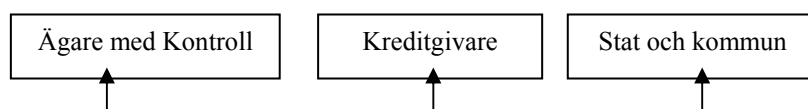
Hypotes 2: Företag med oren revisionsberättelse av en högre allvarlighetsgrad tenderar att gå i konkurs eller likvideras i större utsträckning än de som har en lägre allvarlighetsgrad.

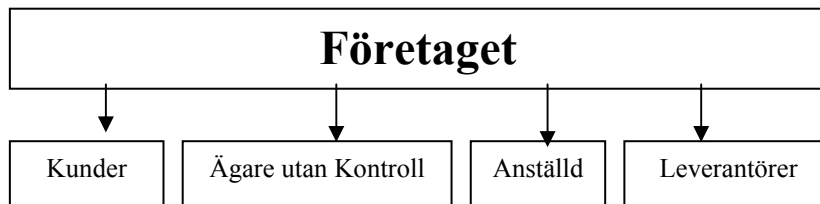
Det är väldigt sällsynt att stora bolag har orena revisionsberättelser (Sunesson, 2003). Dock är det vanligare att mindre företag har orena revisionsberättelser. En orsak till detta kan vara att de inte har samma kompetens och styrka mot intressenterna som ett större företag kan tänkas ha. Vi bedömer därmed att mindre företag har svårare att överleva en kris.

Hypotes 3: Mindre företag med orena revisionsberättelser tenderar i större utsträckning att gå i konkurs eller likvideras än större företag med orena revisionsberättelser.

4.3 Intressenterna

En organisation omges av flera aktörer. Dessa så kallade intressenter kan bestå av både individer och grupper. De vanligaste intressenterna till en organisation är ägare, kreditgivare, leverantörer, kunder, anställda samt stat och kommun. Den externa redovisningen har ett syfte att förmedla information om företagets ekonomi till både de interna och externa användarna. Intressentmodellen nedan visar de olika intressenterna och förhållandet till företaget. (FAR:s revisionsbok , 2004)

Figur 6. *Intressentmodellen*

En oren revisionsberättelse förmodar vi har olika påverkan på de olika intressenterna beroende på vilken art av anmärkning det gäller. Intressenternas förtroende för det aktuella företaget påverkas då negativt. Då intressenterna får ett dåligt förtroende för ett företag kan detta få allvarigare effekter.

Ett exempel är det stora amerikanska företaget Enron som under 90-talet hade växt från att vara ett litet energibolag till att bli ett av USAs största företag. År 2001 chockade Enron aktiemarknaden då de meddelade att de hade gjort diverse redovisningsjusteringar vilket hade medfört att de redovisade ett negativt resultat för det tredje kvartalet på 618 miljoner dollar. Vidare sjönk tillgångarnas nettovärde med 1.2 miljarder dollar. Inom två månader blev Enron ett av de största bolagen som någonsin gått i konkurs med skulder på upp till 55 miljarder dollar. Enron sjönk snabbt från att ha varit ett av USAs högst värderade bolag. Flera intressenter tappade förtroendet till företaget. Aktievärdet sjönk drastiskt och flera pensionsfonder förlorade stora värden. Även Enrons revisionsbolag Andersen, skadades. Revisionsfirman hade förstört flera dokument angående Enron och de hade även spelat en aktiv och central roll vid rådgivning i en del ärenden. Denna skandal ledde till att förtroendet för Andersen blev så svagt att hela koncernen kollapsade. Deras kontor runt om i världen fick säljas ut. (O'Dwyer & Unerman, 2003)

4.3.1 Ägare

Ägarna kan använda den externa redovisningen i två olika syften (Smith, 2000). Den ena är att bedöma företagsledningens skötsel av bolaget och besluta om ansvarsfrihet för styrelsen eller besluta om huruvida styrelsen ska få behålla sin post eller bytas ut. Den andra är beslut om att behålla, köpa eller sälja andelarna i bolaget. Det första syftet är speciellt av intresse då ägarna och företagsledningen utgör skilda funktioner vilket är vanligt i större bolag (FAR:s revisionsbok, 2004). Aktieägarna sitter dessutom oftast inte med i företagsledningen (FAR:s revisionsbok, 2004). Ägarna har då inte någon direkt kontroll över bolaget utan måste förlita sig på att verkställande direktören och företagsledningen sköter bolaget enligt lag och bolagsordning. Det andra syftet, att använda den externa redovisningen som beslutsunderlag vid köp och försäljning av andelar, gäller främst börsnoterade bolag. Ägarna och investerarna till dessa bolag är intresserade av aktiens framtida utdelning och värdestegring, samt den risk som är förknippad med investeringen (Smith, 2000). Vanligtvis ingår även uppgifter om företagets resultat och ställning. Utifrån dessa uppgifter gör investerarna prognoser om företagets framtida resultatutveckling och

kapitaltillväxt. Ägarna och investerarna måste därigenom förlita sig på att årsredovisningen ger en rättvisande bild av företaget, d.v.s. att den är framtagen enligt vissa allmänt accepterade regler. Detta är avgörande för redovisningens prognosrelevans. Revisorns bedömning av den bild företaget ger kan vara avgörande för ägarnas och investerarnas beslut (FAR:s revisionsbok, 2004). Ägarna kan då använda redovisningen för att göra prognoser om företagets framtida utveckling. I prognosunderlaget ingår uppgifter om företagets bransch, affärsidé, tillverkning, personal och ledning m.m. Ägarna kan vidare delas in i två olika grupper, ägare med kontroll och ägare utan kontroll (Collin, 2003).

4.3.1.1 Ägare med kontroll

Ägarna med kontroll kan delas in i två olika grupper, personer som handlar med kontrollen och de institutionella investerarna. Personernas syfte med handeln av kontrollen är att med sin egen kunskap och det egna arbetet kunna påverka värdet på bolaget. Dessa personer har ofta en bättre insyn i bolaget vilket gör att informationsasymmetrin mellan ledningen och dess ägare är mindre. Eftersom dessa ägare har en bättre insyn borde de vara mer insatta i bolagets ställning och därmed förberedda på en eventuell oren revisionsberättelse.

De institutionella ägarna består av bland annat försäkringsbolag, fondförvaltare och AP-fonderna. Dessa representerar en mängd småsparare och försäkringstagare. Med det ansamlade kapitalet får dessa ägare en stor andel av kapitalet och rösterna. Dessa institutionella ägare har dock inte varit särskilt aktiva i sitt ägande och borde därmed inte ha den insyn som de kan få med hjälp av rätten att tillsätta styrelseledamöter. Deras ägande präglas kanske därmed också av en informationsasymmetri. Detta innebär att de i samma utsträckning som ägarna utan kontroll måste förlita sig på samma offentliga information från företaget.

I vår enkätundersökning har vi valt att inte undersöka ägare med kontroll. Ett alternativ för oss hade varit att rikta vår undersökning till de ägargrupperna som presenteras i boken "Ägarna och makten" av författarna Fristedt och Sundqvist (2004). Orsaken till att vi valde bort detta alternativ var p.g.a. att vi ansåg att ägare med kontroll har en bra insyn i företag och deras agerande mot företag påverkats förmodligen inte vid uppvisandet av oren revisionsberättelse. Dessutom ansåg vi att det skulle bli svårt att nå ut till denna grupp.

4.3.1.2 Ägare utan kontroll

Ägarna utan kontroll har ingen större insyn i företag, utan måste förlita sig på den offentliga information som företaget ger. Denna information består av olika pressmeddelanden, artiklar samt den externa redovisningen. Ägarna kan endast göra sin röst hörd under bolagsstämman men har ändå begränsade möjligheter att påverka på grund av en svagare röstställning.

Om ett företag får en oren revisionsberättelse kan detta minska ägarnas tillit till bolaget. Detta kanske då påverkar deras analys av företaget. Det har i tidigare undersökningar visats att aktievärdet sjunker efter det att ett företag har visat en oren revisionsberättelse (Dodd, Dopuch, Holthausen & Leftwich, 1984); (Kelly & Mohrweis, 1989; Teoh, 1992; Teoh & Wong, 1993). Dessutom har andra undersökningar visat att aktiekursen påverkas negativt då ett företag första gången får en oren revisionsberättelse (Frost, 1994; Fargher och Wilkins, 1998; Seipel och Tunnell, 2000). Vi förmodar därmed att en oren revisionsberättelse är en viktig signal för ägare utan kontroll att ett företag är i kris.

Hypotes 4: Ägare anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.

Då denna signal når ägarna förmodar vi detta påverkar deras agerande mot företaget. Exempelvis skulle de kunna sälja sina andelar eller göra en noggrannare analys av bolaget. Detta skulle då möjligtvis påverka företaget negativt.

Hypotes 5: Ägarnas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.

Omfattningen av ägarnas agerande mot företag med oren revisionsberättelse förmodar vi även påverkas av hur allvarlig den orena revisionsberättelsen är. Exempelvis ett avstyrkande av ansvarsfriheten borde ge en starkare negativ signal än en anmärkning om obetalda skatter.

Hypotes 6: Ägarnas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.

4.3.2 Kreditgivare

Denna kategori utgörs av exempelvis banker och andra kreditinstitut. Långgivarna är intresserade av återbetalningen av lånet och den ränta de får på lånet (Smith, 2000). Dessa villkor är dock redan bestämda genom ett lånekontrakt, men långgivarnas intresse i redovisningen har att göra med kreditrisken, d.v.s. risken att företaget inte infriar sina betalningsförpliktelser. Kreditrisken är beroende av företagets nuvarande likviditet och soliditet på kort sikt och dess lönsamhetsutveckling på lång sikt (Smith, 2000). Likviditeten och soliditeten går direkt att utläsa från årsredovisningen och den långsiktiga lönsamhetsutvecklingen kan delvis uppskattas utifrån årsredovisningen.

För långgivarna är därmed årsredovisningen viktig för att bedöma kreditrisken och det är då viktigt att redovisningens uppgifter är korrekta. Om ett företag visar en oren revisionsberättelse tror vi att detta påverkar långgivarnas kreditbedömning av företaget. Därmed borde kreditgivarna anse att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.

Hypotes 7: *Kreditgivarna anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.*

Dessutom förmodar vi att kreditgivarnas agerande påverkas gentemot företag med orena revisionsberättelser. Enligt Törnquist är banker de intressenter som agerar mest på orena revisionsberättelser. Exempelvis skulle kreditgivarna ändra kreditvillkoren för ett företag eller utföra en noggrann granskning till bakomliggande faktorer till den orena revisionsberättelsen.

Hypotes 8: *Kreditgivarnas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Vidare anser vi att allvarlighetsgraden av en oren revisionsberättelse är avgörande för hur stor effekten blir på kreditgivarnas agerande mot företaget. Det finns dock en möjlighet att kreditgivare anser att förseningar med inbetalningar är allvarligare än exempelvis ett avstyrkande av vinstdispositionen, då den senare har en högre allvarlighetsgrad enligt vår skala. Vi förmodar dock att kreditgivare har stor kännedom om allvarlighetskillnader på orena revisionsberättelser och agerar därför hårdare mot företag som har en oren revisionsberättelse av en högre allvarlighetsgrad.

Hypotes 9: *Kreditgivarnas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

4.3.3 Leverantörer och Kunder

Leverantörerna och kunderna har ett liknande intresse som långivarna. Den förstnämnda har ett intresse av redovisningen eftersom de ska bedöma om företaget kan infria sina betalningsförpliktelser. Kunderna kan vara intresserade av årsredovisningen då de betalar i förskott för att bedöma risken för att företaget inte kan infria sina förpliktelser mot dem, d.v.s. att leverera varan eller tjänsten. Leverantörerna och kunderna har även ett mer långsiktigt intresse i företaget om de har investerat i relationen eller bundit upp sig i fråga om produkter, produktionsutrustning eller distributionskanaler (Smith, 2000). Därmed förmodar vi att en oren revisionsberättelse utgör en signal för leverantörerna och kunderna om att ett företag har brister som kan leda till en kris.

Hypotes 10: *Leverantörerna anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.*

Hypotes 11: *Kunderna anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.*

Leverantörerna och kunderna har troligtvis inte lika stor nytta av årsredovisningen som ägarna och investerarna samt långivarna har. Vi förmodar dock att deras agerande påverkas av att ett bolag visar en oren revisionsberättelse. Det är möjligt att leverantörernas tillit till företaget

sjunker vilket kanske leder till att de slutar att sälja eller att de inför kortare kredittider. Kunderna tar kanske till åtgärder som att kräva snabbare leveranser etc.

Hypotes 12: *Leverantörernas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Hypotes 13: *Kundernas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Leverantörerna och kunderna revideras möjligtvis också, vilket gör att de känner till hur allvarliga de olika graderna är av oren revisionsberättelser. Därför antar vi att leverantörernas och kundernas agerande mot företaget är större då den oren revisionsberättelsen är av en högre grad enligt vår skala.

Hypotes 14: *Leverantörernas agerande mot ett företag påverkas mer, då den oren revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

Hypotes 15: *Kundernas agerande mot ett företag påverkas mer, då den oren revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

4.3.4 Anställda

De anställda och fackföreningarnas intresse i ekonomin har i första hand att göra med deras anställningstrygghet. De är med andra ord intresserade av att företagets ekonomi är god och att deras anställningar är trygga. Dock borde inte de anställda vara så beroende som övriga intressenter då deras fordringar är skyddade genom lönegarantilagen (1992:497) §1. Antagligen ökar de anställdas intresse för företaget då det är lågkonjunktur och därmed svårare att få en ny anställning. Då löneförhandlingar sköts på lokal nivå har de anställda ett direkt intresse av ekonomin för att de ska kunna bedöma nivån på lönsamheten, vilken då fungerar som en indikation på utrymmet för löneökningar. (Smith, 2000)

Liksom för leverantörerna och kunderna tror vi inte att årsredovisningen har en lika stor betydelse för de anställda jämfört med ägarna och investerarna samt långivarna. Vi förmodar ändå att en oren revisionsberättelse utgör en signal för de anställda att ett företag är i kris

Hypotes 16: *De anställda anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.*

Deras agerande förmodar vi påverkas av att ett företag visar en oren revisionsberättelse. Det skulle exempelvis kunna leda till att en del anställda inte binder upp sig till en arbetsplats i lika hög grad genom att inte göra kunskapsintensiva investeringar. Eventuellt byter de kanske arbetsplats för att minska risken för att bli varslade i framtiden. De anställda är också skyddade till en viss grad då de blir arbetslösa och är medlem i A-kassan.

Hypotes 17: *De anställdas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Det finns en möjlighet att de anställda inte har lika stor kännedom om olika sorters av anmärkningar och agerar därmed annorlunda jämfört med övriga intressenter. Vi förmodar dock att omfattningen av de anställdas agerande påverkas av hur allvarlig den orena revisionsberättelsen är, och att de agerar hårdare mot företag med orena revisionsberättelser av en högre grad.

Hypotes 18: *De anställdas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

4.3.5 Stat

Staten har, i egenskap som skatteindrivare, en särställning vad gäller den inkomstskatt som företag (aktiebolag och ekonomiska föreningar) eller ägarna till företagen (enskilda firmor och handelsbolag) betalar. I Sverige är redovisningssystemet och skattesystemet sammankopplat. Skattemässiga avdrag måste redovisas i redovisningen (Lodin, Lindencrona, Melz & Silfverberg, 2003). Denna sammankoppling är väldigt vanlig i flera andra länder, som exempelvis Frankrike och Tyskland, medan i länder som USA och Storbritannien finns inte denna koppling mellan den externa redovisningen och beskattningen (Nobes och Parker, 2002).

Statens intresse av företagets redovisning ligger därmed främst inte i att bedöma företagets långsiktiga lönsamhet utan att bedöma om det skattemässiga resultatet har beräknats i enlighet med ”god redovisningssed” (Smith, 2000). Då redovisningen granskas av en kvalificerad revisor, ökar sannolikheten att företaget sköter sin beskattning (FAR:s revisionsbok, 2002). Som representant för denna kategori använder vi oss av Skatteverket. Vi förmodar att de anser att en oren revisionsberättelse är en signal på att ett företag har brister som kan medföra att företaget missköter sin hantering av skatter. Dock är skatteverket inte intresserad om ett företag är i kris enligt Lars Osihn på Skatteverket, utan de är främst intresserad av hur företagen hanterar sina skatter.

Hypotes 19: *Staten anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag har brister som kan leda till att de missköter sin skattehantering.*

Deras agerande mot företag tror vi påverkas då företaget har en oren revisionsberättelse. Skatteverkets agerande skulle exempelvis vara att de noggrant granskar tidigare handlingar eller att de utför en skatterevision.

Hypotes 20: *Statens agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Dessutom antar vi att Skatteverkets agerande är olika beroende på hur allvarlig den orena revisionsberättelsen är. Det kan dock tänkas att de agerar

hårdare mot orena revisionsberättelser med anknytning till skatter även om dessa kan tillhöra en låg grad på vår allvarlighetskala. Vi förmodar ändå att Skatteverkets agerande påverkas mer då allvarlighetsgraden av den orena revisionsberättelsen är högre.

Hypotes 21: *Statens agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

4.4 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har vi beskrivit de befintliga teorier som ligger till grund för vår uppsats. Dessutom har vi redogjort för den modell vi skapat och för de hypoteser som vi ska testa. Den första teorin vi presenterar är agentteorin som förutsätter att människan agerar i eget intresse. Agentteorin är inriktad på hur agenternas egennyttiga beteende ska kunna kontrolleras för att säkerställa att de agerar efter principalernas intressen. Asymmetrisk information förekommer då all information inte är känd för båda parter, vilket innebär att det finns ett informationsgap mellan parterna. Företag kan på olika sätt signalera till intressenterna för att minska informationsgapet som existerar mellan dem och intressenterna. Signalering förekommer i olika sammanhang, t ex genom att ge en vara en längre garanti eller ett högre pris för att signalera om en bra kvalitet. Det kan även förekomma när företag har en speciell utdelningspolicy eller höjer utdelningsnivån i syfte att signalera att något är på gång i företaget. Årsredovisningen anser vi vara en form av signaleringsverktyg som företag använder för att ge information till intressenterna. En oren revisionsberättelse är då en signal från revisorn att brister eller felaktigheter existerar i företaget. Enligt den modell vi skapat kan dessa signaler leda till att intressenternas agerande mot företag ändras och att detta i ett längre tidsperspektiv kan medföra att företaget går i konkurs eller likvideras. Sist i detta kapitel har vi redogjort för de intressenter som en organisation omges av. De vanligaste intressenterna till ett företag är ägare, kreditgivare, leverantörer, kunder, anställda och stat. Samtliga av dessa intressenter har ett större eller mindre intresse av företags årsredovisningar.

5 Empirisk metod

I detta kapitel kommer vi att redogöra för undersökningens empiriska metod. Dessutom förklarar vi vårt val av datainsamlingsmetod och vårt urval av målpopulationen. Vidare redogör vi för operationaliseringen av undersökningen. Avslutningsvis beskrivs de validitets och reliabilitetsproblem som vi anser kan uppstå vid genomförandet av vår undersökning.

5.1 Undersökningens metod

Då vårt syfte är att förklara och utreda om orsakssamband föreligger mellan dels intressenternas agerande och företags orena revisionsberättelser samt mellan oren revisionsberättelse och företagets existensförhållanden, ansåg vi att den så kallade tvärsnittsansatsen är den mest lämpade ansatsen för vårt arbete. Enligt Lekvall och Wahlbin (1993) ger denna ansats en överskådlig bild av hur något förhåller sig vid en viss tidpunkt. Motivet till valet är att vår undersökning ska utföras vid enstaka tidpunkter där vi inte är intresserade av att mäta utvecklingen över tiden.

Lekvall och Wahlbin (1993) nämner två olika varianter av tvärsnittsansats, survey-ansatsen och den experimentella ansatsen. Vi valde att använda oss av båda ansatserna i vår undersökning. Survey-ansatsen kännetecknas av att man passivt observerar och registrerar verkligheten utan att aktivt påverka den. Detta förekommer vid vår undersökning, eftersom vi ska utföra en enkätstudie där respondenterna själva besvarar frågorna utan vår påverkan. Vidare kommer vi att uttala oss om den bakomliggande målpopulationen som respondenterna representerar och inte enbart de undersökta, vilket är ett annat kännetecken för survey-ansatsen. Den experimentella ansatsen kännetecknas av att man aktivt styr och manipulerar den studerade undersökningsvariabeln för att på så sätt få det man är intresserad av väl belyst. Vår undersökning präglas även av den experimentella ansatsen eftersom vi utformat olika fall av orena revisionsberättelser för att se om intressenternas ställningstagande och agerande skiljer sig åt beroende på vilken typ av allvarlighetsgrad en oren revisionsberättelse är av.

Ett alternativ för oss hade varit att utföra en fallstudie framför en tvärsnittsansats. En fördel med fallstudier är att de kan hantera ett stort antal variabler (Bryman, 2002). Fallstudier utförs vanligtvis på ett mindre urval av respondenter då syftet är att den insamlade informationen ska vara mer kvalitativ än kvantitativ. Eftersom vi i vår undersökning endast har använt oss av ett mindre antal variabler ansåg vi att denna metod inte var lämplig för oss. Dessutom valde vi att utföra undersökningen på ett större antal respondenter, vilket då gjorde att en fallstudie var mindre lämpad.

Vi har vidare tillämpat den undersökning som Lekvall och Wahlbin (1993) benämner skrivbordsundersökning. Undersökningen har utförts i syfte att

utröna om företag med orena revisionsberättelser tenderar i större utsträckning att gå i konkurs eller likvideras jämfört med företag som uppvisar rena revisionsberättelser. Den har utförts genom att vi har studerat företags revisionsberättelser för två tidsperioder, år 1997 och 2002.

5.2 Datainsamlingsmetod

För att samla in data har vi dels genomfört en enkätundersökning och en dokumentstudie. Enkätundersökningen har vi utfört för att ta reda på hur intressenterna agerar då företag uppvisar orena revisionsberättelser och då se om de anser att orena revisionsberättelser har ett negativt signalvärde. Vidare har vi undersökt om de agerar olika beroende på hur allvarlig den orena revisionsberättelsen är. Dokumentstudien har genomförts i syfte att undersöka om företag med orena revisionsberättelser, tenderar att gå i konkurs eller likvideras i större utsträckning än de som uppvisar rena. Dessutom utförde vi en explorativ intervju med den auktoriserade revisorn Johan Törnquist. Intervjun utfördes i syfte att öka förståelsen samt skaffa en djupare kunskap i ämnet. Den förståelse som intervjun gav har bidragit till att relevanta frågor kunnat ställas i enkätstudien. Dessutom har den bidragit till utvecklingen av vår allvarlighetskala samt valet av tidsintervall för dokumentstudien (se nedan).

Ett alternativ för oss hade varit att använda oss av telefonintervju som datainsamlingsmetod istället för enkätundersökning. En stor fördel hade då varit att bortfallsrisken minskat, vilket möjligtvis hade förbättrat resultatet (Saunders *et al*, 2003). Enligt Bryman (2002) är en stor nackdel med telefonintervju att intervjuaren kan påverka respondenternas svar genom den s.k. intervjuareffekten. Exempelvis kan vårt sätt att ställa frågorna eller vårt tonläge påverka respondenternas svar på frågorna. Detta hade då kunnat medföra att vårt resultat blivit förvrängt. En enkät kan respondenterna istället besvara då de har tid och möjlighet att göra så. Telefonintervjuer tar dessutom längre tid för oss att utföra.

En enkätstudie ansåg vi dock var lämpligare för oss än telefonintervjuer, främst eftersom den ger möjlighet att på ett enkelt och mindre kostsamt sätt, nå ut till ett stort antal respondenter (Saunders *et al*. 2001);(Bryman, 2002). Tiden vi hade till förfogande för vårt arbete ansåg vi inte var tillräcklig för att kunna intervjua samtliga av våra respondenter. Vi hade då varit tvungna att göra ett mindre urval än vad vi nu behövde då vi utförde enkätundersökningen. Enligt Lekvall och Wahlbin (1993) är en nackdel med enkätstudier att det finns en överhängande risk för bortfall. Detta har vi försökt att motverka genom att ha sänt ut enkäten via Internet vilket besparat respondenterna tid, vilket borde ha ökat viljan att delta i undersökningen. En annan nackdel med enkäter är att det inte finns någon av oss närvarande som kan hjälpa respondenterna eller besvara deras funderingar (Bryman, 2002). Detta har vi dock försökt att motverka genom att bifoga våra namn, telefonnummer och e-postadresser i brevet, så att respondenterna lätt har kunnat nå oss för eventuella frågor. Ytterligare en stor nackdel med enkäter är att vi inte vet om det är rätt person som besvarar

den (Bryman, 2002). Vi har försökt att motverka detta genom att beskriva i brevet vem enkäten vänder sig till.

Enkätstudien utfördes genom att vi skickade ut e-postmeddelande till respondenterna där de hänvisades till en hemsida med våra enkäter (bilagor 1-6). Därefter sändes deras svar till våra personliga e-postadresser. I e-postmeddelandet bifogade vi ett introduktionsbrev (bilaga 7) där vi presenterade oss själva och beskrev syftet med vår uppsats. Dessutom förklarade vi i brevet hur viktigt det är för vår undersökning att respondenterna besvarar enkäten, i syfte att försöka öka svarsfrekvensen. Då påminnelse varit aktuellt, har vi skickat ut länken igen, tillsammans med vårt introduktionsbrev. Samtliga enkäter var utskickade den 12 maj 2004, och påminnelser sändes ut den 17 maj till de respondenter som då inte svarat. Därefter skickade vi även ut en påminnelse den 20 maj till de som vid den tidpunkten inte svarat.

Vid utförandet av vår dokumentstudie har vi granskat systematiskt utvalda företags revisionsberättelser för året 1997 och sett hur många som då lämnade ren respektive oren revisionsberättelse. Vidare har vi undersökt företagens existensförhållande år 2002. Dessutom har vi samlat in information om olika variabler för att utröna om det finns några samband (se nedan). Information till denna undersökning erhöll vi från Patent och registreringsverkets (PRV) bolagsavdelning i Sundsvall samt via databasen Affärsdata.

Då vi valde intervallet fem år (1997-2002) utgick vi från den tiden det tog för det börsnoterade bolaget Autofill att gå i konkurs, vilket var tre. Vi ansåg att ett intervall på tre år var en aning kort och valde därmed intervallet fem, vilket även Törnquist ansåg var rimligt. Anledningen till att vi valde att starta på år 1997 var p.g.a. att vi ville vara säkra på att samtliga årsredovisningar var tillgängliga fem år senare i Affärsdata. Om vi hade valt år 1998 som utgångspunkt, fanns möjligheten att bolag inte var klara med sin årsredovisning för år 2003 eftersom vår undersökning var tänkt att genomföras i april månad. Kehrs och Hasselbergs (1995) undersökning visade att företag som lämnar en oren revisionsberättelse har en tendens bli klara med sina årsredovisningar senare än de som har en ren revisionsberättelse.

5.3 Urval

5.3.1 Dokumentstudien

Den totala populationen för dokumentstudien är alla aktiebolag som fanns år 1997. Vidare valde vi att endast genomföra undersökningen på aktiva aktiebolag, på grund av att vi hade för avsikt att undersöka om den orena revisionsberättelsen kan utgöra en signal om att företaget kommer att avvecklas eller gå i konkurs. De passiva aktiebolagen var därmed inte intressanta eftersom de inte bedriver någon verksamhet. Dessa utgjorde därmed en överteckning (Lekvall & Wahlbin, 1993).

Det optimala sättet för att kunna generalisera våra resultat skulle vara genom en totalundersökning (Dahmström, 1996). Detta var dock svårt ur både tidsmässiga och ekonomiska aspekter. För att lösa detta problem blev vi tvungna att göra ett urval ur populationen. Vi valde att undersöka vart tvåhundra aktivt aktiebolag vilket innebär att urvalet omfattade (236 680/200) 1 183 bolag.

För att våra slutsatser ska vara giltiga krävs det att vårt urval är representativt för hela populationen vilket i vårt fall innebär att samtliga aktiva aktiebolag har samma sannolikhet att komma med i urvalet (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2003). Det finns två olika huvudtyper av slumpmässiga urval, det obundna slumpmässiga urvalet och det systematiska urvalet (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2003). Vi valde att genomföra ett systematiskt urval då det skulle vara tidskrävande att genomföra ett obundet slumpmässigt urval eftersom populationen var väldigt stor. Fördelen med det systematiska urvalet är att det är enkelt att genomföra ur ett befintligt register då analysenheterna är ordnade i följd (Lekvall och Wahlbin, 1993).

Nackdelen med det systematiska urvalet är att det kan bli kraftigt snedvridet då det finns någon typ av periodicitet i registret (Lekvall & Wahlbin, 1993). Detta var dock inte något problem eftersom vi erhöll informationen av UC vars register är sorterat efter organisationsnumret. Numren har ingen anknytning till någon speciell typ av aktiebolag vilket innebär att alla aktiva aktiebolag har haft lika stor möjlighet att komma med i urvalet.

Eftersom vi valde att undersöka vart tvåhundra aktivt aktiebolag behövde vi fastställa startpunkten för urvalet mellan ett- och tvåhundra. Startpunkten fastställdes till sjuttiofyra med hjälp av slumpgenereringsfunktionen på en miniräknare. Urvalet av de aktiva aktiebolagen överlät vi på UC då skolans abonnemang på databasen Affärsdata inte räckte till för våra sökningar.

Urvalet i denna undersökning är väldigt begränsat och utgör endast 0,005 % av hela populationen. För att stärka vårt resultat hade ett större urval varit önskvärt.

5.3.2 Enkätstudien

Den andra delen av vår undersökning hade till syfte att förklara vilka åtgärder intressenterna eventuellt vidtar när ett företag uppvisar en oren revisionsberättelse. För att kunna dra generella slutsatser om de olika intressenternas agerande hade även här en totalundersökning varit det ultimata tillvägagångssättet. Detta var dock inte möjligt att genomföra p.g.a. bristen på kompletta register över de olika intressenterna. Problemet med totalundersökningar är att de både är tidskrävande och kostsamma (Bryman, 2002). Vi var därför tvungna att göra ett urval för varje intressentgrupp. Nedan redogör vi för urvalet för respektive intressentgrupp som ingår i vår enkätstudie.

5.3.2.1 Ägare utan kontroll

Denna grupp representeras av Aktiespararna i vår undersökning. Motivet till detta val var att medlemmar i Aktiespararna är enklare att nå ut till än andra enskilda ägare utan kontroll. Dessutom hade vi inget register tillgängligt på samtliga individer med aktieinnehav, vilket vi hade behövt om vi skulle ha utfört ett urval på totalpopulationen. Vi valde slumpmässigt ut 50 lokala föreningar inom Aktiespararna med hjälp av en slumpgenerator. I och med att vi utförde ett slumpmässigt urval, fick samtliga lokala föreningar inom Aktiespararna möjligheten att komma med i vårt urval.

5.3.2.2 Kreditgivare

Vid vårt urval av kreditgivare valde vi att utföra ett obundet slumpmässigt urval där vi valde ut 20 bankkontor hos var och en av två av de fyra största bankerna i Sverige (Föreningsparbanken och Handelsbanken). Vi använde en slumpgenerator för att genomföra urvalet. För att få tag på e-postadresserna till bankkontoren, vände vi oss till deras lokala kontor i Kristianstad. Vi valde att skicka enkäten till bankcheferna på respektive kontor. Från samtliga banker, förutom S-E banken, erhöll vi e-post adresserna. P.g.a. detta bestämde vi oss för att utesluta S-E banken från vår undersökning. Nordea erbjöd sig vara med i vår undersökning då vi besökte deras lokala kontor i Kristianstad. Dock valde de senare att inte delta. Det totala urvalet av bankkontor blev därmed 40 stycken.

5.3.2.3 Leverantörer och kunder

För att göra ett urval av leverantörer och kunder, hade vi behövt en lista över samtliga av dessa vilket vi inte hade tillgång till. Vi valde att utföra ett obundet slumpmässigt urval och valde ut 100 aktiva aktiebolag i databasen Affärsdata som hade minst 20 anställda. 50 av dessa fick då representera leverantörerna och 50 kunderna. Anledningen till att vi valde att begränsa oss till de som hade minst 20 anställda var p.g.a. att vi ville öka sannolikheten att nå ut till företag där ansvarsområdena är mer uppdelade, vilket vi förmodade skulle göra det enklare för respondenten att sätta sig in i sin roll som leverantör eller kund. Om vi hade vänt oss till företag som förvaltas av några eller endast en person var risken att dessa respondenter hade haft svårt att skilja på sin roll som leverantör respektive kund. Detta hade då kunnat medföra att vårt resultat blivit förvrängt. Denna risk kvarstår dock för de respondenter som ingår i vårt urval men risken att det uppstår ansåg vi var mindre. När vi slumpmässigt valde ut företagen, letade vi upp e-postadresserna på deras hemsidor. Som representanter för leverantörerna valde vi chefer för försäljningsavdelningar om företagen hade en sådan och som representanter för kunderna valde vi inköpscheferna, såvida en sådan fanns. Hos de som inte hade en försäljningsavdelning eller inköpsavdelning skickade vi istället enkäten till deras ekonomiansvarige eller till dess informationsadress och förklarade vem det var på företaget enkäten riktade sig till.

5.3.2.4 Anställda

Då denna kategori representeras i vår undersökning av fackförbunden valde vi att utföra ett bekvämlighetsurval och utgå ifrån fackföreningarna LO, TCO och SACO. Vi konstruerade en lista på samtliga av deras förbund och valde bort de som inte hade någon direkt anknytning till den privata sektorn. Anledningen var att vi ansåg att fackförbund för stats- och kommunanställda utgjorde en övertäckning då dessa primärt inte arbetar i aktiebolag. Dock finns det 1 283 kommunala aktiebolag i Sverige (Andersson, Cato, Collin, Hansson och Tagesson, 2004). För att kunna urskilja vilka som hade anknytning till den privata sektorn, gick vi in på deras hemsidor via Svenskt Arbetslivs hemsida (040426) och kontrollerade detta. Därefter kvarstod det 29 förbund. Vi skickade enkäten till dessa förbunds ordförande. I vårt e-postmeddelande förklarade vi för respondenterna att de representerar medlammarna i deras förbund och ska svara utifrån den rollen.

5.3.2.5 Stat

Vid vårt urval av representanter för staten, valde vi ut slumpmässigt 30 av Skatteverkets kontor, vars adresser vi erhöll från Skatteverkets hemsida (040426). Vi utförde då ett obundet slumpmässigt urval. Därefter kontaktade vi Lars Osihn på Skatteverket som valde ut vilka skatterevisorer på respektive kontor som skulle svara på enkäten. Anledningen till att vi var tvungna att gå via Osihn var p.g.a. att Skatteverket inte lämnar ut några personliga e-postadresser via sin hemsida. Vi hade tänkt göra ett urval på 50 kontor, men Osihn godkände endast att vi skickade ut enkäter till 30 kontor.

5.4 Operationalisering

5.4.1 Dokumentstudien

I detta stycke presenteras de variabler vi använde oss av vid utförandet av vår dokumentstudie. Information om variablerna, vilka var revisionsberättelsens art, allvarlighetsgrad och storlek, erhöll vi från företagens årsredovisningar på Patent och Registreringsverkets bolagsavdelning i Sundsvall. För de resterande två variablerna, existens år 2002 och bransch, hämtade vi informationen från företagens årsredovisningar ur databasen Affärsdata.

5.4.1.1 Revisionsberättelsens art

Då syftet med vår undersökning var att undersöka hur många av de företag med orena revisionsberättelser år 1997 som hade gått i konkurs eller likviderats fram till år 2002, använde vi oss av denna variabel som visar om företagen har en ren respektive oren revisionsberättelse år 1997. Svartalternativen var då endast två, ren eller oren.

5.4.1.2 Allvarlighetsgrad

Eftersom vi förmodar att företag med orena revisionsberättelser av en högre allvarlighetsgrad tenderar att gå i konkurs eller likvideras i större utsträckning än de med en lägre allvarlighetsgrad, valde vi att använda oss av denna variabel. Vi har då klassificerat de med orena revisionsberättelserna enligt den sjugradiga skala vi redogjorde för i kapitel 3.4.

5.4.1.3 Existens år 2002

Syftet med vår dokumentstudie är att undersöka hur många av de företag som hade en oren revisionsberättelse år 1997, som fortfarande existerar år 2002. Vidare ville vi se om de med en oren revisionsberättelse tenderar att gå i konkurs eller likvideras i större utsträckning än de med en ren. Vid undersökningen av existensförhållandet år 2002 delade vi in företagen i kategorierna aktiva, likvidation, konkurs, passivt, fusion och rekonstruktion. Alla företag hamnade i någon av kategorierna och de flesta tillhörde de tre första (aktiva, likvidation, konkurs). Vi valde att sortera bort företag som fusionerats på grund av att vi inte kunde fastställa om detta hade utförts p.g.a. en eventuellt kommande konkurs eller likvidation. De företag som befann sig under rekonstruktion valde vi också att utesluta ur undersökningen då vi ansåg att det var fel att klassificera dessa som aktiva eftersom rekonstruktion troligtvis har utförts för att förhindra en konkurs eller likvidation. Dessutom var det väldigt få av de företag som ingick i vårt urval som tillhörde någon av dessa båda grupper (fusion och rekonstruktion). Vi ansåg därmed att det inte hade någon påverkan på resultatet om vi valde att utesluta dessa ur undersökningen.

5.4.1.4 Storlek

Då vi förmodade att företagets storlek påverkar företagets tendens att gå i konkurs eller likvideras, använde vi oss av variabeln storlek. Vi undersökte då omsättning och antal anställda för år 1997.

5.4.1.5 Bransch

Vi valde att undersöka vilken bransch företagen tillhörde, med syftet att se om företag inom en viss bransch tenderar att visa orena revisionsberättelser oftare än andra. Branschindelningen valde vi att genomföra utifrån aktiespararnas branschindelning. En annan möjlig indelning hade varit PRV:s branschkodifiering. Denna kodifiering var väldigt detaljerad och skulle därmed leda till att antalet företag i varje grupp blivit väldigt få. Därmed valde vi att utgå från aktiespararnas branschindelning vilken hade en grövre indelning (Aktiespararen, nr 2, 2004). Utifrån denna indelning utvecklade vi våra kategorier. Företagen delades in i branschkategorierna; produktion, bygg, handels, finans, IT, service, transport, konsult. I kategorin produktion ingick de företag som hade någon form av tillverkning av varor. Till kategorin bygg hörde fastighetsbolag och byggbolag. Inom handels

ingick alla återförsäljare av varor, exempelvis affärer. I kategorin IT ingick alla företag med anknytning till IT-sektorn. I denna kategori ingick även de konsultföretag som har anknytning till IT-sektorn. Till kategorin service tillhörde alla tjänsteföretag utan någon anknytning till IT-sektorn eller som var konsultföretag samt de som inte utför transporttjänster, exempelvis frisörer, restauranger eller tandläkare. I kategorin transport ingick alla företag som utförde någon form av transport t ex speditorsbolag, taxibolag m.m. Inom konsult ingick alla konsultföretag, förutom de som har en anknytning till IT-sektorn. Samtliga av de undersökta företagen hamnade i någon av kategorierna då vi utförde vår undersökning.

5.4.2 Enkätstudien

Vi konstruerade sex olika enkäter av likartad karaktär, där varje enkät riktade sig till varsin intressentgrupp. Enkäterna är nästan identiska, förutom att svarsalternativen på några av frågorna skiljer sig åt beroende på vilken intressent enkäten riktade sig till. Vi ansåg att vi var tvungna att ha olika svarsalternativ eftersom de olika intressenterna inte har samma förhållande till företag.

Enkäterna delade vi in i två olika delar, där första delen består av sex frågor och den andra delen av sju olika fall av orena revisionsberättelser med tillhörande två frågor för varje fall. Nedan presenterar vi en genomgång av de båda delarna.

5.4.2.1 Del 1 – Frågorna 1-6

Del 1 inleds med nedanstående tre frågor. Samtliga tre har svarsalternativen ”ja/nej/vet ej”. Dessa tre frågor valde vi att ställa på grund av att vi ansåg det var viktigt att veta om respondenterna verkligen brukar läsa revisionsberättelserna och förstår innebörden med dem.

Fråga 1: Brukar ni använda företagets årsredovisningar vid era bedömningar?

Fråga 2: Läser ni revisionsberättelserna?

Fråga 3: Känner ni till innebörden av den orena revisionsberättelsen?

Vidare innehåller denna del tre frågor, där vi i fråga 4 vill veta om respondenterna anser att en oren revisionsberättelse utgör en viktig signal på att ett företag har brister som kan leda till en kris. I denna fråga valde vi även att använda oss av svarsalternativen ”ja/nej/vet ej”.

Fråga 4: Utgör en oren revisionsberättelse en signal för er om att ett företag har brister som kan leda till en kris?

Med fråga 5 ville vi utröna vilka signaler respondenten anser är viktigast på att brister finns i företag, som kan leda till en kris. I denna fråga finns olika

svarsalternativ varav ett av dem är ”oren revisionsberättelse”. De övriga svarsalternativen var dock olika, beroende på vilken intressent enkäten riktade sig till (se bilaga 1-6). Dessutom var fyra svarsalternativ öppna, där respondenterna själva kunde fylla i någon signal som han eller hon ansåg var viktig och som vi inte hade tagit med.

Fråga 5: Vad anser ni är viktiga signaler på att ett företag är i kris?

Den sjätte frågan syftade till att ge oss svar om vilka signaler respondenterna anser är viktigast av de som de markerade i fråga 5. De skulle då rangordna de tre viktigaste, där den allvarligaste kom först.

Fråga 6: Vilka av signalerna i fråga 5 anser ni är viktigast? Rangordna de tre viktigaste.

Syftet med frågorna 4, 5 och 6 är att undersöka hypoteserna 4, 7, 10, 11, 16 och 19 som representerar intressenterna ägare, kreditgivare, leverantörer, kunder, anställda samt staten. Samtliga hypoteser säger samma sak om varsin intressent, nämligen att, de anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris. Hypotes 19 formulerade vi annorlunda på grund av att skatteverket inte, enligt Osihn, är intresserad av att veta om företag är i en kris utan endast hur de hanterar sina skatter.

Hypotes 4: Ägarna anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.

Hypotes 7: Kreditgivarna anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.

Hypotes 10: Leverantörerna anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.

Hypotes 11 : Kunderna anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.

Hypotes 16: De anställda anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.

Hypotes 19: Staten anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag har brister som kan leda till att de missköter sina skattehantering.

5.4.2.2 Del 2 - Fallen

Del två utgör den största delen av enkäterna. Denna del består av sju olika fall av orena revisionsberättelser. Vi valde att endast ta med den del som utgör den orena delen av revisionsberättelserna i enkäten. Orsaken till detta var att enkäten annars blivit väldigt lång, vilket möjligtvis hade gjort att svarsfrekvensen blivit mindre. En längre enkät uppfattas vanligtvis som

mödosammare. Fallen är utformade efter de allvarlighetsgrader som vi presenterade i kapitel 3.4 och fallen är identiska i samtliga sex olika enkäter. Fallen är fritt framtagna från autentiska fall av orena revisionsberättelser. Anledningen till att vi valt autentiska fall var p.g.a. att vi ville att fallen skulle framstå som verkliga. Efter varje fall följer två frågor angående fallen.

Med den första frågan ”*Hade ni vidtagit åtgärder mot ett företag med en oren revisionsberättelse som i fall X?*” vill vi undersöka om respondenterna hade vidtagit några åtgärder mot ett företag med det i enkäten ovanstående fallet av oren revisionsberättelse. Denna fråga ställs efter varje fall och förekommer därmed sju gånger i enkäterna. Med denna fråga testade vi nedanstående hypoteser.

Hypotes 5: *Ägarnas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Hypotes 8: *Kreditgivarnas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Hypotes 12: *Leverantörernas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Hypotes 13: *Kundernas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Hypotes 17: *De anställdas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Hypotes 20: *Statens agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Den andra frågan ”*Vilka åtgärder vidtar ni då?*” är en form av följdfråga till den första. Vi vill här undersöka vilka sorts åtgärder respondenterna hade vidtagit mot fallen av de orena revisionsberättelserna. Svartalternativen skiljer sig åt i denna fråga, beroende på vilken typ av intressent enkäten riktar sig mot. Vi ansåg att det inte gick att använda samma svartalternativ till samtliga intressenter eftersom de troligtvis agerar olika. Exempelvis bör skatteverkets agerande skilja sig markant åt jämfört med ägarnas. Dessutom är ett svartalternativ i denna fråga öppet, där respondenten själva kan fylla i någon åtgärd som vi inte tagit med. Denna fråga ställde vi för att försöka utröna om respondenterna hade vidtagit åtgärder i en större utsträckning, desto allvarligare den orena revisionsberättelsen är. Vi kan då se om respondenternas agerande ändras mot företag med orena revisionsberättelser och vilka fall de då agerar hårdast mot. Därmed ville vi testa nedanstående hypoteser.

Hypotes 6: *Ägarnas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

Hypotes 9: *Kreditgivarnas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

Hypotes 14: *Leverantörernas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

Hypotes 15: *Kundernas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

Hypotes 18: *De anställdas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

Hypotes 21: *Statens agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

Fall 1

Det första fallet representerar klass 1 i vår allvarlighetsskala, "Avstyrka beviljandet av ansvarsfriheten", som vi presenterade i kapitel 3.4. Fallet är hämtat från en verklig revisionsberättelse.

Fall 1 är utformat enligt följande:

Vid revisionen har jag funnit att den interna kontrollen är bristfällig samt redovisningen. Värdet av varulagret och inventarierna har inte kunnat bedömas och årsredovisningen är avgiven efter föreskriven tid.

Jag avstyrker härmed att resultaträkningen och balansräkningen fastställs, att förlusten disponeras enligt förslaget i förvaltningsberättelsen samt att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Fall 2

Enkätens andra fall representerar klass 2 i vår allvarlighetsskala som är "Avstyrka resultaträkning/balansräkning/vinstdisposition eller någon av dessa". Även detta fall är hämtat från en verklig revisionsberättelse, förutom att penningbeloppen är modifierade.

Fall 2 är utformat enligt följande:

Osäkra kundfordringar uppgår till 1 000 000 kr. I balansposten övriga skulder ingår en skuld för mervärdeskatt med 240 000 kr varav 180 000 kr avser obetald mervärdeskatt för föregående räkenskapsår.

Med hänsyn till ovanstående avstyrker jag att resultaträkningen och balansräkningen samt resultatdispositionen enligt förslag i förvaltningsberättelsen.

Fall 3

Det tredje fallet på enkäten, ska representera den tredje klassen av allvarlighetsgraderna, ”Varken till- eller avstyrka/ ej tillstyrka beviljande av ansvarsfrihet”. Detta fall är även hämtat från en verklig revisionsberättelse.

Fall 3 är utformat enligt följande:

P.g.a. att hela aktiekapitalet är förbrukat har jag i ett PM till styrelsen påpekat de skyldigheter styrelsen har i sådana fall enl. ABL kap 13. Vidare har påtalats brister i den interna kontrollen samt balansposten likvida medel är orimligt högt.

Då aktiekapitalet är förbrukat och även var så föregående år, varken av- eller tillstyrker jag att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Fall 4

Fall 4 är även detta hämtat från en verklig revisionsberättelse och ska representera allvarlighetsklass 4 i vår allvarlighetskala som är ”Varken till- eller avstyrka/ej tillstyrka resultaträkningen/balansräkningen/vinstdispositionen eller någon av dessa”. Penningbeloppen i fallet är dock förändrat.

Fall 4 ser ut enligt följande:

I balansräkningen finns bland övriga fordringar upptaget ett belopp om 3 000 000 kronor samt bland andelar i intressebolag ett belopp om 2 000 000 kronor.

På grund av osäkerheten beträffande ovan nämnda fordringar samt andelar i intressebolag kan jag inte uttala mig om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och att den därmed ger en rättvisande bild av bolagets resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige.

Jag kan varken tillstyrka eller avstyrka att bolagsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen och behandlar resultatet enligt förslaget i förvaltningsberättelsen.

Fall 5

Enkätens femte fall representerar klass 5 i allvarlighetskalan ”Eget kapital förbrukat eller understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ABL 13 kap ej beaktat”.

Fall 5 är utformat enligt följande:

Det egna kapitalet understiger hälften av det egna aktiekapitalet och är till och med negativt. Styrelsen har inte följt reglerna i ABL kap. 13 angående upprättandet av kontrollbalansräkning och tvångslikvidation.

Fall 6

Fall 6 representerar allvarlighetsklass 6 som gäller ”Anmärkning/upplysning/ erinring eller avvikelse från god redovisningssed och god revisionsred”. Dock ingår inte orena revisionsberättelser, gällande upplysningar om att hela eller mer än hälften av det egna kapitalet är förbrukat och att bolaget eventuellt har undgått att beakta ABL 13 eller förseningar med inbetalning av skatter och avgifter. Dessa båda anmärkningar representeras istället av fall 5 respektive fall 7. Penningbeloppen är även här modifierade.

Fall 6 ser ut enligt följande:

Verkställande direktören har under året hos bolaget upptagit ett lån på 600 000 kronor. Någon dispens enligt ABL 12 kap. 8 § föreligger ej.

Fall 7

Det sjunde och sista fallet representerar allvarlighetsklass 7 ”För sent eller ej betalda skatter och avgifter”. Till denna klass ingår därmed endast de orena revisionsberättelserna med anmärkning om att skatter och sociala avgifter inte har betalats in i tid eller inte betalats alls.

Fall 7 är utformat enligt följande:

Vid ett flertal tillfällen under räkenskapsåret har avdragen skatt och sociala avgifter ej betalats i rätt tid.

5.5 Bortfall

Bortfall i vår dokumentstudie är de aktiebolag som vi planerat att undersöka men som vi inte har kunnat erhålla den information om, som vi behöver. I vår enkätstudie utgör bortfallen de respondenter som inte väljer att svara på vår enkät. Det finns två olika slag av bortfall, individbortfall och partiellt bortfall (Dahmström, 1996). Individbortfall innebär att vi inte haft någon tillgång alls till några uppgifter om företagen. Partiellt bortfall innebär att vi endast har fått tillgång till en del av den information vi behövde, exempelvis endast några av de variabler vi tänkt undersöka.

I dokumentstudien uppgick det totala urvalet till 1182 aktiva aktiebolag. Vårt bortfall uppgick till 37 företag. För 16 av dess företag kunde vi ta fram några uppgifter alls och för 21 erhöll vi endast deras bolagsordningar. Detta medförde ett partiellt bortfall eftersom vi inte kunde erhålla information om samtliga variabler vi önskade undersöka utan endast om variablerna, företagets bransch och om de existerade år 2002. Information om de båda sistnämnda variabler kunde vi erhålla via databasen Affärsdata. Vi saknade därmed uppgifter om företagets revisionsberättelser för år 1997, vilken var den viktigaste variabeln. Därmed uteslöt vi dessa bolag från vår undersökning och kategoriserade dessa 37 som bortfall.

Vi har erhållit svar där respondenterna förklarat att de inte haft tid att fylla i enkäten trots att den endast tar ca fem minuter i anspråk. Flera av

intressenterna får troligtvis ofta förfrågningar om att delta i olika enkätundersökningar, vilket kan leda till att de endast väljer att delta i de som de anser vara mest intressanta. Därmed misslyckades vi möjligtvis med att beskriva vår uppsats på ett bra och intressant sätt i vårt introduktionsbrev.

I enkätstudien ingick sex olika intressentgrupper; kreditgivare, skatteverket, anställda, aktiesparare, leverantörer och kunder. Sammanlagt uppgick det totala urvalet till 249 respondenter. I tabell 2 nedan presenteras bortfallen samt svarsfrekvenserna.

Tabell 2. Bortfall för enkätstudien

Intressenter	Totalt urval	Bortfall	Antal svar	Svarsfrekvens
Banker	40	30	10	25%
Skatteverket	30	17	13	43%
Fackförbund	29	21	8	38%
Aktiespararna	50	34	16	32%
Leverantörer	50	37	13	26%
Kunder	50	44	6	12%
Totalt	249	183	66	27%

Av totalt 249 utskickade enkäter fick vi endast svar på 66 st vilket ger en sammanlagd svarsfrekvens på 27 %. Bankernas svarsfrekvens uppgick endast till 25 % vilket kan bero på flera orsaker. Den främsta är antagligen att vi inte hade tillgång till direkta e-postadresser till respondenterna på Föreningssparbanken. Därmed kan vi inte vara säkra på att enkäten kommit fram till respondenterna trots att vi bett deras administratör att vidarebefordra e-postmeddelandet till kontorschefen eller någon företagsrådgivare.

Tabell 3. Fördelningen mellan de olika bankerna

	Antal	Andel
Handelsbanken	6	60%
Föreningssparbanken	4	40%
Summa	10	100%

Handelsbanken stod för den största andelen av svaren, 60 %. Föreningssparbankens andel var 40 %. Möjligtvis kan detta förklaras med att vi hade direkta e-postadresser till handelsbankens respondenter, vilket vi inte hade till föreningssparbankens respondenter.

Tabell 4. Geografisk fördelning av bankerna

	Totalt urval	Andel svarande	Svarsfrekvens
Norrland	9	10% (1)	11,1%
Svealand	16	50% (5)	31,3%
Götaland	15	40% (4)	26,7%
Summa	40	100% (10)	

Tabell 4 visar att den geografiska fördelningen av de banker som svarade. Vi kan konstatera att den geografiska fördelningen mellan respondenterna är

ojämnt fördelad där Svealand och Götaland är mest representerade. I Norrland var det endast 11,1 % av den totala andelen norrländska bankkontor som valde att delta. På grund av den låga svarsfrekvensen anser vi inte att dessa är representativa för populationen. Samtidigt bidrar möjligtvis den geografiska fördelningen ytterligare till att gruppen svarande inte kan anses som representativa för populationen.

Skatteverket hade den högsta svarsfrekvensen, dock var den endast 43 %. Antagligen beror detta på att vi fått hjälp av skatteverket för att sprida enkäten till de berörda personerna.

Tabell 5. Geografisk fördelning av Skatteverket

	Totalt urval	Andel svarande	Svarsfrekvens
Norrland	8	23,1% (3)	37,5%
Svealand	13	46,2% (6)	46,2%
Götaland	9	30,7% (4)	44,4%
Summa	30	100% (13)	

Av de svarande var den geografiska fördelningen någorlunda jämn. Av den ursprungliga urvalspopulationen var det Svealand som stod för den största andelen svarande, 46,2 %. Dock var det inte någon större skillnad mellan den geografiska fördelningen. Därmed borde inte den geografiska fördelningen påverka resultatet i någon större utsträckning. Men på grund av att antalet svarande var relativt lågt, anser vi inte att deras svar är representativa för populationen

Fackförbunden hade en svarsfrekvens på 38 %. Personerna som svarat är främst de som vi hade direkta e-postadresser till. Då vi inte haft direkta e-postadresser har vi skickat enkäten till den gemensamma e-postadressen med meddelande om vem som var tänkt mottagare. Även då det gäller fackförbunden kunde vi inte vara säkra på att dessa enkäter verkligen kom fram till rätt person.

Tabell 6. Fördelningen mellan förbunden

	Totalt urval	Andel svarande	Svarsfrekvens
LO	13	37,5% (3)	23,1%
TCO	5	37,5% (3)	60,0%
SACO	11	25% (2)	18,2%
Summa	29	100% (8)	

Fördelningen mellan de olika fackföreningarna var väldigt ojämnt då man ser till svarsfrekvensen inom de olika fackföreningarna. TCO var dock den fackförening som hade den högsta svarsfrekvensen, 60 %. De övriga två föreningarna hade en väsentligt lägre svarsfrekvens. Den ojämna fördelningen kan därmed ha bidragit till att resultatet blivit snedvridit. Samtidigt var det totala andelen svarande relativt låg vilket kan göra att resultaten inte är representativa för populationen.

Till aktiespararna hade vi direkta e-postadresser, trots detta var det endast 32 % som valde att delta.

Tabell 7. Geografisk fördelning av aktiespararna

	Totalt urval	Andel svarande	Svarsfrekvens
Norrland	10	21,4% (3)	30,0%
Svealand	21	21,4% (3)	14,3%
Götaland	19	57,2% (8)	42,1%
Summa	50	100% (14)	

Den geografiska fördelningen mellan de svarande fördelade sig enligt tabell 5 ovan. Götaland stod för den största delen av de svarande, hela 42,1 %. Från Norrland och Svealand var andelen svarande utifrån urvalspopulationen lägre. Eftersom svaren är ojämnt fördelade är möjligtvis svaren inte representativa för populationen. Samtidigt bidrar också den låga svarsfrekvensen till att vi inte kan anse svaren representativa för populationen.

Då det gäller leverantörer och kunder hade vi inte direkta e-postadresser till samtliga av de berörda respondenterna. Svarsfrekvensen för leverantörer uppgick till 26 % och endast till 12 % för kunderna. Möjligtvis var problemet att de hade svårt att se sin roll som leverantör respektive kund och därmed valt att avstå från att svara. För att kunna analysera bortfallet mer noggrant valde vi att kontrollera vilken storlek de svarande företagen haft. Indelningen gjorde vi efter mellan och stora företag. Indelningen är gjord efter antalet anställda där gruppen ”mellan” innehåller företag som har 20 till 100 anställda, och gruppen ”stora” företag som har över 100 anställda.

Tabell 8. Storleksfördelning kunder

	Totalt urval	Andel svarande	Svarsfrekvens
Mellan	39	83,3% (5)	12,8%
Stora	11	16,7% (1)	9,1%
Summa	50	100% (6)	

Utifrån tabellen går det att se att svarsfrekvenserna är lika för de båda grupperna. Dock är de väldigt låga. Därmed är de svarande kunderna inte representativa för målpopulationen.

Tabell 9. Storleksfördelning leverantörer

	Totalt urval	Andel svarande	Svarsfrekvens
Mellan	38	69,2% (9)	23,7%
Stora	12	30,8% (4)	33,3%
Summa	50	100% (13)	

Tabellen visar att svarsfrekvensen var något större för de stora företagen än för mellan företagen. Dock var även här andelen svarande låg. Därmed är det svårt att dra några slutsatser utifrån detta resultat.

5.6 Validitet och Reliabilitet

Vid genomförandet av en undersökning bör man sträva efter att validiteten och reliabiliteten är hög. Validitet handlar om huruvida de mätmetoder som används, verkligen mäter det man avser att mäta (Lekvall och Wahlbin, 1993). Reliabilitet handlar om följdriktigheten, överensstämmelsen samt pålitligheten hos ett mått på ett begrepp (Bryman, 2002). Hög reliabilitet innebär att upprepade mätningar skulle ge samma eller likartat resultat. Nedan redogör vi för validiteten och reliabiliteten för båda undersökningarna.

5.6.1 Validitet

I vår dokumentstudie bedömer vi att validiteten är relativt hög, eftersom vi kommer att mäta exakt det vi avser att mäta. Varje årsredovisning innehåller dessutom endast en revisionsberättelse vilket gör att vi inte kan utläsa fel information av årsredovisningarna. Därmed kan vi säkerställa möjligheten att få svar på det vi ska undersöka, nämligen hur många av de aktiva aktiebolagen år 1997 som hade en oren revisionsberättelse samt vilken allvarlighetsgrad den eventuellt orena revisionsberättelsen är av.

Vid genomförandet av enkätundersökningen kan det uppstå en del validitetsproblem, eftersom vi inte vet vem det är som besvarar enkäten och om respondenten verkligen förstår våra frågor. Detta har vi försökt att motverka genom att skriva i introduktionsbrevet till e-postmeddelandet, som vi sänder ut tillsammans med enkäten, till vem undersökningen riktar sig. Vidare förklarar vi i meddelandet att om den person som får enkäten inte anser sig vara berättigad att besvara den så ska han eller hon vidarebefordra e-post meddelandet till någon som är befogad att besvara enkäten. Detta problem kan framförallt uppstå vid utskickningen till kunderna och leverantörerna, eftersom vissa företag endast gav ut adressen till deras informations e-postadress.

5.6.2 Reliabilitet

Reliabiliteten i vår dokumentstudie är beroende av vårt systematiska urval och genomförandet av studien, eftersom reliabilitet rör frågan om huruvida resultaten från en undersökning blir desamma om det utförs på nytt, eller om de påverkas av slumpmässiga eller tillfälliga betingelser (Bryman, 2002). Om undersökningen utförts vid ett annat tillfälle och om resultatet då varierat kraftigt, hade reliabiliteten varit låg (Lekvall & Wahlbin, 1993). Informationen vi använt oss av vid dokumentstudien anser vi är väldigt tillförlitlig eftersom den är tagen från Patent och registreringsverkets bolagsregister. Enligt Saunders *et al.* (2003), är information från statliga institutioner vanligtvis väldigt tillförlitlig.

Även reliabiliteten i vår enkätstudie är beroende av vårt slumpmässiga urval och av genomförandet av studien. Vi kommer endast att utföra vår enkätundersökning en gång. Det finns då en risk att respondenterna inte förstår en del frågor och svarar på ett annat sätt än vad de annars gjort. En

annan möjlighet är att respondenterna inte vill ge ett korrekt och sanningsenligt svar på en del frågor, p.g.a. att de kan anse att det är känsligt.

5.7 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har vi beskrivit varför vi valde att utföra en dokumentstudie samt en enkätstudie. Dokumentstudien utfördes på 1183 st aktiva aktiebolag, vilket utgjorde vart tvåhundra bolag. Vi undersökte då om företag med orena revisionsberättelser år 1997, hade tenderat att likvideras eller gå i konkurs i större utsträckning fram till år 2002 än de som hade en ren revisionsberättelse. Enkätundersökningen utfördes på intressenterna ägare, kreditgivare, leverantörer, kunder, anställda samt staten. Vi utförde ett obundet slumpmässigt urval för bankerna, leverantörerna, kunderna samt skatteverket. För fackföreningarna genomförde vi ett bekvämlighetsurval. Med enkätundersökningen ville vi utröna om intressenternas agerande mot företag påverkas då företaget uppvisar en oren revisionsberättelse. Den första delen av enkäten bestod av sex frågor. Andra delen innehöll sju olika fall av orena revisionsberättelser där varje fall representerades av varsin allvarlighetsgrad. Efter varje fall ställde vi två frågor. Enkäten skickades ut till respondenterna via e-post. Vidare har vi förklarat i detta kapitel att vi ansåg att validiteten var hög i vår dokumentstudie men att det finns en risk att den kunde vara låg i enkätstudien eftersom vi inte med säkerhet visste vem det är som besvarade enkäten eller om respondenterna förstod våra frågor. Dessutom ansåg vi att reliabiliteten i vår dokumentstudie var hög och att den var lägre i enkätstudien eftersom den sistnämnda endast utfördes en gång.

6 Analys

I detta kapitel redogör vi för analysen av vårt insamlade material. Då vi använt oss av två olika datainsamlingsmetoder har vi delat upp kapitlet i två delar. I den första redogör vi för analysen av dokumentstudien och i den andra för analysen av enkätstudien. Vidare kommer vi i detta kapitel även att testa våra hypoteser.

6.1 Inledning

Syftet med vår uppsats var att undersöka vilka effekter en oren revisionsberättelse får samt vilka effekter den får i form av åtgärder av intressenterna. Vi har tidigare beskrivit vår modell som förklarar händelseförloppet för den orena revisionsberättelsen och vilka effekter den kan ha på intressenternas agerande. För att undersöka detta förlopp har vi genomfört en dokumentstudie samt en enkätstudie. Först kommer vi att presentera analysen av dokumentstudien och därefter analysen av enkätstudien. I dessa båda delar testar vi även våra hypoteser.

6.2 Dokumentstudien

Dokumentstudien har till syfte att undersöka hur många företag som hade orena revisionsberättelser år 1997 samt om dessa företag fortfarande är aktiva år 2002. Vi förmodar att den orena revisionsberättelsen efter några år kan leda till att företag går i konkurs eller likvideras. Vidare har vi undersökt variablerna, allvarlighetsgrad av oren revisionsberättelse, storlek och bransch för att se om det fanns ett samband mellan dessa och våra andra variabler. Inledningsvis redogör vi för den statistiska bearbetningen av det insamlade materialet och sedan presenterar vi varje variabel och dess utfall för sig.

6.2.1 Statistisk bearbetning

För att ta reda på vilka test som är möjliga att utföra har vi börjat med att kontrollera om vårt material är normalfördelat. Detta har vi testat genom att använda Kolmogorov-Smirnov test. Testet visade att variablerna, revisionsberättelsens art, allvarlighetsgrader, existens 2002, antal anställda, omsättning samt bransch inte var normalfördelade ($p=0,000$).

Detta innebär att vi inte kan genomföra någon av de klassiska teknikerna till exempel t-test. Anledningen är att dessa test kräver oberoende slumpmässiga urval dragna ur populationer där de aktuella parametrarna förväntas vara normalfördelade (Aronsson, 1999). Därmed har vi valt att genomföra chi-tvåtest som är ett vanligt användbart icke-parametriskt test. Testet bygger på skillnaden mellan observerade och förväntade värden och testar två variabler i en korstabell (Aronsson, 1999). Är testen signifikanta,

betyder detta att ett samband mellan variablerna föreligger. Dock medger inte detta test hur många celler som helst. Ingen cell bör ha en förväntad frekvens lägre än 1,0 och högst 20 % av cellerna bör ha en förväntad frekvens lägre än 5,0 (Aronsson, 1999)

På grund av att variablerna antal anställda och omsättning har ordinalskalor kan inte chi-tvåtest utföras. Ett t-test är dock inte möjligt, då detta kräver att variablerna är normalfördelade (Norusis, 1992). Därmed genomförde vi Mann-Whitneys test för att urskilja om det fanns några samband mellan omsättningen samt antal anställda och oren respektive ren revisionsberättelse. Ett Mann-Whitneys test kräver ingen normalfördelning, men dock att skalan är ordinal (Aronsson, 1999).

6.2.2 Revisionsberättelsens art

Vår undersökning visade att cirka 11 % av vårt urval av de aktiva aktiebolagen hade en oren revisionsberättelse år 1997. I tabellen nedan jämför vi vårt resultat med de tidigare undersökningarna utförda av Hasselberg och Kehrer för år 1992 och 1996 samt Lindher *et al.* för år 2001.

Tabell 10. Jämförelse av andelen orena revisionsberättelser

Rev. art	2001	1997	1996*	1992
Orena	12,3% (147)	11 % (126)	12,30%	12,5% (119)
Rena	87,7% (1052)	89% (1019)	87,70%	87,5% (833)
Totalt	100% (1199)	100% (1145)	100%	100% (952)

*Ej tillgång till information om de absoluta talen

Då vi jämfört vårt resultat med tidigare undersökningar, visade det sig att vårt resultat skilde sig något. De tidigare undersökningarna visade mellan 1,3 % - 1,5 % högre andel av aktiva aktiebolag med orena revisionsberättelser än vad vår gjorde. Detta skulle möjligtvis kunna förklaras av konjunkturen, då fler företag troligtvis visar orena revisionsberättelser under en lågkonjunktur än under en högkonjunktur. Hasselberg och Kehrer's undersökningar visade dock att andelen orena revisionsberättelser var samma under en låg konjunktur som under en högkonjunktur, eftersom det var lågkonjunktur år 1992 och högkonjunktur år 1996 (SCB:s hemsida). Då det även var högkonjunktur år 1997, motsade därmed vårt resultat att deras hypotes om att antalet orena revisionsberättelser är lika stor i en högkonjunktur som i en lågkonjunktur.

6.2.3 Allvarlighetsgraderna

Vidare delade vi in de orena revisionsberättelserna i olika allvarlighetsklasser där klass ett utgör den allvarligaste. Nedan presenterar vi utfallet av klassindelningen av vår undersökning.

Tabell 11. Utfallet av vår undersökning enligt klassificeringen

Allvarlighetsskala	1997
--------------------	------

1. Avstyrka beviljande av ansvarsfrihet	2,4% (3)
2. Avstyrka RR,BR,Res. Disp.	10,3% (13)
3. Varken till- eller avstyrka/ Ej tillstyrka beviljande av ansvarsfrihet	1,6% (2)
4. Varken till- eller avstyrka/ Ej tillstyrka RR,BR;Res.disp.	7,1% (9)
5. Förbrukat Eget kapital ABL 13 Kap	34,1% (43)
6. Anmärkning/upplysning/erinring och avvikelser från god redovisningssed	27,8% (35)
7. För sent/ej betalda skatter och avgifter	16,7% (21)
Totalt	100% (126)

Tabellen visar att 2,4 % av de orena revisionsberättelserna var av den allvarligaste graden. Anmärkningsvärt är att hela 10,3 % hade anmärkningar där revisorn avstyrkte resultaträkningen, balansräkningen och resultatdispositionen eller någon av dessa, vilka utgörs av klass två. I den tredje klassen hamnade endast 1,6 % och i den fjärde endast 7,1 %. Törnquist påstående om att det är ovanligt att en revisor lämnar ett neutralt utlåtande om tillstyrkandet av ansvarsfriheten eller resultaträkningen, balansräkningen samt resultatdispositionen tenderar att stämma enligt vårt resultat. Den största delen av de orena revisionsberättelserna hamnade dock i klasserna 5, 6 och 7. Törnquist trodde att de flesta av de orena revisionsberättelserna skulle innehålla anmärkningar om förbrukat eget kapital samt för sent eller ej betalda skatter och avgifter. Hans påstående har en tendens att stämma enligt vårt resultat.

För att kunna göra en jämförelse med tidigare utförda undersökningar justerade vi vår klassificering enligt den femgradiga allvarlighetsskalan som vi presenterade i kapitel 3.4.

Tabell 12. Jämförelse med tidigare undersökningar med klassindelning.

Allvarlighetsskala	2001	1997	1996*	1992
1. Avstyrka beviljande av ansvarsfrihet	2,0% (3)	2,4% (3)	3,20%	4,2% (5)
2. Varken till- eller avstyrka/ Ej tillstyrka beviljande av ansvarsfrihet	1,4% (2)	1,6% (2)	1,10%	2,5% (3)
3. Avstyrka RR,BR,Res. Disp.	4,8% (7)	10,3% (13)	4,20%	4,2% (5)
4. Varken till- eller avstyrka/ Ej tillstyrka RR,BR;Res.disp.	8,8% (13)	7,1% (9)	10,60%	14,3% (17)
5. Anmärkning/upplysning/erinring och avvikelser från god redovisningssed	83,0% (122)	78,6% (99)	80,90%	74,8% (89)
Totalt	100% (147)	100% (126)	100%	100% (119)

*Ej tillgång till information om de absoluta talen.

Tabellen visar att vårt resultat till största delen överensstämmer med de tidigare undersökningarna. Dock skiljer sig klass tre avsevärt mycket åt. Anmärkningsvärt är att orena revisionsberättelser av klass ett har minskat under perioden. En orsak kan vara att revisorer har under de senaste åren blivit mildare vid sina bedömningar och har då försökt undvika att avstyrka beviljandet av ansvarsfriheten. Förklaringen kan även vara att företagen under de senaste åren stärkt sin interna kontroll och på så sätt undgått att VD:n och styrelsen misskött sina uppgifter. Vidare har klass fyra en

sjunkande trend över perioden. Möjligtvis har revisorer under de senaste åren i större utsträckning försökt att undvika att lämna neutrala utlåtanden om tillstyrkandet av resultaträkningen, balansräkningen och resultatdispositionen eller någon av dessa. Till den femte klassen har en väldigt stor andel av de orena revisionsberättelserna hänförts under de undersökta åren. Dock delade vi in denna grupp i tre klasser (se ovan). Den utökade klassificeringen visade sig vara effektiv då vi delade upp de orena revisionsberättelserna som tidigare ingått i klass fem i tre olika klasser (5,6,7). Om de övriga undersökningarna använt samma klassificering som vi, hade det varit intressant att se trenden för orena revisionsberättelser av klasserna 5 och 7.

6.2.4 Existens år 2002

Syftet med vår dokumentstudie var att undersöka hur många av de bolag vi undersökte år 1997 som fortfarande var aktiva år 2002. Vi ville då se om bolag med orena revisionsberättelse tenderar att likvideras eller gå i konkurs i större utsträckning än de med rena revisionsberättelser. Eftersom vi var intresserade av att analysera de bolag som var aktiva och de som hade gått i konkurs eller likvideras, valde vi att i fortsättningen av analysen välja bort de företag som ingick i kategorierna passiv, fusion och rekonstruktion. Totalt var det 81 företag, där 76 hade rena revisionsberättelser och 5 orena.

Tabell 13. Revisionsberättelsens art – Existens 2002.

Existens 2002	Ren	Oren	Totalt
Aktivt	80% (757)	46% (56)	76% (813)
Likvidation	14% (131)	23% (28)	15% (159)
Konkurs	6% (55)	31% (37)	9% (92)
Totalt	100% (943)	100% (121)	100% (1064)

Pearson Chi-tvåtest: Signifikansnivå 0,001 (0,000)

0 celler (,0%) har ett förväntat värde <5

Tabellen visar att år 2002 var totalt 813 företag aktiva och 251 (159+92) hade gått i konkurs eller likviderats, av de totalt 1064. Av de 121 företag med orena revisionsberättelser år 1997 var endast 56 aktiva och resterande 65 (28+37) hade gått i konkurs eller likviderats. Detta utgör 54 % (23+31) av de med orena revisionsberättelser. För de 943 företag som hade rena revisionsberättelser år 1997 är 757 aktiva år 2002. De övriga 186 (131+55) har gått i konkurs eller likviderats. Detta betyder att endast ca 20 % (14+6) av de med rena revisionsberättelser har gått i konkurs eller likviderats.

Enligt tabellen har större andelen av de företag som gått i konkurs eller likviderats fram till år 2002, haft en oren revisionsberättelse år 1997. Vidare går det att urskilja att större delen av de aktiva företagen har haft en ren revisionsberättelse. Enligt vår undersökning skulle det betyda att om ett företag har en oren revisionsberättelse är sannolikheten att det går i konkurs eller likvideras fem år senare hela 54 %. Om ett företag har en ren revisionsberättelse är sannolikheten 20 % att det går i konkurs eller likvideras fem år senare.

Chi-tvåtestet visade en signifikansnivå på noll. Detta visar att det finns ett signifikant samband mellan företag med orena eller rena revisionsberättelser då det gäller existens år 2002. Utfallet motsvarade därmed våra förväntningar om att företag med orena revisionsberättelser tenderar att gå i konkurs eller likvideras i större utsträckning än de med rena revisionsberättelser.

Därmed kan vi inte förkasta hypotes 1 att, *företag med orena revisionsberättelser tenderar i större utsträckning att gå i konkurs eller likvideras än företag med rena revisionsberättelser.*

Vidare förmodade vi att en högre allvarlighetsgrad av oren revisionsberättelse, ökar risken att ett företag ska gå i konkurs eller likvideras.

Tabell 14. Allvarlighetsgrad – Existens 2002.

Existens 2002	Allv. 1	Allv. 2	Allv. 3	Allv. 4	Allv. 5	Allv. 6	Allv. 7	Totalt
Aktivt	33% (1)	38% (5)	100% (2)	63% (5)	29% (12)	56% (19)	57% (12)	46% (56)
Likvidation	67% (2)	24% (3)		25% (2)	28% (11)	24% (8)	10% (2)	23% (28)
Konkurs		38% (5)		12% (1)	43% (17)	20% (7)	33% (7)	31% (37)
Totalt	100% (3)	100% (13)	100% (2)	100% (8)	100% (40)	100% (34)	100% (21)	100% (121)

Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,187

12 celler (57,1%) har ett förväntat värde <5

Tabellen visar att av de företag som gått i konkurs eller likviderats fram till år 2002 och som hade en oren revisionsberättelse år 1997, var det 2 av 3 som hade allvarlighetsgraden ett, vilket utgör 67 %. Av de med allvarlighetsgraden två hade 8 (3+5) företag likviderats eller gått i konkurs, vilket utgör 62 % (24+38). Samtliga av de med allvarlighetsgraden tre var aktiva, dock var det endast två företag som hade oren revisionsberättelse av denna allvarlighetsgrad. 3 (2+1) av de företag med allvarlighetsgraden fyra hade likviderats eller gått i konkurs, vilket utgör 37 % (25+12).

Vidare visar tabell 7 att allvarlighetsgrad fem (Aktiekapitalet är förbrukat eller understiger hälften av det registrerade egna kapitalet) leder till totalt sätt flest konkurser eller likvidationer. Detta utgör 71 % (28+43) av det totala antalet revisionsberättelser av denna allvarlighetsgrad. Av de företag med allvarlighetsgraden sex är det 44 % (24+20) som antingen likviderats eller gått i konkurs. När det gäller den sjunde och minst allvarliga graden, är det 43 % som likviderats eller gått i konkurs och 57 % som fortfarande var aktiva år 2002.

Vidare kan man även se att orena revisionsberättelser med allvarlighetsgraderna ett, två, fyra, fem och sex ligger över medel för att hamna i likvidation. Detta kan betyda att det finns en tendens att företag med dessa anmärkningar oftare likvideras. Samtidigt går det att utläsa att orena revisionsberättelser med allvarlighetsgraderna två, fem och sju ligger över medel för att hamna i konkurs. Allvarlighetsgraderna tre, fyra, sex och

sju tenderar att vara de varianter där företag med oren revisionsberättelse fortsätter vara aktiva.

Anmärkningsvärt är att en väldigt stor andel av de med orena revisionsberättelser av allvarlighetsgraden fem har gått i konkurs eller likvideras. Detta kan bero på att den finansiella situation för dessa företag är svag vilket troligtvis gör att deras ställning mot fordringsägarna blir sämre. Istället för att försöka hjälpa dessa företag väljer antagligen fordringsägarna med säkerheter att sätta företagen i konkurs. Vidare är det inte många av allvarlighetsgrad tre eller fyra som gått i konkurs eller likviderats. De två första allvarlighetsgraderna tenderar även att leda till konkurs eller likvidation, sett i procentuella tal. Dock är det svårt att uttala sig om dessa svårighetsgrader eftersom det nominella antalet är väldigt lågt.

Då vi utförde ett chi-tvåtest visade det ingen signifikans. Därmed visar vårt resultat att det inte finns något signifikant samband mellan allvarlighetsgraden och existens år 2002. Vidare hade 57,1 % av cellerna ett förväntat värde mindre än 5. Därmed är testet inte statistiskt tillförlitligt (Aronsson, 1999). En orsak kan vara att vår klassificering av allvarlighetsgraderna inte är korrekt.

Därmed kan vi förkasta hypotes 2 att, *företag med orena revisionsberättelse av en högre allvarlighetsgrad tenderar att gå i konkurs eller likvideras i större utsträckning än de som har en lägre allvarlighetsgrad.*

6.2.5 Storlek

Vi förväntade oss att mindre företag har en större andel orena revisionsberättelser än större företag. För att mäta företagets storlek har vi valt att använda oss av variablerna antal anställda och omsättning för år 1997. I vårt urval varierar antalet anställda mellan 0 och 2 935 st. Av de 126 företag i vår undersökning som hade orena revisionsberättelser varierade antalet anställda mellan 0 och 44. Omsättningen för de företag som ingick i vårt urval låg mellan 0 och 2 949 000 tkr. För de företag med orena revisionsberättelser var omsättningen mellan 0 och 96 035 tkr.

Vi jämförde antal anställda med revisionsberättelsens art. Resultatet visas i krosstabellen nedan.

Tabell 15. Revisionsberättelsens art – Anställda

Rev. berättelsens art	Antal företag	Medelvärde Ans.
Oren	121	2,83
Ren	943	12,52
Totalt	1064	

Mann-Whitneys test: Signifikansnivå 0,05 (0,034)

Tabellen visar att företag med mindre antal anställda tenderar att uppvisa orena revisionsberättelser i högre grad än företag med fler antal anställda. Av de företag som uppvisade oren revisionsberättelse var medeltalet

anställda 2,83 och i företag som uppvisade ren revisionsberättelse var medeltalet 12,52. Mann-Whitneys test visade att det fanns ett signifikant samband ($p=0,034$).

Tabell 16. Revisionsberättelsens art – Anställda (endast orena revisionsberättelser)

Existens	Antal företag	Medelvärde ans.
Konkurs & likvidation	65	2,58
Aktiva	56	3,11
Totalt	121	

Mann-Whitneys test: Signifikansnivå 0,05 (0,005)

Enligt tabellen var medeltalet anställda 2,58 i de företag som hade orena revisionsberättelser och som hade gått i konkurs eller likviderats till år 2002. Medeltalet anställda i de företag som hade rena revisionsberättelser och som var aktiva, var 3,11. Tabellen visar därmed att av de företag som haft oren revisionsberättelse och som gått i konkurs eller likviderats, är antal anställda i medeltal lägre än de som fortfarande var aktiva. Mann-Whitneys test visade att sambandet var signifikant ($p=0,005$).

Tabell 18. Revisionsberättelsens art – Omsättning

Rev. berättelsens art	Antal företag	Medelvärde oms.
Oren	121	3015
Ren	943	20874
Totalt	1064	

Mann-Whitneys test: Signifikansnivå 0,05 (0,002)

Tabellen visar att företag med orena revisionsberättelse har i medeltal en omsättning på 3 015 tkr. Däremot har de företag som uppvisar ren revisionsberättelse i medel en omsättning på 20 874 tkr. Därmed tenderar företag med en mindre omsättning, att i större grad uppvisa oren revisionsberättelse än företag med en högre omsättning. Mann-Whitneys test visade att det finns ett signifikant samband ($p=0,002$).

Tabell 19. Revisionsberättelsens art – Omsättning (endast oren revisionsberättelser)

Existens	Antal företag	Medelvärde oms.
Konkurs & likvidation	65	1952
Aktiva	56	4249
Totalt	121	

Mann-Whitneys test: Signifikansnivå 0,05 (0,001)

Enligt tabellen var omsättningen i genomsnitt 1 952 tkr i de företag som hade orena revisionsberättelser och som sedan gått i konkurs eller likviderats fram till år 2002. Vidare kan man se att genomsnittet var 4 249 tkr i de företag som hade orena revisionsberättelser och som var aktiva. Därmed visar detta att av de företag som haft oren revisionsberättelse och som sedan gått i konkurs eller likviderats, var omsättningen lägre än i de som fortfarande var aktiva. Enligt Mann-Whitneys är detta signifikant ($p=0,002$).

Utifrån vår analys av variablerna antal anställda och omsättning kan vi se att det finns ett samband mellan företags storlek och uppvisandet av ren respektive oren revisionsberättelse. Vidare kunde vi se att större företag tenderar att överleva i större utsträckning än mindre, då de uppvisar en oren revisionsberättelse.

Vi kan därmed inte förkasta hypotes 3, att *mindre företag med orena revisionsberättelser tenderar i större utsträckning att gå i konkurs eller likvideras än större företag med orena revisionsberättelser.*

6.2.6 Bransch

För att kunna urskilja om det finns någon skillnad mellan olika branscher, när det gäller uppvisandet av ren respektive oren revisionsberättelse undersökte vi även vilken bransch företagen tillhörde. Av de aktiebolag som ingick i vårt urval tillhörde de flesta branscherna handelsföretag och serviceföretag.

Tabell 20. Revisionsberättelsens art - Bransch

Bransch	Ren	Oren	Totalt
Producerande	94% (146)	6% (9)	100% (155)
Bygg	90% (114)	10% (13)	100% (127)
Handels	88% (271)	12% (36)	100% (307)
Finans	94% (50)	6% (3)	100% (53)
IT	86% (24)	14% (4)	100% (28)
Service	87% (213)	13% (31)	100% (244)
Transport	83% (49)	17% (10)	100% (59)
Konsult	88% (152)	12% (20)	100% (172)
Totalt	1019	126	1145

Pearson Chi-tvåtest: Ej Signifikant 0,269

2 celler (12,5%) har ett förväntat värde <5

Tabellen visar att det inte är någon större skillnad mellan de olika branscherna och uppvisande av rena respektive orena revisionsberättelser. Dock är producerande företag och finansföretag de som har den största andelen rena revisionsberättelser, 94 %. Transportföretagen uppvisade störst andel orena revisionsberättelser, 17 %. Dock kan man se att producerande-, byggnads- och finansföretag ligger under medelvärdet på 11 %. Resterande företag ligger över medelvärdet där transportbranschen tenderar att uppvisa flest orena revisionsberättelser. Det fanns inte något signifikant samband mellan revisionsberättelsens art och bransch ($p=0,269$). Dock var det endast 12,5 % av cellerna som hade ett förväntat värde mindre än 5, vilket visar att testet hade varit statistiskt tillförlitligt om det varit signifikant.

En orsak till att vi inte funnit någon större skillnad mellan branscherna kan möjligtvis bero på att vår branschindelning är grov. Om vi utökade skalan med fler klasser, hade vi kanske erhållit ett annorlunda resultat. Möjligtvis hade kanske någon grupp då utmärkt sig mer.

6.2.7 Klusteranalys

Vi genomförde även en klusteranalys. Termen kluster avser en eller flera grupper i en population som ligger nära varandra i något avseende. De undersökningseenheter som ingår i ett kluster antas mera lika inbördes än enheter från något av de övriga klustren (Aronsson, 1999). Likheten bedöms utifrån egenskaper hos enheterna. Med hjälp av klusteranalys reduceras informationen från de olika företagen till ett antal grupper (Aronsson, 1999). På detta sätt kan vi då visa en mer koncis framställning av de undersökta företagen från vår dokumentstudie.

Med hjälp av klusteranalysen ville vi utröna om det fanns ett visst mönster bland företag med orena revisionsberättelser. Därmed valde vi att genomföra klusteranalysen endast på de företagen med orena revisionsberättelser. Vi utförde då en så kallad K-means klusteranalys, då denna variant bör användas vid stora urval (Aronsson, 1999). Av vårt totala urval var det 126 företag som hade oren revisionsberättelse. Vidare valde vi att använda fem olika kluster och genomföra analysen på variablerna antal anställda, omsättning, allvarlighetsgrad och existensförhållande år 2002.

Tabell 21. Fördelningen på klustren

Kluster	Antal
1	1
2	98
3	22
4	4
5	1
Totalt	126

Tabellen visar att det ingick flest företag i kluster 2, totalt 98st. Därefter kom kluster 3 med 22st företag. Resterande företag ingick i de övriga klustren, då kluster 4 innehöll fyra företag och kluster 1 och 5 vardera ett företag.

Tabell 22. Analys av klustren

	1	2	3	4	5
Anställda	6	2	6	13	44
Omsättning (tkr)	55136	944	6802	17805	96035
Allvarlighetsgrad	5	5	5	5	4
Existerar eller ej	Existerar	Ej	Existerar	Existerar	Ej

Från tabellen går det att utläsa att kluster 1 innehåller ett företag med sex anställda och en omsättning på ca 55 miljoner kronor. Vidare var dess orena revisionsberättelse av allvarlighetsgraden fem att, hela eller en stor andel av det egna kapitalet var förbrukat. Dessutom existerade detta företag år 2002.

Kluster 2, var det största klustret med 98st företag. Företagen i detta kluster var små med ca två stycken anställda och endast ca 944 000 kr i omsättning.

Dessutom hade de haft en oren revisionsberättelse av allvarlighetsgrad 5 och de existerade dessutom inte år 2002.

Företagen i kluster 3 var relativt små. Antalet anställda var ca 6st och omsättningen runt 6,8 miljoner kronor. Vidare var dessa företags orena revisionsberättelser av allvarlighetsgraden 5 och de existerade även år 2002.

Kluster 4 var väldigt likt kluster 3. De hade orena revisionsberättelser av allvarlighetsgrad 5 och de existerade år 2002. Dock var företagen i kluster 4 något större än de i kluster 3 med ca 13 anställda och 17.8 miljoner kronor i omsättning.

I kluster 5 ingick endast ett företag. Det var ett relativt stort företag med 44 anställda och 96 miljoner kronor i omsättning. Vidare hade företaget en oren revisionsberättelse av allvarlighetsgrad 4, ett neutralt utlåtande om tillstyrkandet av RR, BR och vinstdispositionen eller någon av dessa. Dessutom existerade inte detta företag år 2002.

Det mest intressanta klustret ansåg vi var nummer 2, då detta innehöll flest företag. Vi valde att undersöka hur många av företagen i detta kluster som hade en oren revisionsberättelse av allvarlighetsgrad 5 och hur många som inte existerade år 2002. Anledningen var att dessa båda variabler inte har ordinalskalor. Det visade sig att endast 36 företag av de 98 som ingick i kluster 2 hade en oren revisionsberättelse av allvarlighetsgraden 5 och 58 av de 98 företagen existerade inte år 2002. Dock visar klusteranalysen att orena revisionsberättelser av allvarligare grad, tenderar inte att öka risken för konkurs eller likvidation. Analysen visar även att mindre företag tenderar att ha svårare att överleva då de har en oren revisionsberättelse.

6.2.8 Logistisk regressionsanalys

Vi har valt att genomföra en multipel regressionsanalys för att kunna särskilja effekterna av olika variabler och endast se vad som händer när en variabel förändras och övriga är konstanta. Därför har vi valt att använda oss av den logistiska regressionsanalysen. Den logistiska regressionsanalysen används för att analysera orsakssamband där en beroende variabel förklaras av flera oberoende variabler (Andersson, Jorner & Ågren, 1994). Den beroende variabeln var företagens existens 2002, med alternativen existerar eller existerar ej. Resterande variabler (bransch, allvarlighetsgrad, omsättning och antal anställda) var oberoende. Korrelationskoefficienten för varje oberoende variabel beror på de övriga oberoende variablerna. Det går därmed att se förändringar på variablernas korrelationskoefficienter då man väljer att utesluta någon. Därmed kan vi särskilja effekterna av de olika variablerna och urskilja om någon har en större påverkan än de andra. Variabler som tidigare varit signifikanta kan visa sig var icke signifikanta och vice versa.

Tabell 23. Logistisk regressionsanalys

Totalt antal undersökta företag	1145
Antal orena revisionsberättelser	126
Bortfall	1019
Cox & Snell R2	0,172
Modellens Chitvå-värde	23,73
Modellens signifikans	0,069
Antal rätt klassificerad existerar ej	55
Antal rätt klassificerad existerar	32

I vår modell testade vi samtliga av variablerna i en mängd olika kombinationer. Cox & Snell R2 mäter styrkan på relationen mellan den beroende och de oberoende variablerna. Måttet beskriver modellens förklaringsgrad och är i vår modell endast 17,2 %. Detta innebär att den beroende variabeln endast till 17,2 % förklaras av de oberoende variablerna. Resterande del förklaras av andra faktorer som vi inte lyckats få med i vår undersökning samt slumpen. Modellens signifikans är endast 0,069 vilket är väldigt svagt. Dock inkluderade modellen endast de företag som hade orena revisionsberättelser, analysen har därmed baserats på ett lågt antal företag.

Testen visade att branschen inte har någon påverkan på företagets existens oberoende av de övriga variablerna. Detta kan bero på att vår branschindelning varit för grov och därmed inte fångat de drag som vissa branscher präglas av. Samtidigt tenderar de olika branscherna att påverka varandra. Därmed genomförde vi ett korrelationstest vilket stärkte våra misstankar om att branscherna korrelerade med varandra. Detta tyder på att det finns ett multikollinearitet mellan de olika branscherna. Därmed kan det vara svårt att urskilja de olika variablernas effekter på den beroende variabeln (Edlund, 1995).

Vidare visade testen att företagets omsättning och antal anställda inte hade någon påverkan på existensen. Enligt denna analys tenderar inte storleken på företaget att ha någon större betydelse på företagets fortsatta överlevnad. Förklaringsgraden på både omsättning och antal anställda är 0 %. Klusteranalysen i kapitel 6.3 visade däremot att storleken på företaget har en viss betydelse på företagets fortsatta existens. Vidare visade även analysen i kapitel 6.2.5 att mindre företag tenderar i högre grad att uppvisa orena revisionsberättelser än större företag.

Analysen visade även att sorten av allvarlighetsgrad har en påverkan på existensförhållandet, där allvarlighetsgrad 5 och 2 tenderar att ha störst påverkan. Detta styrker delvis det resultat som klusteranalysen visade, nämligen att allvarlighetsgrad 5 tenderar att leda till att företag går i konkurs eller likvidation.

Tabell 24. Allvarlighetsgradernas förklaringsgrad

	Sig	R
Allvg. 2	0,1019	0,0625
Allvg. 5	0,0089	0,1672

Allvarlighetsgrad 2 hade en förklaringsgrad på 6,25 %, dock var testet inte signifikant. Allvarlighetsgrad 5 hade en förklaringsgrad på 16,72 %. Dessa tal är inte särskilt höga, dock förklarar de till en viss del företagets fortsatta överlevnad. Allvarlighetsgraden tenderar att vara den viktigaste variabeln av de vi undersökt för att förklara företagets fortsatta överlevnad.

6.3 Enkätstudien

Med enkätstudien undersökte vi om intressenterna vidtar några åtgärder då företag uppvisar oren revisionsberättelse. Vidare undersökte vi om graden av åtgärder var större, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad. I detta stycke börjar vi med att redogöra för den statistiska bearbetning som varit aktuell för denna analys. Därefter presenterar vi svaren som respektive grupp av intressenter har lämnat och analysen av dem.

6.3.1 Statistisk bearbetning

Då vi testade om materialet var normalfördelat, använde vi oss av Kolmogorov-Smirnovs test. För att en variabel ska anses vara normalfördelad måste testet visa att 68 % av observationerna ligger mellan den undre och övre standardavvikelsen (Körner & Wahlgren, 1996). Dock var det inte varit möjligt att genomföra några statistiska test i någon större utsträckning eftersom antal svarande varit väldigt lågt samtidigt som många av frågorna varit av intressentspecifik karaktär. Vi använde oss av chi-tvåtestet på första frågan i varje fall för att se om det fanns några samband mellan de olika intressenternas svar.

Vidare utförde vi Fischers test då vi jämförde svaren på frågorna 4 och 6 samt första frågan efter varje fall (se 6.3.9). Problemet med detta test är att det endast går att testa två grupper mot varandra. Vi utvecklade därför två olika kategoriseringar av intressenterna som innehöll två grupper vardera. Den första indelningen innehöll kategorierna; finansiärer och icke-finansiärer. Finansiärerna bestod av bankerna och aktiespararna vilka är de intressenter som främst bidrar med kapital. De övriga intressenterna tillhörde gruppen icke-finansiärer. Den andra indelningen bestod av kategorierna; indirekt samt direkt knutna till företaget. De indirekt knutna intressenterna bestod av skatteverket och fackförbunden då dessa inte är direkt knutna till själva rörelsen, övriga intressenter klassificerades som direkta. Vi är medvetna om att dessa båda klassificeringar är grova och man kan rikta stor kritik mot dem. Till exempel kan leverantörer anses vara finansiär eftersom de lämnar kredit vid leveranser av varor. Samtidigt kan fackförbunden, vilka i vår undersökning representerar de anställda, i högsta grad vara direkt involverade i rörelsen.

6.3.2 Sammanfattning av frågorna

Del 1 Frågorna 1 - 6

Fråga 1: *Brukar ni använda företagets årsredovisningar vid era bedömningar?*

Fråga 2: *Läser ni revisionsberättelserna?*

Fråga 3: *Känner ni till innebörden av den orena revisionsberättelsen?*

Fråga 4: *Utgör en oren revisionsberättelse en signal för er om att ett företag har brister som kan leda till en kris?*

Fråga 4: *Utgör en oren revisionsberättelse en signal för er om att ett företag har brister som kan leda till att de missköter sin skattehantering (skatteverket).*

Fråga 5: *Vad anser vi är viktiga signaler på att ett företag är i kris?*

Fråga 6: *Vilka av signalerna i fråga 5 anser ni är viktigast? Rangordna de tre viktigaste?*

Del 2 – Fallen

I denna del använde vi oss endast av två olika frågor. Dessa ställde vi efter varje fall. Fallen presenteras i kapitel 5.5.1.2

Första frågan: *Hade ni vidtagit åtgärder mot ett företag med en oren revisionsberättelse som i fall X?*

Andra frågan: *Vilka åtgärder vidtar ni då?*

6.3.3 Ägarna

Del 1 Frågorna 1 – 6

Tabell 25. Frågorna 1-3 för aktiespararna.

	Ja	Nej
Fråga 1	88% (14)	12% (2)
Fråga 2	50% (8)	50% (8)
Fråga 3	69% (11)	31% (5)

Tabellen visar att nästan samtliga av aktiespararna använde sig av årsredovisningar vid deras bedömningar av företag. Vidare var det dock endast 50 % som läste revisionsberättelserna. Samtidigt var det 69 % som förstod innebörden med en oren revisionsberättelse.

Tabell 26. Fråga 4 för aktiespararna.

	Ja	Nej
Fråga 4.	25% (4)	75% (12)

Det visade sig att endast 4 av totalt 12 aktiesparare ansåg att den orena revisionsberättelsen utgör en signal på att ett företag har brister som kan leda till en kris. Detta utgör dock 25 %.

Tabell 27. Fråga 5 för aktiespararna.

Signaler	Utgör signal	Utgör ej signal
Kritik i media	37% (6)	63% (10)
Låg soliditet	88% (14)	12% (2)
Låg likviditet	88% (14)	12% (2)
Låg räntabilitet	12% (2)	88% (14)
Obetalda skatter	81% (13)	19% (3)
Oren revisionsberättelse	56% (9)	44% (7)
Rykten	25% (4)	75% (12)
Insiders säljer aktier	50% (8)	50% (8)

Tabellen visar att flera aktiesparare inte alls ansåg att en oren revisionsberättelse utgör en signal på att ett företag har brister som kan föranleda en kris. Det var 56 % som svarade ”ja” på denna fråga och 44 % som svarade ”nej”. Den största andelen av aktiespararna tyckte dock att låg soliditet, låg likviditet och obetalda skatter utgör signaler.

Tabell 28. Fråga 6 för aktiespararna.

Signaler	1	2	3
Kritik i media			4
Låg soliditet	4	3	3
Låg likviditet	4	5	2
Låg räntabilitet			
Obetalda skatter	5	4	2
Oren revisionsberättelse	3	1	4
Rykten			1
Insiders säljer aktier		2	

Tabellen visar att av de signaler respondenterna markerade i fråga 5 ansågs låg soliditet, låg likviditet och obetalda skatter vara de tre viktigaste signalerna på att ett företag har brister som kan leda till en kris. Vidare ansågs även en oren revisionsberättelse utgöra en viktig signal, då det var tre aktieägare som ansåg att den var den viktigaste och en att den var näst viktigast samt fyra som ansåg den vara tredje viktigast.

Med hänsyn till antalet svarande väljer vi att varken eller förkasta hypotes 4, att *ägarna anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.*

Del 2 Fallen

Tabell 29. Svar från aktiespararna på första frågan.

Fallen	Ja	Nej
Fall 1	75% (12)	25% (4)
Fall 2	75% (12)	25% (4)
Fall 3	88% (14)	13% (2)
Fall 4	56% (9)	44% (7)
Fall 5	94% (15)	6% (1)
Fall 6	81% (13)	19% (3)
Fall 7	88% (14)	12% (2)
Medelvärde	80%	20%

Tabellen visar att fall 5 är det som flest aktiesparare hade vidtagit åtgärder mot (94 %). Därefter följer fall 3 och fall 7, med 88 % vardera. Det fall som flest svarat att de inte vidtagit åtgärder mot var fall 4, där endast 56 % svarade att de hade vidtagit åtgärder. Eftersom det var 80 % i medeltal som svarade "ja" på respektive fall, kan vi inte förkasta hypotes 5 att, *ägarnas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse*.

Tabell 30. Svar från aktiespararna på andra frågan

- Svarsalternativ: a. Granskar den ekonomiska informationen noggrant
 b. Säljer aktierna
 c. Bättre uppföljning av insiderhandeln.
 d. Bättre uppföljning av aktiekursen
 e. Söker information i olika medier
 f. Ifrågasätter situationen vid bolagsstämman
 g. Ifrågasätter verkställande direktörens arbete

	Fall 1 n=12		Fall 2 n=12		Fall 3 n=14		Fall 4 n=9		Fall 5 n=15		Fall 6 n=13		Fall 7 n=14	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
a.	67%	33%	67%	33%	64%	36%	78%	22%	60%	40%	62%	38%	57%	43%
b.	25%	75%	16%	84%	50%	50%	0%	100%	73%	27%	8%	92%	21%	79%
c.	8%	92%	16%	84%	29%	71%	22%	78%	7%	93%	8%	92%	8%	92%
d.	42%	58%	25%	75%	29%	71%	33%	67%	13%	87%	23%	77%	29%	71%
e.	50%	50%	58%	42%	57%	43%	44%	56%	27%	73%	23%	77%	36%	64%
f.	67%	33%	42%	58%	57%	43%	89%	11%	47%	53%	62%	38%	50%	50%
g.	16%	84%	25%	75%	0%	100%	22%	78%	47%	53%	62%	38%	64%	36%

För fall 1 var svarsalternativen a, granskar den ekonomiska informationen noggrant och f, ifrågasätter situationen vid bolagsstämman, de mest förekommande. Även alternativen, bättre uppföljning av aktiekursen och söker information via media, hade vidtagits av flera. Dessa fyra åtgärder bör dock inte påverka ett företag i någon större utsträckning eftersom de är av en mildare karaktär. De åtgärder som hade vidtagits i minst utsträckning var c, g och b. Då det gäller fall 2, är det åtgärderna a, e och f som är de som respondenterna har i störst utsträckning svarat "ja" på. Alternativ b, säljer aktier, och c, bättre uppföljning av insiderhandeln, är de som hade vidtagits av minst antal respondenter, endast 16 %. Då det gäller fall 3 är det även som för fall 2 åtgärderna a, e och f som de hade vidtagit i störst utsträckning. Alternativet g, som var att ifrågasätta verkställande direktörens arbete, hade inte vidtagits av någon av respondenterna. Även c och d hade en låg andel. För fall 4 är det även här alternativen a, e och f som hade vidtagits i störst utsträckning. Alternativ b hade inte vidtagits av någon. Då det gäller fall 5 var dock svaren olika jämfört med de övriga. Här var det svarsalternativ b som hade vidtagits i störst utsträckning. Även här hade flera vidtagit alternativ a (60 %). För fall 6 hade 62 % vidtagit åtgärderna a, f och g. Dock var det endast 8 % som svarade "ja" på alternativen b och c. Då det gäller fall 7 var det alternativen a, f och g som hade vidtagits av flest antal respondenter och alternativ c hade endast 8 % vidtagit.

Utifrån detta resultat, går det inte att urskilja att aktiespararnas agerande påverkas mer, desto högre allvarlighetsgrad den orena revisionsberättelsen är av. Därmed anser vi med hänsyn till antalet svarande varken eller kunna förkasta hypotes 6 att, *ägarnas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

6.3.4 Kreditgivarna

Del 1 Frågorna 1 - 6

Tabell 31. Frågorna 1-3 för bankerna

	Ja	Nej
Fråga 1	100% (10)	0
Fråga 2	100% (10)	0
Fråga 3	100% (10)	0

Från tabellen kan man utläsa att samtliga av bankerna använder sig av årsredovisningar då de bedömer företag. Vidare läser samtliga revisionsberättelserna och förstår även innebörden med orena sådana.

Tabell 32. Fråga 4 för bankerna

	Ja	Nej
Fråga 4.	100% (10)	0%

Samtliga av bankerna ansåg även att den orena revisionsberättelsen utgör en viktig signal på att ett företag har brister som kan leda till en kris.

Tabell 33. Fråga 5 för bankerna

Signaler	Utgör signal	Utgör ej signal
Kritik i media	20% (2)	80% (8)
Sena med betalningar	90% (1)	10% (1)
Betalningsanmärk.	100% (10)	0% (0)
Låg soliditet	80% (8)	20% (2)
Låg likviditet	60% (6)	40% (4)
Låg räntabilitet	40% (4)	60% (6)
Obetalda skatter	100% (10)	0% (0)
Oren revisionsberättelse	90% (9)	10% (1)
Rykten	30%	70% (7)
Ägarnas privata ekonomi	40%	60% (6)

Tabellen visar att betalningsanmärkningar och obetalda skatter utgör de viktigaste signalerna för bankerna. Även förseningar med betalningar och låg soliditet anses vara viktiga signaler. Den orena revisionsberättelsen anses av 90 % av bankerna vara en viktig signal.

Tabell 34. Fråga 6 för bankerna

Signaler	1	2	3
Kritik i media			
Sen med betalningar	2	1	5
Betalningsanmärkningar	5	1	1
Låg soliditet			
Låg likviditet			
Låg räntabilitet	1		
Obetalda skatter	1	7	2
Oren revisionsberättelse	2	1	1
Rykten			
Ägarnas privata ekonomi			

Tabellen visar att sen med betalningar, betalningsanmärkningar och obetalda skatter är de viktigaste signalerna på att ett företag har brister som kan leda till en kris. Vidare visar tabellen att bankerna även ansåg att den orena revisionsberättelsen är viktig, då två har ansett att den är den viktigaste, en har ansett att den är näst viktigast och dessutom har en respondent ansett att den vara den tredje viktigaste signalen.

Resultatet indikerar att det finns en tendens att banker anser den orena revisionsberättelsen vara en viktig signal, vilket gör att vi tillsvidare inte kan förkasta hypotes 7 att, *kreditgivarna anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.*

Del 2 Fallen

Tabell 35. Svar från bankerna på första frågan

Fallen	Ja	Nej
Fall 1	100% (10)	0%
Fall 2	100% (10)	0%
Fall 3	100% (10)	0%
Fall 4	100% (10)	0%
Fall 5	100% (10)	0%
Fall 6	100% (10)	0%
Fall 7	100%	0%
Medelvärde	100% (10)	0%

Samtliga respondenter svarade att de vidtog åtgärder mot företag som uppvisar oren revisionsberättelse som i fallen. Detta kan innebära att bankerna ser en oren revisionsberättelse som en allvarlig händelse.

Eftersom det var 100 % i medeltal som svarade ja på respektive fall, finns där en stark tendens vilket gör att vi inte kan förkasta hypotes 8 att, *kreditgivarnas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse*”.

Tabell 36. Svar från bankerna på andra frågan

- Svarsalternativ: a. *Kontaktar företaget för en förklaring*
 b. *Granskning av bakomliggande faktorer till den orena revisionsberättelsen*

- c. Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållande
 d. Förändring i kreditvillkoren
 e. Annat

	Fall 1 n=10		Fall 2 n=10		Fall 3 n=10		Fall 4 n=10		Fall 5 n=10		Fall 6 n=10		Fall 7 n=10	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
a.	90%	10%	100%	0%	80%	20%	80%	20%	70%	30%	80%	20%	70%	30%
b.	70%	30%	70%	30%	70%	30%	60%	40%	40%	60%	30%	70%	20%	80%
c.	60%	40%	80%	20%	70%	30%	80%	20%	70%	30%	30%	70%	60%	40%
d.	60%	40%	10%	90%	50%	50%	10%	90%	40%	60%	0%	100%	0%	100%
e.	20%	80%	20%	80%	0%	100%	0%	100%	10%	90%	0%	100%	10%	90%

I fall 1 var hade de fyra första alternativen hög svarsfrekvens. 90 % hade tagit kontakt med företaget för en förklaring samtidigt som flera undersökt de bakomliggande orsakerna som varit upphov till den orena revisionsberättelsen. Den allvarligaste åtgärden av dessa är förändringar i kreditvillkoren vilket 60 % av de tillfrågade uppgett som åtgärd. Denna åtgärd kan få direkta effekter på företaget i form av exempelvis dyrare upplåning. Vidare hade två respondenter uppgett alternativ e. Dessa båda personer uppgav att det även fanns en risk för uppsägning av krediterna. Dock poängterade de att en uppsägning av krediterna endast skulle komma ifråga om de bakomliggande orsakerna var av allvarlig karaktär såsom brott.

De tre första åtgärderna i fall 2 hade högst svarsfrekvens. Bankerna valde här att kontakta företaget för en förklaring samt förbättra sin uppsikt över företagets ekonomiska förhållande. Eftersom anmärkningen gällde avstyrkande av bland annat balansräkningen börjar bankerna antagligen reagera på grund av osäkerheten av tillgångars värden vilka kan fungera som säkerheter för eventuella krediter. Två av respondenterna uppgav även här att en eventuell uppsägning av krediterna kunde bli aktuell.

Fall 3 hade hög svarsfrekvens på de första tre alternativen. Uppföljningen av företagets ekonomiska förhållande är antagligen viktiga i detta läge då revisorn lämnat ett neutralt utlåtande. Detta gör antagligen att banken själva måste göra bedömningen. 50 % hade även svarat att förändringar i kreditvillkoren skulle kunna vara en eventuell åtgärd.

Fall 4 handlar också om ett neutralt utlåtande. Respondenterna har även här valt de tre första alternativen som eventuella åtgärder. Dock är det 10 % fler som anser att en bättre uppföljning är viktig vilket kan bero på att banken själva måste ta ställning till det eventuella problemet som gett upphov till det neutrala utlåtandet.

Då det gäller det femte fallet, hade 70 % vidtagit åtgärderna a och c. En bättre uppföljning anses vara viktig vilket kan bero på den svaga finansiella situation som företaget befinner sig i när aktiekapitalet väl är förbrukat. Förändringar i kreditvillkoren ansåg 40 % vara befogade. En person svarade att situationer som denna har ofta uppmärksammats innan en anmärkning i revisionsberättelsen vilket i sin tur gav dem möjligheter att hjälpa företaget att komma till rätta med problemet.

I fall 6 hade alternativ a vidtagits av 80 %. De övriga alternativen hade endast fått 30 % vilket i sin tur kan betyda att bankerna anser denna anmärkning mindre allvarlig.

Då det gäller fall 7, hade alternativ a och c vidtagits av flest respondenter. En person svarade att banken i vissa fall även hjälpte till med en likviditetsplanering för att kunna komma till rätt med eventuella problem. Detta görs dock först efter att banken utrett de bakomliggande orsakerna och deras karaktär. Slutligen kan man konstatera att bankerna försöker ha en nära kontakt med företaget som har orena revisionsberättelser. Detta kan bero på att de försöker hjälpa företaget att komma till rätta med eventuella problem samtidigt som syftet antagligen är att ha kontroll över sitt engagemang.

Utifrån detta resultat, har vi inte kunnat urskilja att bankernas agerande påverkas mer, desto högre allvarlighetsgrad den orena revisionsberättelsen är av. Med utgångspunkt från antalet svarande kan vi varken eller förkasta hypotes 9 att, *kreditgivarnas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad*”.

6.3.5 Leverantörer

Del 1 Frågorna 1 - 6

Tabell 37. Frågorna 1-3 för leverantörerna

	Ja	Nej
Fråga 1	85% (11)	15% (2)
Fråga 2	77% (10)	23% (3)
Fråga 3	92% (12)	8% (1)

Tabellen visar att 85 % av leverantörerna använder sig av årsredovisningar då de utför bedömningar av företag. Vidare läser 77 % revisionsberättelsen och 92 % förstår innebörden med den orena revisionsberättelsen.

Tabell 38. Fråga 4 för leverantörerna

	Ja	Nej
Fråga 4.	92% (12)	8% (1)

Det var endast en respondent av leverantörerna (8 %) som inte ansåg att den orena revisionsberättelsen utgör en viktig signal på att ett företag har brister som kan leda till en kris. Därmed ansåg 12 stycken (92 %) att den utgjorde en viktig signal.

Tabell 39. Fråga 5 för leverantörerna.

Signaler	Utgör signal	Utgör ej signal
----------	--------------	-----------------

Kritik i media	15% (2)	85% (11)
Sen med betalning av skatter	70% (9)	30% (4)
Betalningsanmärkningar	92% (12)	8% (1)
Låg soliditet	54% (7)	46% (6)
Låg likviditet	70% (9)	30% (4)
Låg räntabilitet	15% (2)	85% (11)
Obetalda skatter	92% (12)	8% (1)
Oren revisionsberättelse	54% (7)	46% (6)
Rykten	54% (7)	46% (6)

Ur tabellen går det att urskilja att den orena revisionsberättelsen tillsammans med betalningsanmärkning är de signaler som flest leverantörer anser utgör signaler på att ett företag har brister som kan föranleda en kris. Vidare visar tabellen att kritik i media och låg räntabilitet är de händelser som minst antal leverantörer anser utgör signaler.

Tabell 40. Fråga 6 för leverantörerna

Signaler	1	2	3
Kritik i media			
Sen med betalningar	4	2	
Betalningsanmärkningar	3	4	2
Låg soliditet			1
Låg likviditet		2	2
Låg räntabilitet			1
Obetalda skatter	3	3	2
Oren revisionsberättelse	1		1
Rykten			2

Tabellen visar att leverantörerna anser att förseningar med betalning, betalningsanmärkningar och obetalda skatter är de viktigaste signalerna på att ett företag har brister som kan leda till en kris. Den orena revisionsberättelsen anses dock inte vara särskilt allvarlig, då endast en respondent har ansett att den är den viktigaste och en ansett att den är tredje viktigast.

Eftersom svaren indikerar att det finns en tendens, väljer vi att tillsvidare inte förkasta hypotes 10 att, *leverantörerna anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris*".

Del 2 Fallen

Tabell 41. Svar från leverantörerna på första frågan

Leverantörerna	Ja	Nej
Fall 1	100% (13)	0%
Fall 2	100% (13)	0%
Fall 3	100% (13)	0%
Fall 4	84% (11)	16% (2)
Fall 5	92% (12)	8% (1)
Fall 6	77% (10)	23% (3)
Fall 7	92% (12)	8% (1)

Medelvärde 92% 8%

Tabellen visar att större andelen av leverantörerna hade vidtagit åtgärder mot samtliga fall. Dock är andelen högst för fallen 1-3 där samtliga leverantörer hade vidtagit åtgärder. Fall 6 är det som minst antal leverantörer hade vidtagit åtgärder mot (77 %).

Då det i medeltal var 92 % av leverantörerna som vidtog åtgärder mot samtliga fall, kan vi tillsvidare inte förkasta hypotes 12, att *leverantörernas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse*”.

Tabell 42. Svar från leverantörerna på andra frågan

Svarsalternativ: a. *Kontaktar företagen för en förklaring*
 b. *Granskning av bakomliggande faktorer till den orena revisionsberättelsen*
 c. *Förändring i kreditvillkoren*
 d. *Kräver förskottsbetalning*
 e. *Bättre uppföljning av betalningar*
 f. *Avbryter samarbetet*

	Fall 1 n=13		Fall 2 n=13		Fall 3 n=13		Fall 4 n=11		Fall 5 n=12		Fall 6 n=10		Fall 7 n=12	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
a.	46%	54%	46%	54%	15%	85%	73%	27%	33%	67%	80%	20%	8%	92%
b.	23%	77%	23%	77%	23%	77%	36%	64%	8%	92%	30%	70%	0%	100%
c.	77%	23%	46%	54%	15%	85%	18%	82%	25%	75%	30%	70%	68%	42%
d.	54%	46%	77%	23%	62%	38%	18%	82%	67%	33%	20%	80%	42%	58%
e.	39%	61%	31%	69%	8%	92%	73%	27%	17%	83%	30%	70%	33%	67%
f.	0%	100%	0%	100%	38%	62%	73%	27%	25%	75%	0	100%	0	100%

Tabellen visar att 77 % hade vidtagit åtgärden förändring i kreditvillkoren i fall 1. Vidare var den ingen som hade avbrytt samarbetet och endast 23 % som hade granskat bakomliggande faktorer till den orena revisionsberättelsen. Då det gäller fall 2, hade en stor andel krävt förskottsbetalning. Vidare hade 46 % kontaktat företaget för en förklaring och förändrat kreditvillkoren. För fall 3, vidtogs åtgärderna i mindre omfattning. En stor andel hade dock vidtagit åtgärd d som är att de kräver förskottsbetalning. Vidare hade dock 38 % avbrytt samarbetet. Dessutom hade endast 8 % vidtagit åtgärd e och 15 % åtgärderna a och c. Då det gäller fall 4, hade 73 % vidtagit åtgärderna a, e och f. Endast 18 % hade dock vidtagit åtgärderna c och d. Om en oren revisionsberättelse varit av fall 5 hade en stor andel (67 %) krävt förskottsbetalning. Endast 8 % hade mot fall 5 granskat bakomliggande faktorer till den orena revisionsberättelsen. Mot fall 6 hade åtgärderna varit mildare. Dock hade 80 % kontaktat företaget för en förklaring. Inga hade avbrutit samarbetet. Då det gäller det sjunde och sista fallet, var även hade även här åtgärderna varit mildare. Den största andelen av de svarande hade dock förändrat kreditvillkoren. Men ingen hade vidtagit åtgärderna b och f.

Utifrån detta resultat, har vi inte kunnat urskilja att leverantörernas agerande påverkas mer, desto högre alvarlighetsgrad den orena revisionsberättelsen

har. Dock måste vi ta hänsyn till antalet svarande vilket gör att vi varken eller kan förkasta hypotes 14, *leverantörernas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad*”.

6.3.6 Kunder

Del 1 Frågorna 1 - 6

Tabell 43. Frågorna 1-3 för kunderna

Kunder	Ja	Nej
Fråga 1	67% (4)	33% (2)
Fråga 2	67% (4)	33% (2)
Fråga 3	83% (5)	17% (1)

67 % av kunderna använde sig av årsredovisningar och läser revisionsberättelsen då de bedömer företag. Vidare var det 83 % som förstod innebörden med den orena revisionsberättelsen.

Tabell 44. Fråga 4 för kunderna

Kunder	Ja	Nej
Fråga 4.	100% (6)	0% (0)

Samtliga kunder ansåg att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag har brister som kan föranleda en kris.

Tabell 45. Fråga 5 för kunderna

Signaler	Utgör signal	Utgör ej signal
Kritik i media	17% (1)	83% (5)
Sena leveranser	33% (2)	67% (4)
Betalningsanmärk.	83% (5)	17% (1)
Låg soliditet	17% (1)	83% (5)
Låg likviditet	100% (6)	0% (0)
Låg räntabilitet	0% (0)	100% (6)
Obetalda skatter	67% (4)	33% (2)
Oren revisionsberättelse	67% (4)	33% (2)
Rykten	17% (1)	83% (5)

Tabellen visar att samtliga av kunderna ansåg att en låg likviditet utgör en signal på att ett företag har brister som kan leda till en kris. Vidare har flertalet även svarat att de ansåg att betalningsanmärkningar (83 %) och obetalda skatter (67 %) utgör signaler. Fyra respondenter (67 %) ansåg att en oren revisionsberättelse utgör en signal.

Tabell 46. Fråga 6 för kunderna

Signaler	1	2	3
----------	---	---	---

Kritik i media	1	1	
Sena leveranser			
Låg soliditet			
Låg likviditet	1	1	2
Låg räntabilitet			
Obetalda skatter	4		
Oren revisionsberättelse	2	1	
Rykten			

Enligt tabellen är obetalda skatter den viktigaste signalen för kunderna. Vidare ansågs låg likviditet vara viktig. Den orena revisionsberättelsen anser två kunder är näst viktigast och en anser att den är tredje viktigast.

Med utgångspunkt ifrån de få svar vi fått kan hypotesen inte stärkas men samtidigt finns det en trend vilket gör att vi inte kan förkasta hypotes 11 att, *kunderna anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.*

Del 2 Fallen

Tabell 47. Svar från kunderna på första frågan.

Kunder	Ja	Nej
Fall 1	84% (5)	16% (1)
Fall 2	100% (6)	0%
Fall 3	100% (6)	0%
Fall 4	84% (5)	16 (1)%
Fall 5	100% (6)	0% (0)
Fall 6	64% (4)	34 (2)%
Fall 7	84% (5)	16 (1)%
Medelvärde	88%	12%

Av de personerna som svarat vidtog nästan alla åtgärder vid samtliga fall. Kunderna tenderar därmed att vara intresserade av leverantörens ställning då medeltalet var 88 %.

Utifrån detta kan vi tillsvidare inte förkasta hypotes 13 att, *kundernas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Tabell 48. Svar från kunderna på andra frågan

Svarsalternativ: a. *Kontaktar företaget för en förklaring*
 b. *Granskning av bakomliggande faktorer till den orena revisionsberättelsen*
 c. *Byter leverantör*
 d. *Annat*

	Fall 1 n=6		Fall 2 n=6		Fall 3 n=6		Fall 4 n=6		Fall 5 n=6		Fall 6 n=4		Fall 7 n=5	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
a.	34%	66%	34%	66%	50%	50%	50%	50%	0%	100%	50%	50%	60%	40%
b.	0%	100%	0%	100%	0%	100%	16%	84%	0%	100%	0%	100%	0%	100%
c.	50%	50%	66%	34%	50%	50%	34%	66%	100%	0%	50%	50%	60%	40%

d.	0%	100%	16%	84%	0%	100%	0%	100%	0%	100%	0%	100%	0%	100%
----	----	------	-----	-----	----	------	----	------	----	------	----	------	----	------

I det första fallet har 34 % av kunderna svarat att de skulle ha vidtagit åtgärder i form av att kontakta företaget. Alternativ c, byter leverantör, hade 50 % av kunderna vidtagit, vilken är en allvarlig åtgärd mot leverantören.

I Fall 2 var det hela 66 % som svarade att de eventuellt skulle byta leverantör. En person ansåg att eventuella åtgärder i detta fall skulle ställas i relation till den skada som ett eventuellt obestånd skulle kunna medföra. Det tredje fallet handlade om ett neutralt uttalande om ansvarsfriheten. Alternativ a och c hade en svarsfrekvens på 50 % vardera vilket även här innebär att vissa kunder överväger att byta leverantör. I det fjärde fallet ansåg hälften av kunderna att de skulle ha kontaktat företaget för en förklaring. Två respondenter (34 %) hade bytt leverantör. En kund ansåg även att en undersökning av de bakomliggande orsakerna var befogad. I fall 5 svarade samtliga att de skulle bytt leverantör om denne uppvisade en oren revisionsberättelse med anmärkning om att det egna kapitalet var förbrukat. Uppvisandet av denna typ av anmärkning borde därmed vara förödande för leverantören. Några andra åtgärder hade då inte vidtagits mot fall 5. Mot fall 6 var det endast fyra stycken som hade vidtagit åtgärder. Alternativ a och c var de åtgärder som flest vidtagit. I detta fall har därmed den allvarligaste åtgärden, byter leverantör, en hög frekvens. Det sjunde fallet innehåller anmärkning om obetalda skatter och avgifter. Endast fem personer har svarat att de vidtagit åtgärder mot detta fall där tre av dem ansåg att åtgärderna a och c skulle vidtas.

Utifrån dessa resultat syns det att en oren revisionsberättelse borde kunna få allvarliga följder för leverantörer. Många av respondenterna har svarat att de eventuellt kan tänka sig att säga upp samarbetet.

Dock har vi inte kunnat urskilja att kundernas agerande påverkas mer, desto högre allvarlighetsgrad den orena revisionsberättelsen är av. Med utgångspunkt från de svar vi fått kan vi varken eller förkasta hypotes 15 att, *kundernas agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

6.3.7 Anställda

Del 1 Frågorna 1 - 6

Tabell 49. Frågorna 1-3 för fackförbunden

	Ja	Nej
Fråga 1	75% (6)	25% (2)
Fråga 2	75% (6)	25% (2)
Fråga 3	63% (5)	37% (3)

Enligt tabellen ovan använde 75 % av fackförbunden både årsredovisningen och revisionsberättelsen då de bedömde företaget. Vidare svarade 63 % att de förstod innebörden med oren revisionsberättelse.

Tabell 50. Fråga 4 för fackförbunden

	Ja	Nej
Fråga 4.	75% (6)	25% (2)

Av de åtta fackförbund som svarade, ansåg 75 % att en oren revisionsberättelse utgör en viktig signal, att ett företag har brister som kan leda till en kris.

Tabell 51. Fråga 5 för fackförbunden

Signaler	Utgör signal	Utgör ej signal
Kritik i media	38% (3)	62% (5)
Betalningsanmärk.	38% (3)	62% (5)
Låg soliditet	50% (4)	50% (4)
Låg likviditet	62% (5)	38% (3)
Låg räntabilitet	13% (1)	87% (7)
Obetalda skatter	87% (7)	13% (1)
Oren revisionsberättelse	50% (4)	50% (4)
Info fr. Fackrep. I styrelsen	50% (4)	50% (4)
Rykten	25% (2)	75% (6)
Annan	13% (1)	87% (7)

Nästan alla (87 %) ansåg att obetalda skatter utgör en signal om att ett företag har brister som kan leda till en kris. Vidare tycktes låg likviditet (62 %), låg soliditet (50 %) och information från fackrepresentant (50 %) utgöra signaler. Den respondent som svarade annat, ansåg att signaler på en kris, kunde vara när företag bryter eller låter bli att följa kollektivavtal och arbetsrättslagar. Då det gäller oren revisionsberättelse, var det även här 50 % som ansåg att den utgjorde en signal.

Tabell 52. Fråga 6 för fackförbunden

Signaler	1	2	3
Kritik i media	1	1	
Betalningsanmärkningar			2
Låg soliditet		1	3
Låg likviditet	2	1	
Låg räntabilitet			
Obetalda skatter	2	3	1
Oren revisionsberättelse	1	1	1
Info från fackrepresentant i styrelsen	2	1	
Rykten			1

Enligt tabellen anses obetalda skatter, låg likviditet och information från fackrepresentant i styrelsen vara de viktigaste signalerna. På denna fråga har

svaren varit väldigt spridda, om man jämför med andra intressenter. Den orena revisionsberättelsen tycks inte vara speciellt viktig jämfört med övriga signaler, då endast en svarande ansett att den orena revisionsberättelsen är viktigast, en att den har varit näst viktigast samt en som ansåg att den var tredje viktigast.

På grund av att större delen av fackförbunden svarat att den oren revisionsberättelsen utgör en viktig signal finns där en trend vilket gör att vi inte kan förkasta hypotes 16 att, *anställda anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag är i kris.*

Del 2 Fallen

Tabell 53. Svar från fackförbunden på första frågan

	Ja	Nej
Fall 1	75% (6)	25%(2)
Fall 2	75% (6)	25% (2)
Fall 3	87% (7)	13% (1)
Fall 4	63% (5)	37% (3)
Fall 5	87% (7)	13% (1)
Fall 6	38% (3)	62% (5)
Fall 7	50% (4)	50% (4)
Medelvärde	67%	33%

Vi förväntade oss inte att fackförbunden skulle vidta några åtgärder i större utsträckning, då de anställda är skyddade av den statliga lönegarantin. Dock visade det sig att flertalet svarat att de vidtog åtgärder. Det högsta andelen var mot fall 3 och fall 5.

Tabellen visar att 67 % i medeltal svarade att de vidtog åtgärder. Dock måste vi ta hänsyn till det låga antalet svarande vilket gör att vi varken eller kan förkasta hypotes 17 att, *de anställdas agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Tabell 54. Svaren från fackförbunden på andra frågan

Svarsalternativ: a. *Kontaktar företaget för en förklaring*
 b. *Granskning av bakomliggande faktorer till den orena revisionsberättelsen*
 c. *Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållande*

	Fall 1 n=6		Fall 2 n=6		Fall 3 n=7		Fall 4 n=5		Fall 5 n=7		Fall 6 n=3		Fall 7 n=4	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
a.	50%	50%	50%	50%	42%	58%	40%	60%	43%	57%	67%	33%	75%	22%
b.	100%	0%	33%	67%	57%	43%	100%	0%	29%	71%	33%	67%	0%	100%
c.	33%	67%	33%	67%	42%	58%	40%	60%	29%	71%	0%	100%	25%	78%
d.	0%	100%	0%	100%	0%	100%	0%	100%	0%	100%	0%	100%	0%	100%

Tabellen visar att i fall 1 fick alternativ b, högst andel ”ja”. Fackförbunden ansåg det därmed viktigt att kontrollera de bakomliggande orsakerna till den orena revisionsberättelsen. Det alternativ som fick högst svarsfrekvens i fall

2 var a, kontaktat företaget för en förklaring. De andra alternativen fick vardera 33 %. Fall 3 innehöll ett neutralt utlåtande om ansvarsfriheten. 57 % svarade alternativ b. Därefter ansåg 42 % att de hade vidtagit åtgärderna a och c. I fall 4 var det hela 100 % som hade angett alternativ b. Anmärkningen handlade här om ett neutralt uttalande om resultaträkningen, balansräkningen samt resultatdispositionen. Detta är anmärkningsvärt då fall 2 gäller avstyrkande av resultaträkningen, balansräkningen samt resultatdispositionen. Dock var antalet som svarade ”ja” på detta fall färre än i fall 1. Då det gäller fall 5 var det inte många av respondenterna som ansåg att de hade vidtagit några åtgärder. Dock svarade 43 % att de hade vidtagit åtgärd a, kontaktat företaget för en förklaring. Endast tre respondenter svarade att de hade vidtagit åtgärder mot fall 6. Detta kan därmed tolkas som om denna anmärkning inte är särskilt allvarlig. Två av de som svarat hade vidtagit åtgärd a och en åtgärd b. I det sjunde fallet var det fyra respondenter som svarat att de skulle ha vidtagit åtgärder mot. Tre av dem ansåg att de hade vidtagit åtgärd a och en åtgärd c.

6.3.8 Stat

Del 1 Frågorna 1 - 6

Tabell 55. Frågorna 1-3 för skatteverket.

	Ja	Nej
Fråga 1	100% (13)	0%
Fråga 2	100% (13)	0%
Fråga 3	92% (12)	8% (1)

Tabellen visar att samtliga av respondenterna för skatteverket använder sig av årsredovisningen och revisionsberättelsen vid bedömning av företag. Vidare var det endast en respondent som inte förstod innebörden med den orena revisionsberättelsen och övriga 12 gjorde det.

Tabell 56. Fråga 4 för skatteverket

	Ja	Nej
Fråga 4.	92% (12)	8% (1)

Alla utom en anser att den orena revisionsberättelsen utgör en viktig signal på att ett företag har brister som kan leda till att de missköter sin skattehantering. Därmed var det 12 respondenter som ansåg att den utgjorde en viktig signal.

Tabell 57. Fråga 5 för skatteverket.

Signaler	Utgör signal	Utgör ej signal
Kritik i media	8% (1)	92% (12)
Sen med betalning av skatter	85% (11)	15% (2)
Betalningsanmärkingar	70% (9)	30% (4)
Obetalda skatter	100% (13)	0%
Oren revisionsberättelse	92% (12)	8% (1)

Rykten	8% (1)	92% (12)
--------	--------	----------

Tabellen visar att nästan samtliga (92 %) ansåg att den orena revisionsberättelsen utgjorde en signal på att ett företag har brister som kan leda till att de missköter sin skattehantering. Vidare ansåg samtliga att obetalda skatter och att företaget är sen med betalningar av skatter utgjorde signaler.

Tabell 58. Fråga 6 för skatteverket

Signaler	1	2	3
Kritik i media			
Försening av inbetalning av skatter	1	6	2
Betalningsanmärkningar	4	2	5
Obetalda skatter	7	2	2
Oren revisionsberättelse		2	3
Rykten			

För skatteverkets respondenter, utgör obetalda skatter en viktig signal på att ett företag har brister som kan leda till att företaget missköter hanteringen av skatter. Även försening av inbetalning av skatter och betalningsanmärkningar anses vara viktiga signaler. Oren revisionsberättelse tenderar dock inte att utgöra en viktig signal, då den endast har anses vara näst allvarligast av två respondenter och tredje viktigast av tre stycken. En respondent hade valt att inte svara på denna fråga.

Svaren indikerar att det finns en trend vilket gör att vi tillsvidare inte kan förkasta hypotes 19 att, *staten anser att en oren revisionsberättelse är en viktig signal på att ett företag har brister som kan leda till att de missköter sin skattehantering.*

Del 2 Fallen

Tabell 59. Svar från skatteverket på första frågan.

	Ja	Nej
Fall 1	77% (10)	23% (3)
Fall 2	69% (9)	31% (4)
Fall 3	92% (12)	8% (1)
Fall 4	31% (4)	69% (9)
Fall 5	31% (4)	69% (9)
Fall 6	100% (13)	0%
Fall 7	54% (7)	46% (6)
Medelvärde	65%	35%

Utifrån tabellen kan man utläsa att fall 3 (92 %) och 6 (100 %) är de som flest respondenter skulle ha mottagit åtgärder mot. Vidare visar tabellen att fall 1 (77 %) och 2 (69 %) även hade påverkat skatteverkets agerande i stor utsträckning. Fall 4 och 5 hade lika låg andel (31 %). Tabellen visar att 65

% i medeltal svarade "ja" på respektive fall. Med hänsyn till det låga antalet svarande kan vi varken eller förkasta hypotes 20 att, *statens agerande mot ett företag påverkas av att företaget har en oren revisionsberättelse.*

Tabell 60. Svar från skatteverket på andra frågan

Svarsalternativ: a. Skatterevision

b. Granskning av tidigare inlämnade uppgifter

	Fall 1 n=10		Fall 2 n=9		Fall 3 n=11		Fall 4 n=4		Fall 5 n=4		Fall 6 n=13		Fall 7 n=7	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
a.	70%	30%	11%	89%	55%	45%	25%	75%	25%	75%	38%	62%	0%	100%
b.	20%	80%	33%	67%	36%	64%	50%	50%	0%	100%	46%	54%	14%	86%

Tabellen visar att på fall 1 är det flera (70 %) som har svarat att de hade vidtagit åtgärden skatterevision. Vidare är den endast 20 % som hade vidtagit åtgärd b. Då det gäller fall 2 är det endast 11 % som har svarat att det hade lett till en skatterevision och 33 % svarade att de hade granskat tidigare inlämnade uppgifter. Vidare var det 55 % som vidtagit åtgärden skatterevision i fall 3 och endast 36 % som hade vidtagit åtgärd b. För fall 4 var det endast fyra respondenter som hade vidtagit några åtgärder. Av dessa hade en utfört en skatterevision och två hade granskat tidigare inlämnade uppgifter. När det gäller fall 5, var det även här endast fyra stycken som hade vidtagit några åtgärder. Även här var det en som hade utfört en skatterevision, men dock ingen som hade granskat tidigare uppgifter. Vidare var det 38 % som hade utfört en skatterevision mot fall 6 och 46 % hade granskat tidigare uppgifter. I fall 7 har samtliga svarat att den inte hade utfört någon skatterevision och endast 14 % hade granskat tidigare uppgifter.

Då vi utifrån detta resultat, inte kunnat urskilja att skatteverkets agerande påverkas mer, desto högre allvarlighetsgrad den orena revisionsberättelsen är av. Med hänsyn till antalet svarande anser vi oss inte kunna varken eller förkasta hypotes 21 att, *statens agerande mot ett företag påverkas mer, då den orena revisionsberättelsen är av en högre allvarlighetsgrad.*

6.3.9 Jämförelse av intressentgrupperna

För att kunna se om det fanns några skillnader mellan de olika intressenternas svar valde vi att göra en jämförelse. Dock valde vi att endast jämföra svaren på fråga 4, och på första frågan, *Hade ni vidtagit åtgärder mot ett företag med en oren revisionsberättelse som i fall X?*, efter varje fall. Frågorna 1-3 (se 6.3.2) valde vi att inte jämföra eftersom de endast utgjorde bakgrundsfrågor och testade därmed ingen hypotes. Vidare valde vi att inte jämföra fråga 5, *Vad anser vi är viktiga signaler på att ett företag är i kris?*, då denna fråga hade olika svarsalternativ för de olika intressentgrupperna. Fråga 6, *Vilka av signalerna i fråga 5 anser ni är viktigast? Rangordna de tre viktigaste?*, utgick från svaren på fråga 5, vilket därmed gjorde att vi inte kunde jämföra den. Den andra frågan, *Vilka åtgärder vidtar ni då?*, som

ställdes efter fallen innehöll även olika svarsalternativ för varje intressentgrupp, vilket gjorde att denna fråga inte gick att jämföra.

När vi jämförde svaren på första frågan efter varje fall, valde vi även att göra detta genom att kategorisera de olika intressenterna och genomföra ett Fishers-test (se 6.3.1).

6.3.9.1 Fråga 4 och fråga 6

Den första tabellen visar de olika intressentgruppernas åsikter om den orena revisionsberättelsen utgör en viktig signal på att ett företag är i kris som kan föranleda en kris. Detta undersökte vi med fråga 4.

Tabell 61. Fråga 4

Intressent	Nej	Ja	Totalt
Bankerna	0% (0)	100% (10)	100% (10)
Fackförbunden	33% (2)	67% (6)	100% (8)
Kunder	0% (0)	100% (6)	100% (6)
Leverantörer	8% (1)	92% (12)	100% (13)
Skatteverket	8% (1)	92% (12)	100% (13)
Aktiespararna	25% (4)	75% (12)	100% (16)
Totalt	12% (8)	88% (58)	100% (66)

Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,267

6 celler (50%) har ett förväntat värde <5

Största delen av de olika intressenterna ansåg att revisionsberättelsen utgjorde en viktig signal. Detta stödjer därmed vår teori om att den orena revisionsberättelsen utgör en signal för intressenterna om att ett företag befinner sig i kris eller har allvarliga fel och brister. Testet var inte signifikant, och inte heller statistiskt tillförlitligt då 50 % av cellerna hade ett förväntat värde mindre än fem. Dock finns det tendenser som indikerar att de flesta intressenter anser att en oren revisionsberättelse utgör en viktig signal, eftersom det totalt var 88 % som svarade ”ja”.

Tabell 62. Fråga 6

Intressenter	1	2	3	Totalt
Aktiespararna	19%	6%	25%	50%
Bankerna	20%	10%	10%	40%
Leverantörerna	15%	8%	8%	31%
Kunderna	0%	33%	17%	50%
Anställda	13%	13%	13%	39%
Skatteverket	0%	15%	23%	38%

Tabellen visar intressentgruppernas rangordning av den orena revisionsberättelsen som en viktig signal. Av aktiespararna ansåg 19 % att den orena revisionsberättelsen var den viktigaste signalen. Sammanlagt var det 50 % som uppgav att den var en av de tre viktigaste signalerna.

Av bankerna var det 20 % som uppgav att en oren revisionsberättelse är den viktigaste signalen. Totalt var det 40 % av bankerna som svarat att den orena revisionsberättelsen var en av de tre viktigaste signalerna.

15 % av leverantörerna ansåg att den orena revisionsberättelsen var den viktigaste signalen. Dock var det bara 31 % som uppgav att en oren revisionsberättelse var en av de tre viktigaste signalerna.

Av kunderna ansåg inte någon att en oren revisionsberättelse är den viktigaste signalen. Däremot var det hela 50 % som svarade att den oren revisionsberättelsen var en av de tre viktigaste signalerna.

Av Fackförbunden svarade 13 % att den oren revisionsberättelsen var den viktigaste signalen. Sammanlagt ansåg 39 % att en oren revisionsberättelse var en av de tre viktigaste signalerna.

Av skatteverket ansåg inte en enda av de svarande att den oren revisionsberättelsen utgjorde den viktigaste signalen. Totalt var det 38 % som ansett att den orena revisionsberättelsen är en av de tre viktigaste signalerna.

Slutligen kan vi konstatera att en stor del av respondenterna har uppgett att en oren revisionsberättelsen är en av de tre viktigaste signalerna. Bankerna och aktiespararna är de intressenter där flest svarande uppgett att den orena revisionsberättelsen är den viktigaste signalen. Därmed finns det kanske en tendens till att finansiärerna i större grad anser att den orena revisionsberättelsen är den viktigaste signalen.

6.3.9.2 Första frågan

Vidare valde vi att jämföra de olika intressentgruppernas svar om de skulle vidta åtgärder mot de sju olika fallen. Detta undersökte vi med den första frågan som ställdes efter varje fall.

Tabell 63. Fall 1 – första frågan

Intressent	Nej	Ja	Totalt
Banker	0% (0)	100% (10)	100% (10)
Fackförbund	33% (2)	67% (6)	100% (8)
Kunder	17% (1)	83% (5)	100% (6)
Leverantörer	0% (0)	100% (13)	100% (13)
Skatteverket	23% (3)	77% (10)	100% (13)
Aktiespararna	25% (4)	75% (12)	100% (16)
Totalt	15% (10)	85% (56)	100% (66)

Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,255

6 celler (50%) har ett förväntat värde <5

Det första fallet innehöll den allvarligaste anmärkningen, där revisorn avstyrkte ansvarsfriheten. Tabellen visar att den största andelen av intressenterna valt att vidta åtgärder. Dock var fackförbunden de som hade

minst andel. Testet visade dock att det inte fanns något signifikant samband mellan de olika intressentgrupperna och om de hade vidtagit åtgärder eller inte. Vidare var testet inte statistiskt tillförlitligt, då 50 % av cellerna hade ett förväntat värde mindre än 5. Av bankerna och leverantörerna angav alla att de skulle vidta åtgärder.

Tabell 64. Fall 1 – första frågan kategoriserad

	Nej	Ja	Totalt		Nej	Ja	Totalt
Finansiärer	4	22	26	Direkt	5	40	45
Icke finansiärer	6	34	40	Indirekt	5	16	21
Totalt	10	56	66	Totalt	10	56	66

Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,966
1 cell (25%) har ett förväntat värde <5
Fischers test: Ej signifikant 1,000

Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,180
1 cell (25%) har ett förväntat värde <5
Fischers test: Ej signifikant 0,268

Fishers-testet var inte signifikant i någon av de båda indelningarna. Tabellerna visar att det inte finns någon skillnad mellan de olika grupperna i de båda kategoriseringarna.

I det andra fallet avstyrkte revisorn resultaträkning, balansräkning samt resultat dispositionen eller någon av dessa. Tabellen nedan visar jämförelsen mellan intressentgrupperna.

Tabell 65. Fall 2 – första frågan

Intressent	Nej	Ja	Totalt
Banker	0% (0)	100% (10)	100% (10)
Fackförbund	33% (2)	67% (6)	100% (8)
Kunder	0% (0)	100% (6)	100% (6)
Leverantörer	0% (0)	100% (13)	100% (13)
Skatteverket	31% (4)	69% (9)	100% (13)
Aktiespararna	25% (4)	75% (12)	100% (16)
Totalt	15% (10)	85% (56)	100% (66)

Pearson Chi-tvåtest: Signifikansnivå 0,1 (0,092)
6 celler (50%) har ett förväntat värde <5

Testet visade på en svag signifikans, dock är det inte statistiskt tillförlitligt då 50 % av cellerna hade ett förväntat värde mindre än fem. Av bankerna, kunderna och leverantörerna svarade samtliga att de skulle vidta åtgärder. Samtliga av fackförbunden, skatteverket och aktiespararna ansåg dock att de inte hade vidtagit några åtgärder. Av det totala antalet svarande hade 85 % vidtagit åtgärder mot detta fall.

Tabell 66. Fall 2 – första frågan kategoriserad

	Nej	Ja	Totalt		Nej	Ja	Totalt
Finansiärer	4	22	26	Direkt	4	41	45
Icke finansiärer	6	34	40	Indirekt	6	15	21
Totalt	10	56	66	Totalt	10	56	66

Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,966
 1 cell (25%) har ett förväntat värde <5
 Fischers test: Ej signifikant 1,000

Pearson Chi-tvåtest: Signifikansnivå 0,05 (0,038)
 1 cell (25%) har ett förväntat värde <5
 Fischers test: Ej signifikant 0,062

I den första kategoriseringen kunde vi se att det inte fanns något signifikant samband mellan finansiärer och icke-finansiärer. I den andra kategoriseringen visade testet på en svag signifikans. Det finns därmed en tendens att beroende på om en intressent är direkt eller indirekt kopplad till ett företag, påverkar detta dess benägenhet att vidta åtgärder mot en oren revisionsberättelse av fall 2.

Fall 3 var ett neutralt utlåtande om ansvarsfriheten från revisorn. I tabellen nedan presenteras de olika intressenternas svar.

Tabell 67. Fall 3 – första frågan

Intressent	Nej	Ja	Totalt
Banker	0% (0)	100% (10)	100% (10)
Fackförbund	13% (1)	87% (7)	100% (8)
Kunder	0% (0)	100% (6)	100% (6)
Leverantörer	0% (0)	100% (13)	100% (13)
Skatteverket	15% (2)	85% (11)	100% (13)
Aktiespararna	13% (2)	87% (14)	100% (16)
Totalt	8% (5)	92% (61)	100% (66)

Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,502
 6 celler (50%) har ett förväntat värde <5

Även i detta fall svarade största andelen att de hade vidtagit åtgärder. Testet var inte statistiskt tillförlitligt på grund av att 50 % av cellerna har ett förväntat värde mindre än 5. Dessutom var testet inte signifikant. Eftersom den största andelen inom varje intressentgrupp svarade att de skulle vidta åtgärder anser majoriteten av de svarande att denna anmärkning är viktig (92 %).

Tabell 68. Fall 3 – första frågan kategoriserad

	Nej	Ja	Totalt		Nej	Ja	Totalt
Finansiärer	2	24	26	Direkt	2	43	45

Icke finansiärer	3	37	40	Indirekt	3	18	21
Totalt	5	61	66	Totalt	5	61	66
Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,977				Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,159			
2 celler (50%) har ett förväntat värde <5				2 celler (50%) har ett förväntat värde <5			
Fischers test: Ej signifikant 1,000				Fischers test: Ej signifikant 0,316			

Fischers-test av fall 3 visade inte på något signifikant samband för någon av de båda kategoriseringarna. Tabellerna visar dock att det finns en tendens till att de olika grupperna vidtar åtgärder.

Det fjärde fallet är ett neutralt utlåtande om resultaträkningen, balansräkningen samt resultatdispositionen. I tabellen nedan presenteras de olika intressentgruppernas svar.

Tabell 69. Fall 4 – första frågan

Intressent	Nej	Ja	Totalt
Banker	10% (1)	90% (9)	100% (10)
Fackförbund	38% (3)	62% (5)	100% (8)
Kunder	17% (1)	83% (5)	100% (6)
Leverantörer	15% (2)	85% (11)	100% (13)
Skatteverket	69% (9)	31% (4)	100% (13)
Aktiespararna	44% (7)	56% (9)	100% (16)
Totalt	35% (23)	65% (43)	100% (66)

Pearson Chi-tvåtest: Signifikansnivå 0,05 (0,022)
6 celler (50%) har ett förväntat värde <5

Testet visade att det fanns en signifikant skillnad mellan intressenterna, dock är testet inte statistiskt tillförlitligt. Av respondenterna från skatteverket uppgav endast 31 % att de skulle ha vidtagit åtgärder. En stor andel av bankerna och leverantörerna har även i detta fall uppgett att de skulle vidta åtgärder. Aktiespararna har inte i någon större grad uppgett att de skulle vidta åtgärder. Största andel av intressenterna hade dock vidtagit åtgärder mot detta fall (65 %).

Tabell 70. Fall 4 – första frågan kategoriserad

	Nej	Ja	Totalt		Nej	Ja	Totalt
Finansiärer	8	18	26	Direkt	11	34	45
Icke finansiärer	15	25	40	Indirekt	12	9	21
Totalt	23	43	66	Totalt	23	43	66

Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,575
0 celler (0%) har ett förväntat värde <5
Fischers test: Ej signifikant 0,609

Pearson Chi-tvåtest: Signifikansnivå: 0,01 (0,009)
0 celler (0%) har ett förväntat värde <5
Fischers test: Signifikansnivå 0,05 (0,013)

I kategoriseringen mellan finansiärer och icke-finansiärer visade Fischers-test inte någon signifikans. Dock visade det vara signifikant i kategoriseringen direkta och indirekta ($p=0,013$). Därmed tenderar detta på att det finns en skillnad mellan de direkta och indirekta intressenterna gällande om de agerar mot orena revisionsberättelser av fall 4.

I fall 5 anmärker revisorn på att hela det egna kapitalet är förbrukat eller att det understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ABL 13 kap

Tabell 71. Fall 5 – första frågan

Intressent	Nej	Ja	Totalt
Banker	10% (1)	90% (9)	100% (10)
Fackförbund	14% (1)	86% (7)	100% (8)
Kunder	0% (0)	100% (6)	100% (6)
Leverantörer	8% (1)	92% (12)	100% (13)
Skatteverket	69% (9)	31% (4)	100% (13)
Aktiespararna	6% (1)	94% (15)	100% (16)
Totalt	20% (13)	80% (53)	100% (66)

Pearson Chi-tvåtest: Signifikansnivå 0,01 (0,000)

7 celler (58,3%) har ett förväntat värde <5

Den största andelen av de svarande hade även i detta fall vidtagit åtgärder (80 %). Respondenterna vid skatteverket ansåg inte denna anmärkning som särskilt viktig, då endast 31 % av dem svarat att de hade vidtagit åtgärder. Resterande intressenter hade i hög grad vidtagit åtgärder. Detta test var inte statistiskt tillförlitligt på grund av att 58,3 % av cellerna hade ett förväntat värde mindre än fem, dock var det signifikant.

Tabell 72. Fall 5 – första frågan Kategoriserad

	Nej	Ja	Totalt		Nej	Ja	Totalt
Finansiärer	2	24	26	Direkt	3	42	45
Icke finansiärer	11	29	40	Indirekt	10	11	21
Totalt	13	53	66	Totalt	13	53	66

Pearson Chi-tvåtest: Signifikansnivå 0,05 (0,048)

0 celler (0%) har ett förväntat värde <5

Fischers test: Ej signifikant 0,61

Pearson Chi-tvåtest: Signifikansnivå: 0,01 (0,000)

1 cell (25%) har ett förväntat värde <5

Fischers test: Signifikansnivå 0,01 (0,000)

Chi-tvåtestet visade sig vara svagt signifikant i den första kategorisering och både Chitvå-testet och Fischers-test var starkt signifikanta i den andra kategoriseringen. Detta innebär att det finns en skillnad mellan de olika gruppernas val av att vidta åtgärder. Finansiärerna tenderar att vidta åtgärder i större utsträckning än icke-finansiärer mot detta fall som innebär att hela eller större delen av det egna kapitalet är förbrukat. Samtidigt tenderar de direkta intressenterna att vidta åtgärder i större utsträckning än de indirekta mot orena revisionsberättelser av detta fall.

I tabellen nedan presenteras intressenternas svar på det sjätte fallet.

Tabell 73. Fall 6 – första frågan

Intressent	Nej	Ja	Totalt
Banker	0% (0)	100% (10)	100% (10)
Fackförbund	63% (5)	37% (3)	100% (8)

Kunder	33% (2)	67% (4)	100% (6)
Leverantörer	38% (5)	62% (8)	100% (13)
Skatteverket	0% (0)	100% (13)	100% (13)
Aktiespararna	19% (3)	81% (13)	100% (16)
Totalt	23% (15)	77% (51)	100% (66)

Pearson Chi-tvåtest: Signifikansnivå 0,05 (0,006)

7 celler (58,6%) har ett förväntat värde <5

Även detta test är inte statistiskt tillförlitligt på grund av att 58,3 % av cellerna har ett förväntat värde mindre än fem. Dock kan man se att fackförbunden, kunderna och leverantörerna inte hade vidtagit åtgärder i lika hög grad som övriga intressenter. Av det totala antalet av intressenterna hade 77 % vidtagit åtgärder mot detta fall.

Tabell 74. Fall 6 – första frågan Kategoriserad

	Nej	Ja	Totalt
Finansiärer	3	23	26
Icke finansiärer	12	28	40
Totalt	15	51	66

Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,080

0 celler (0%) har ett förväntat värde <5

Fischers test: Ej signifikant 0,132

Testen visade sig inte vara signifikanta för båda kategoriseringarna. Därmed kan vi inte säga att det finns någon skillnad mellan de olika gruppernas benägenhet att vidta åtgärder mot orena revisionsberättelser av fall 6. Dock visar resultatet att större andelen av kategorierna vidtar åtgärder.

	Nej	Ja	Totalt
Direkt	10	35	45
Indirekt	5	16	21
Totalt	15	51	66

Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,886

1 cell (25%) har ett förväntat värde <5

Fischers test: Ej signifikant 1,000

Det sjunde fallet tar upp en anmärkning om att företaget inte har eller för sent betalat in sina skatter och avgifter.

Tabell 75. Fall 7 – första frågan

Intressent	Nej	Ja	Totalt
Banker	10% (1)	90% (9)	100% (10)
Fackförbund	50% (4)	50% (4)	100% (8)
Kunder	17% (1)	83% (5)	100% (6)
Leverantörer	8% (1)	92% (12)	100% (13)
Skatteverket	46% (6)	54% (7)	100% (13)
Aktiespararna	13% (2)	87% (14)	100% (16)
Totalt	23% (15)	77% (51)	100% (66)

Pearson Chi-tvåtest: Signifikansnivå 0,5 (0,049)

7 celler (58,6%) har ett förväntat värde <5

I detta fall skiljer sig skatteverket och fackförbunden sig åt från övriga intressenter. Det kan tänkas att de inte anser att detta är en allvarlig anmärkning då endast 54 % respektive 50 % svarade att de hade vidtagit åtgärder. Den största andelen av de övriga intressenterna svarade att de skulle vidta åtgärder. Vissa intressenter kanske anser att denna anmärkning är en signal på en dålig likviditet. Testet är signifikant, men dock inte statistiskt tillförlitligt.

Tabell 76. Fall 7 – första frågan Kategoriserad

	Nej	Ja	Totalt		Nej	Ja	Totalt
Finansiärer	3	23	26	Direkt	5	40	45
Icke finansiärer	12	28	40	Indirekt	10	11	21
Totalt	15	51	66	Totalt	15	51	66

Pearson Chi-tvåtest: Ej signifikant 0,080
0 celler (0%) har ett förväntat värde <5
Fischers test: Ej signifikant 0,132

Pearson Chi-tvåtest: Signifikansnivå 0,01 (0,001)
1 cell (25%) har ett förväntat värde <5
Fischers test: Signifikansnivå 0,01 (0,003)

Kategoriseringen av direkta och indirekta visade sig vara starkt signifikant. Därmed kan vi utifrån vårt resultat konstatera att det finns en skillnad mellan direkta och indirekta intressenters benägenhet att vidta åtgärder mot orena revisionsberättelser av fall 7.

3.3.9.3 Sammanfattning av jämförelsen

Intressentgruppen banker vidtar i stor grad åtgärder i samtliga av fallen. Detta kan bero på att deras engagemang i företag inte är särskilt enkla att avbryta. Därmed kan det vara viktigt för bankerna att ha en nära relation till företag för att både ha en kontroll över situationen samtidigt som de kan bidra med viss hjälp.

Samtliga av leverantörerna har i stor grad vidtagit åtgärder i samtliga av fallen, förutom i det sjätte. Ett skäl till att leverantörerna i stor utsträckning vidtar åtgärder, kan vara på grund av att de inte har tillgång till intern information. Därmed måste de förlita sig på den information som de finner i offentliga rapporter, exempelvis årsredovisningarna.

Kunderna har också i stor grad uppgett att de vidtagit åtgärder. Förmodligen står de inför samma problem som leverantörerna, att de måste förlita sig på den information som är offentlig. Därmed borde de vidta åtgärder för att försöka förhindra att lida eventuell skada då en leverantör hamnar i en kris.

Av respondenterna för skatteverket hade en hög grad svarat att de skulle vidta åtgärder i de tre första fallen samt i fall 6. I övriga fall har inte många svarat att de skulle vidta åtgärder. Anmärkningsvärt är att skatteverkets respondenter inte hade vidtagit åtgärder i fall 7, som behandlar skatter. Detta kan dock bero på att de förmodligen har kännedom om detta innan det skrivs i revisionsberättelsen.

En stor del av Aktiespararna har i samtliga fall svarat att de skulle vidta åtgärder. Orsaken kan vara att brist på intern information, vilket gör att aktiespararna måste förlita sig på den offentliga information som ges ut. Särskilt stor var andelen i fall 5 där det egna kapitalet är förbrukat.

De flesta av Fackförbunden svarade att de hade vidtagit åtgärder i fallen 1-5. Anledningen till att de anser att just dessa fall är viktiga, kan bero på att dessa möjligtvis anses vara allvarliga för företags existensförhållande, vilken i sin tur kan påverka de anställdas förhållande.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att banker, leverantörer, kunder och aktiesparare i stor utsträckning anser att åtgärder ska tas i samtliga av fallen. Fackförbunden och skatteverket tenderar att skilja sig lite från de övriga intressentgrupperna, då mindre andelen av dessa svarat att de skulle ha vidtagit åtgärder. Finansiärernas och icke-finansiärernas benägenhet att vidta åtgärder var lika i de första två fallen. Icke-finansiärernas benägenhet att vidta åtgärder avtog efter hand som allvarlighetsgraderna på fallen avtog. De direkta och indirekta vidtog åtgärder i de tre första fallen. Vidare skiftade deras benägenhet att vidta åtgärder i de resterande fallen, dock med en övervikt av att vidta åtgärder.

6.4 Kapitelsammanfattning

I detta kapitel har vi analyserat den insamlade informationen från dokumentstudien samt enkätundersökningen. Vidare har vi testat de hypoteser som vi tagit fram.

Dokumentstudiens syfte var att undersöka hur många företag som hade orena revisionsberättelser 1997 samt om dessa företag fortfarande var aktiva år 2002. Detta gjorde vi för att undersöka om företag med oren revisionsberättelse i större grad tenderar att gå i konkurs eller likvideras än företag med rena revisionsberättelser. Undersökningen visade att 11 % (126) av de undersökta företagen hade en oren revisionsberättelse. Av dessa företag hade 54 % (65) gått i konkurs eller likviderats. Chi-tvåtestet visade att detta samband var signifikant. Vi fann även tendenser till att vissa allvarlighetsgrader har en större frekvens av konkurser och likvidationer, dock visade chi-tvåtestet ingen signifikans. Vidare fann vi även att storleken på företag med oren revisionsberättelse har en signifikant påverkan på företagets fortsatta överlevnad. Företag med fler antal anställda och företag med en högre omsättning tenderar att klara sig i större utsträckning än de med färre antal anställda och med en lägre omsättning. Vidare visade analysen att orena revisionsberättelser med allvarlighetsgrad 5 har en stor betydelse på företags framtida överlevnad.

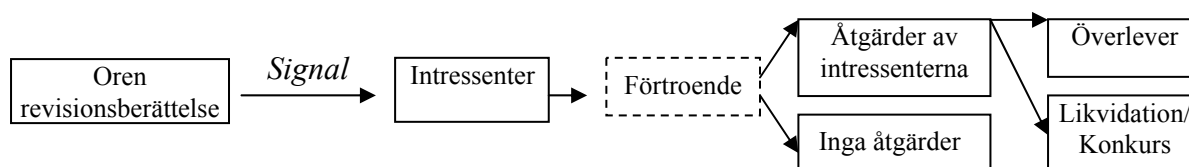
Syftet med enkätstudien var att undersöka om intressenterna vidtog några åtgärder då företag uppvisar en oren revisionsberättelse. Vidare undersökte vi om graden av åtgärder var större, då den orena revisionsberättelsen var av en högre allvarlighetsgrad. Tyvärr var svarsfrekvensen väldigt låg i denna undersökning, vilket i sin tur innebär att en persons åsikter kraftigt påverkade resultatet. Vi kunde dock konstatera att de flesta av intressenterna ansåg att den orena revisionsberättelsen utgjorde en viktig signal på att ett företag har brister som kan leda till en kris. Dock ansåg flertalet av respondenterna att det fanns andra faktorer som utgjorde viktigare signaler. Vidare kunde vi också konstatera att de olika intressentgrupperna i stor grad vidtar åtgärder mot företag med orena revisionsberättelser. Åtgärderna skiftar dock beroende på vilken allvarlighetsgrad som den orena revisionsberättelsen är av.

7 Slutsats

Detta kapitel innehåller de slutsatser vi kommit fram till utifrån vår analys. Vidare redogör vi för våra egna reflektioner på vår uppsats och för vårt teoretiska och praktiska bidrag som vi anser att denna uppsats har gett. Slutligen presenterar vi våra förslag till vidare forskning.

7.1 Slutdiskussion

Vi har studerat om orena revisionsberättelser har ett negativt signalvärde för intressenterna och om detta då påverkar deras agerande. Vidare undersökte vi om företag med oren revisionsberättelser tenderar att gå i konkurs eller likvideras i större utsträckning än de med ren. Tanken var då att intressenternas agerande möjligtvis påverkar företagen negativt vilket i sin tur har en inverkan på företagets existensförhållande. Detta händelseförlopp illustreras i modellen nedan som vi även presenterade i kapitel 4.3.

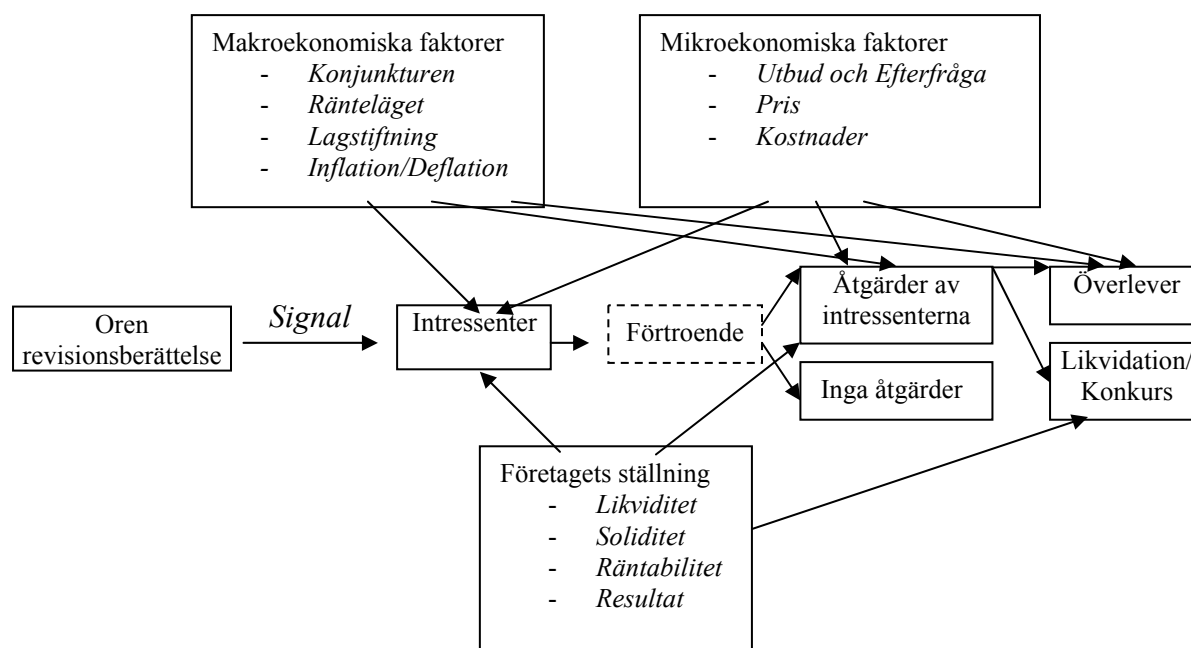
Figur 7. Den orena revisionsberättelsens effekter

Enligt vad som framkom från analysen av dokumentstudien, tenderar företag med orena revisionsberättelser i högre grad att gå i konkurs eller likvideras, än företag med rena. Detta beror förmodligen mer på de faktorer som orsakade den orena revisionsberättelsen, än på att intressenternas agerande har påverkat företaget negativt. Resultatet visade också att av de företag som hade orena revisionsberättelser var de flesta små. Detta tenderar att stämma bra överens med påståendet, att det är väldigt ovanligt att större bolag lämnar orena revisionsberättelser (Balans, 5/95). Undersökningen visade även att små företag med orena revisionsberättelser har svårare att överleva än större företag med orena revisionsberättelser. Anledningen till detta kan vara att små företag inte har lika stora resurser som större företag, och inte heller samma kompetens.

Enligt Hasselberg och Kehrer är andelen orena revisionsberättelser lika stor i en lågkonjunktur som i en högkonjunktur. Vår undersökning visade däremot att andelen var lägre under en högkonjunktur, då vår undersökning visade att 11 % hade orena revisionsberättelser år 1997. Denna andel är lägre än vad Hasselberg och Kehrer (1995) undersökning visade för år 1992 då det var lågkonjunktur. Vårt resultat pekar därmed i en annan riktning och motsäger deras slutsats. Utifrån detta kan vi konstatera att deras hypotes bör prövas ytterligare för att några eventuella slutsatser ska kunna dras.

Modellen ovan förklarar även att en oren revisionsberättelse utgör en negativ signal för intressenterna, vars agerande mot företaget därmed påverkas. Detta skulle då påverka företagets existensförhållande. Analysen visade att den största andelen av intressenterna ansåg att en oren revisionsberättelse utgör en viktig signal på att ett företag har brister som kan leda till en kris. Därmed tyder detta på att en oren revisionsberättelse kan utgöra en negativ signal och fungera som ett varningsinstrument till intressenterna. Vårt resultat stärker därmed Eriksson-Ek och Pellikka (2002) slutsats, att revisionsberättelsen är en viktig signal och kvalitetsstämpel för intressenterna. Samtliga av intressentgrupperna ansåg dock inte att en oren revisionsberättelse utgör den viktigaste signalen, utan det finns andra faktorer som har ett starkare signalvärde på att ett företag har brister som kan leda till en kris. Exempelvis att företaget har låg likviditet eller har obetalda skatter.

Vår undersökning visade att företag med orena revisionsberättelser av allvarlighetsgrad 5, *Eget kapital förbrukat eller understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ABL 13 kap*, är de som i högsta grad tenderar att gå i konkurs eller likvideras. Anledningen att allvarlighetsgrad 5 är hög skulle kunna förklaras genom att företag med ett lågt eller förbrukat kapital troligtvis har visat väldigt dåliga resultat tidigare år, vilket kan medföra att de har haft svårt att överleva. Den logistiska regressionsanalysen visade även på att allvarlighetsgrad 5 har en påverkan på företagets existensförhållande. Dock visade detta test på ett svagt samband. Analysen av enkätstudien visade även att orena revisionsberättelser av allvarlighetsgraden 5 har en hög påverkan på intressenternas agerande. Därmed är det möjligt att denna allvarlighetsgrad har en inverkan på agerandet, vilket i sin tur påverkar företagets existensförhållande. Intressenterna kan dock ha fått kännedom om ett företags dåliga ställning redan innan årsredovisningen givits ut och kan då ha agerat mot företaget på ett sätt som har påverkat det negativt. Detta kan då ha haft en inverkan på företagets resultat och ställning vilket kan ha medfört att revisionsberättelsen blivit oren av allvarlighetsgrad 5. Detta resonemang visar på att vår modell är bristfällig och förklarar endast *ett* händelseförlopp som kan orsaka att ett företag går i konkurs. Modellen utelämnar därmed flera andra påverkande faktorer exempelvis företagets ställning, makro- och mikroekonomiska förhållanden m.m. Nedan har vi kompletterat vår modell med dessa faktorer.

Figur 7. Den orena revisionsberättelsens effekter inklusive andra faktorer

Företag med orena revisionsberättelser av allvarlighetsgraderna 1, *Avstyrka beviljande av ansvarsfrihet*, och 2, *Avstyrka resultaträkning/ balansräkning/ vinstdisposition eller någon av dessa*, tenderar även att gå i konkurs eller likvidation. Enligt Törnquist är dessa grader väldigt allvarliga för företag. Den största andelen av intressentgrupperna hade vidtagit åtgärder mot revisionsberättelser med dessa allvarlighetsgrader. Detta kan betyda att även dessa allvarlighetsgrader har en påverkan på intressenternas agerande, vilket vidare påverkar företagets existensförhållande som vi beskrev i vår modell. De övriga allvarlighetsgraderna tenderar inte att utgöra något hot för företags existens. Speciellt graderna 3, *Varken till- eller avstyrka/ ej tillstyrka beviljande av ansvarsfrihet*, och 4, *Varken till- eller avstyrka/ ej tillstyrka resultaträkningen/ balansräkningen/ vinstdispositionen eller någon av dessa*, som innehåller ett neutralt utlåtande från revisorn angående tillstyrkandet eller avstyrkandet av ansvarsfriheten, respektive balansräkningen, resultaträkningen eller vinstdispositionen. Undersökningen visade dock att en stor andel av intressenterna hade vidtagit åtgärder mot orena revisionsberättelser av allvarlighetsgrad 3, men dock var det en mindre andel, men mer än hälften, som gjorde det mot orena av allvarlighetsgrad 4. Detta tyder på att vår modell inte tenderar att stämma för orena revisionsberättelser av graderna 3 och 4. Då det gäller orena revisionsberättelser av allvarlighetsgraderna 6, *Anmärkning/upplysning/erinring eller avvikelser från god redovisningssed*, och 7, *För sent eller ej betalda skatter och avgifter*, tenderar dessa inte att leda till konkurs eller likvidation. Dock hade största andelen av intressenterna vidtagit åtgärder mot dessa.

Utifrån detta resonemang kan vi konstatera att vår modell har ett visst förklaringsvärde för orena revisionsberättelser av allvarlighetsgraderna 1, 2

och 5. Den sistnämnda tenderar dock att ha störst förklaringsvärde. Det finns dock flera andra faktorer som kan ha orsakat att ett företag har gått i konkurs eller likvidation än det som beskrivs i vår modell. Detta gör att vår modell har en viss begränsning då det gäller att förklara orsaken till att ett företag går i konkurs eller likvidation. Vad vi har undersökt är endast signalvärdet som en oren revisionsberättelse och påverkan på företagens existensförhållande precis som ett företag kan signalera till sina kunder genom priset för att förklara varans kvalitet (Rao and Monroe, 1989) eller som företag kan signalera till sina investerare om ett företags värde genom att höja aktieutdelningen (Berhhardt, Douglas & Robertson, 2004). Priset på en vara förklarar inte fullständigt hur bra kvalitén är och inte heller aktieutdelningen förklarar fullständigt värdet på ett företag. Ändå anses dessa båda varianter av signalverktyg ha ett starkt signalvärde. Vår undersökning visade på att intressenterna uppmärksammar och agerar på orena revisionsberättelser vilket visar på att även en oren revisionsberättelse har ett signalvärde. Därefter är det svårt att se utifrån vår undersökning om deras agerande har en avgörande inverkan på företagets framtida existens. Vår undersökning visade även på att företag med orena revisionsberättelser har svårare att överleva. Frågan är då om detta kan knytas an till intressenternas agerande. Utifrån analysen kunde detta samband inte förklaras utan den visade endast att en stor majoritet av intressenterna vidtar åtgärder mot orena revisionsberättelser. Vi tror dock att det finns andra faktorer än intressenternas agerande som har en större avgörande inverkan liksom det finns andra faktorer än priset som förklarar varans kvalitet bättre eller andra faktorer än storleken av utdelningen som förklarar ett företags värde bättre.

Utifrån ovanstående resonemang anser vi dock oss kunna påvisa att en oren revisionsberättelse har ett signalvärde som har en viss inverkan på intressenternas agerande. Det krävs dock ytterligare undersökning för att kunna avgöra om hur starkt sambandet är mellan intressenternas agerande och företagets existensförhållande.

7.2 Egna reflektioner

Vid analysen av vår enkätundersökning ansåg vi att vår enkät hade en del brister. Svartalternativen i fråga 5, *Vad anser vi är viktiga signaler på att ett företag är i kris?*, och i den andra frågan efter fallen kunde ha varit bättre utformade. Svartalternativen i andra frågan, där vi undrade vilka åtgärder respondenten hade vidtagit mot det givna fallet, hade vi kunnat rangordna utifrån hur allvarliga konsekvenser åtgärderna kunnat orsaka för ett företag. Vi hade då enklare kunnat utröna hur allvarliga de olika åtgärderna är som intressenterna vidtar. Svarsfrekvensen i denna undersökning var även väldigt låg. Detta medförde att vi inte kunde dra några statistiska slutsatser.

7.3 Vårt teoretiska bidrag

I de tidigare undersökningarna som gjorts, av Hasselberg och Kehrer samt Lindher, Lödby Varel & Magistrado 2002, användes samma femgradiga allvarlighetskala vid klassificeringen av de orena revisionsberättelserna. Då deras undersökningar visade att cirka 80 % av de orena revisionsberättelserna tillhörde klass 5 ansåg vi att en uppdelning var nödvändig. Vår uppdelning visade sig vara väldigt effektiv eftersom vi kunde se att orena revisionsberättelser med påpekande om att hela eller mer än hälften av det registrerade aktiekapitalet är förbrukat (Allvarlighetsklass 5), var väldigt allvarliga. Med vår klassificering kunde vi därmed erhålla en mer detaljerad information än vad de tidigare undersökningarna gjort. Hade vi använt oss av den tidigare skalan med klasserna 5, 6 och 7 i samma klass, hade vi inte kunnat redovisa samma resultat. Vi anser dock att ytterligare uppdelning av klass 6 (vår skala) kan vara effektiv. Detta hade då möjligtvis kunnat medföra att det gått att urskilja fler samband. Dessutom anser vi att vår allvarlighetskala borde modifieras något. Allvarlighetsgrad 5 tenderar att vara betydligt allvarligare för ett företag än vad vi förväntat oss. Däremot tenderar klasserna 3 och 4 att vara mindre allvarliga. Till följd därav borde allvarlighetsgrad 5 vara på tredje plats samt graderna 3 och 4 placeras därefter.

Allvarlighetsskalan som vi använde oss av:

1. Avstyrka beviljande av ansvarsfrihet
2. Avstyrka resultaträkning/balansräkning/vinstdisposition eller någon av dessa
3. Varken till- eller avstyrka/ ej tillstyrka beviljande av ansvarsfrihet
4. Varken till- eller avstyrka/ej tillstyrka resultaträkningen/balansräkningen/vinstdispositionen eller någon av dessa.
5. Eget kapital förbrukat eller understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ABL 13 kap
6. Anmärkning/upplysning/erinring eller avvikelse från god redovisningssed.
7. För sent eller ej betalda skatter och avgifter

Allvarlighetsskalan som vi anser att den borde vara (tidigare gradnummer inom parentes):

1. (1) Avstyrka beviljande av ansvarsfrihet
2. (2) Avstyrka resultaträkning/balansräkning/vinstdisposition eller någon av dessa
3. (5) Eget kapital förbrukat eller understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ABL 13 kap
4. (3) Varken till- eller avstyrka/ ej tillstyrka beviljande av ansvarsfrihet
5. (4) Varken till- eller avstyrka/ej tillstyrka resultaträkningen/balansräkningen/vinstdispositionen eller någon av dessa.
6. (6) Anmärkning/upplysning/erinring eller avvikelse från god redovisningssed.
7. (7) För sent eller ej betalda skatter och avgifter

7.4 Vårt praktiska bidrag

Vår undersökning visade att företag med orena revisionsberättelser tenderar att gå i konkurs eller likvidation i större utsträckning än de med rena. En oren revisionsberättelse bör därmed tas på största allvar av intressenterna och de bör därmed undersöka företaget noga innan kapital investeras eller att de binder upp sig till företaget. Även olika varianter av orena revisionsberättelser eller olika grad av allvarlighet har en betydelse för företagets fortsatta överlevnad. De som har en oren revisionsberättelse av allvarlighetsgrad 5 bör uppmärksammas stort, då vår undersökning har visat att 71 % av företag med sådana revisionsberättelser går i konkurs eller likvidation.

7.5 Fortsatt forskning

Dokumentstudien som vi genomfört har endast ett begränsat antal variabler. Det hade därför varit intressant att utöka antalet variabler för att möjligtvis kunna se fler samband. Samtidigt hade det varit av intresse att undersöka hur många av de företag med orena revisionsberättelser år 1997 som även hade detta under något av de nästföljande åren. Kanske har företag med orena revisionsberättelser en tendens att även i fortsättningen uppvisa orena.

Vår modell tar endast upp händelseförloppet efter det att den orena revisionsberättelsen blivit presenterad och vilka effekter den då eventuellt får. Genom att utöka modellen med vad som skulle kunna vara bakgrundsorsakerna till att revisorn väljer att avge en oren revisionsberättelse, hade kunnat ge en mer verklighetstrogen modell. Detta skulle möjligtvis bättre kunna förklara orsaken till att ett företag går i konkurs eller likvideras. Anledningen är att det finns en möjlighet att intressenterna agerar på revisionsberättelsens bakomliggande orsaker innan dessa medför att revisionsberättelsen blir oren. I så fall hade detta visat att den orena revisionsberättelsen har ett lägre signalvärde än vad vi kom fram till, eftersom intressenterna då agerat redan innan företagets brister eller felaktigheter speglats i revisionsberättelsen. Detta förfarande hade troligen varit svårt att undersöka, men det hade klargjort bättre om vårt antagande stämmer, att intressenter agerar negativt mot ett företag med oren revisionsberättelse, vilket i sin tur inverkar på företagets existensförhållande.

Referenser

Aivazian, V., Booth, L. & Cleary, S. (2003) Dividend policy and the organization of capital markets, *Journal of Multinational Financial Management*, Vol. 13, nr. 2, April 2003, sid 101-121.

Aktiespararen, nr 2, 2004

Andersson, A., Cato, J., Collin, S-O., Hansson, K. & Tagesson, T. (2004). *Explaining the choice of accounting standards i municipal corporations*. Kristianstads University College, Business department.

Andersson, G., Jorner, U. & Ågren, A. (1994) *Regressions- och tidsserieanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Anthony, R. N. & Govindarajan, V. (2001). *Management Control Systems (10:e uppl.)*. New York: McGraw-Hill

Aronsson, H. (1999). *SPSS En introduktion till basmodulen*. Lund: Studentlitteratur

Bernhardt, D., Douglas, A., & Robertson, F. (2004). Testing dividend signaling models. *Journal of Empirical Finance*, In Press, Corrected Proof, Tillgänglig online 24 mars 2004

Björling, S. (2000). Autofill avnoteras från börser. *Dagens Nyheter*, nr. 000630

Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Trelleborg: Liber ekonomi

Cassel, F. (1996). *Den reviderade revisorsrollen*. Stockholm: Nerenius & Santéus Förlag

Chambers, D. R. & Lacey, N. J. (1993). *Modern Corporate Finance*. New York: Haper Collins College Publishers

Dahmström, K. (1996) *Från datainsamling till rapport – att göra en statistisk undersökning (2:a uppl.)*. Lund: Studentlitteratur.

Datar, S. M., Feltham, G. A. & Hughes, J. S. (1991) The role of audits and audit quality in valuing new issues, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 14, nr. 1, Mars 1991, sid 3-49

Davis, J.H., Donaldson, L. & Schoorman, F.D. (1997) Toward a Stewardship Theory of Management. *Academy of Management Review*, Vol. 22, nr. 1, sid 20-47

DeAngelo, H., DeAngelo, L. & Skinner, D.J. (2000) Special dividends and the evolution of dividend signaling^{*1}, *Journal of Financial Economics*, Vol. 57, nr. 3, sid 309-354

Dodd, P., Dopuch, N., Holthausen, R., och Leftwich, R. (1984) Qualified audit opinions and stock prices, *Journal of Accounting and Economics*. Vol. 6, nr. 1, sid 3-38

Dunn, J. (1996) *Auditing: theory and practice*. London: Prentice Hall

Edlund, P-O. (1995) *SPSS För Windows Multipel regressionsanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Elitzur, R & Yaari, V (1995) Executive incentive compensation and earnings manipulation in a multi-period setting, *Journal of Economic Behavior & Organization*, Vol. 26, nr. 2, sid 201-219

Erevelles, S., Roy, A. & Yip, L.S.C. (2001) The universality of the signal theory for products and services. *Journal of Business Research*, nr 52 (2001), sid 175-187

Eriksson-Ek, T. & Pellikka, J. (2003) *Revisionsplikets betydelse ur ett intresseperspektiv*. Luleå Tekniska Universitet

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2003) *Metodpraktikan*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Estes, R., & Reimer, M. (1979) An experimental study of the differential effect of standard and qualified auditors opinions on investors price decisions. *Accounting and Business Research*, våren 1979, sid 157-162.

Fargher, N. L., & Wilkins, M. S. (1998) Evidence on risk changes around audit qualification and qualification withdrawal announcements. *Journal of Business Finance and Accounting*, 25 (7/8), 829–847.

FARs Revisionsbok, (2004) Stockholm: FAR Förlag AB.

FARs Samlingsvolym (2004) Stockholm: FAR Förlag AB.

Frankel, R. & Li, X. (2003) Characteristics of a firm's information environment and the information asymmetry between insiders and outsiders, *Journal of Accounting and Economics*, Tillgänglig online 20 december 2003.

Fristedt, D & Sundqvist, S.I. (2004). *Ägarna och makten*. Stockholm: SIS Ägarservice AB

Frost, C. A. (1994) Uncertainty-modified reports and future earnings. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 13, 22–35.

Guilding, C., Warnken, J., Ardill, A. & Fredline, L. (2003) An agency theory perspective on the owner/manager relationship in tourism-based condominiums. *Tourism Management*, Tillgänglig online 15 april 2004.

Gómez-Guillamón, A-D. (2003) The usefulness of the audit report in investment and financing decisions, *Managerial Accounting Journal*. Vol. 18, nr 6-7, sid. 549-559

Hasselberg, S. & Kehrer, M. (1995) *Revisorn, revisionsberättelsen och oberoendet – förekomsten av orena revisionsberättelser i svenska aktiebolag*. Uppsala: Uppsala universitet

Hasselberg, S. & Kehrer, M. (1997) Större andel orena revisionsberättelser 1996 än 1992. *Balans*, 1997; 11; 30

Hasselberg, S., Kehrer, M. & Svensson, Å. (1995) Vanligt med oren revisionsberättelse i svenska aktiebolag. *Balans*. 1995 ; 5 ; 20-27

Hatch, M-J. (1997) *Organisationsteori*. Lund: Studentlitteratur

Hendriksen, E. & Van Breda, M. (1991) *Accounting Theory (5:e uppl.)*. United States: Richard D. Irwin, Inc.

Hollensen, S. (1995) *Företagsekonomisk undersökningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur

Huang, I.C., Huang, P.W., & Chen, Y. J. (2003) A study of Taiwan's travel agent salary system: an agency theory perspective. *Tourism Management*, Tillgänglig online 15 april 2004.

Huddart, S., Ke, B. & Petroni, K. (2003) What insiders know about future earnings and how they use it: Evidence from insider trades, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 35, nr. 3, sid. 315-346

Jun Lin, C., Tang, Q., & Xiao, J. (2003) An experimental study of users' responses to qualified, *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, 12, sid 1–22

Kaestner, R. & Liu, F-Y. (1998) New evidence on the information content of dividend announcements, *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Vol. 38, nr. 2, 1998, sid 251-274.

Kelly, A. S., & Mohrweis, L. C. (1989) Bankers and investors' perception of the auditors' role in financial statement reporting: The impact of SAS No. 58. *Auditing: A Journal of Practices & Theory*, 9 (1), 87–106.

Kröner, S. & Wahlgren, L. (1999) *Praktisk statistik*. Lund: Studentlitteratur.

Lambert, R. A. (2001). Contracting theory and accounting. *Journal of Accounting and Economics*, December 2001, 3–87.

Lee, P., Stokes, D., Taylor, S. & Walter, T. (2003) The association between audit quality, accounting disclosures and firm-specific risk: Evidence from initial public offerings, *Journal of Accounting and Public Policy*, Vol. 22, nr. 5, September-Oktober 2003, sid 377-400

Lekvall, P. & Wahlbin, C. (1993). *Information för marknadsföringsbeslut (3:e uppl.)*. Göteborg: IHM Förlag AB

Lindher, A-S., Lödby Varel, G., och Magistrado, K. (2002) *Revisorns benägenhet att avge en oren revisionsberättelse*. Högskolan Kristianstad

Lodin, S.O., Lindencrona, G., Melz, P. & Silfverberg, C. (2003). *Inkomstskatt- en läro- och handbok i skatterätt (9:e uppl.)*. Lund: Studentlitteratur

Lönegarantilagen (1992:497) §1

Mandamus årsredovisning (2002).

Moberg, K. (2003) *Bolagsrevisorn (2:a uppl.)*. Stockholm: Norstedts Juridik AB

Nobes, C. & Parker, R. (2002) *Comparative International Accounting (7:e uppl.)*. Edinburg: Pearson Education Limited

Norusis, M. J. (1992) *SPSS*. Chicago: SPSS Inc.

O'Dwyer, B. & Unerman, J. (2003). Enron, WorldCom, Andersen et al.: a challenge to modernity. *Critical perspectives of accounting*, Tillgänglig online 21 april 2004.

Oppenheimer, B., Bomberg, G., Nilsson, K-O. & Reiner, J. (2003) *Företag i kris*. (2:a Uppl.) Stockholm: Jure CLN AB.

Otchere, I & Ross, M (2002) Do share buy back announcements convey firm-specific or industry-wide information?: A test of the undervaluation hypothesis, *International Review of Financial Analysis*, Vol. 11, nr. 4, 2002, sid 511-531

Piotroski, J. D. & Roulstone, D. T. (2004) Do insider trades reflect both contrarian beliefs and superior knowledge about future cash flow realizations?, *Journal of Accounting and Economics*, Tillgänglig online 2 april 2004

Perloff, J. (2001) *Microeconomics (2:nd ed)*. New York: Addison Wesley Longman Inc.

Persons, J (1997) Heterogeneous shareholders and signaling with share repurchases. *Journal of Corporate Finance*, Vol. 3, nr. 3, juni 1997, sid 221-249

Rao, A.R. & Monroe, K.B. (1989) The effect of price, brand name, and store name on buyers' perceptions of product quality: an integrative review. *Journal of Marketing Research*. Augusti 1989;26, sid 351-357.

Ross, S.A., Westerfield, W.R. & Jordan, B.D. (2003) *Fundamentals of Corporate Finance (6:e uppl.)*. Mcraw-Hill: New York

Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. (2003) *Research Methods for Business Students (3:e uppl.)*. Harlow, England: Pearson Education Limited

Schiller, S., Andersson, Å. & Larsson, L-M. (2003) *Revisionsberättelsens nytta vid beslutsfattande*. Handelshögskolan Göteborg

Scott, W. (2002). *Financial Accounting Theory*. (3:d ed.) Pearson Education Canada Inc: Toronto.

Seipel, C., & Tunnell, L. (2000) A stochastic dominance analysis of the issuance of qualified opinions. *American Business Review*, 18 (1), 32–39.

Smith, D. (2000) *Redovisningens språk*. Studentlitteratur: Lund

Sunesson, B. (2003) Daydream gav vd förbjudet lån. *Svenska Dagbladet*, nr. 030519

Teoh, S. H. (1992). Auditor independence, dismissal threats and the market reaction on auditor switches. *Journal of Accounting Research*, nr: 30 (våren), sid 1–23.

Teoh, S. H., & Wong, T. J. (1993) Perceived auditor quality and the earnings response coefficient. *The Accounting Review*, 68 (april), sid 346–366.

Titman, S. & Trueman, B. (1986) Information quality and the valuation of new issues, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 8, nr. 2, juni 1986, sid 159-172

Tomkins, C. (2001) Interdependencies, trust and information in relationships, alliances and networks. *Accounting Organizations & Society*. Vol. 26. nr. 2, sid 161

Internet källor

Autofill [online] (Accessdatum 040404) Tillgänglig på
<URL:<http://www.autofill.se>>

Svenskt Arbetsliv [online] (Accessdatum 040426) Tillgänglig på
<URL:<http://www.ais.se>>

Skatteverket [online] (Accessdatum 040426) Tillgänglig på
<URL:<http://www.skatteverket.se>>

SCB [online] (Accessdatum 040518) Tillgänglig på
<URL:<http://www.scb.se>>

Bilaga 1 enkät aktiespararna

1. Brukar ni använda företagens årsredovisningar vid era bedömningar?

Ja Nej Vet ej

2. Läser ni revisionsberättelserna?

Ja Nej Vet ej

3. Känner ni till innebörden av den orena revisionsberättelsen?

Ja Nej Vet ej

4. Utgör en oren revisionsberättelse en signal för er om att ett företag har brister som kan leda till en kris?

Ja Nej Vet ej

5. Vad anser ni vara viktiga signaler på att ett företag är i kris? Flera alternativ är möjliga.

Skriv gärna egna alternativ i rutorna 9 - 12.

- 1 Kritik i media
- 2 Låg soliditet
- 3 Låg likviditet
- 4 Låg räntabilitet
- 5 Obetalda skatter
- 6 Oren revisionsberättelse
- 7 Rykten
- 8 Insiders säljer aktier

- 9 Annan
- 10 Annan
- 11 Annan
- 12 Annan

6. Vilka av ovanstående signalerna i fråga 5 anser ni viktigast? Rangordna de alternativ ni kryssade för. Markera med kommatecken mellan alternativen

Fall av orena revisionsberättelser

Nedan följer olika fall av orena revisionsberättelser. Vi har endast tagit med revisorns anmärkning som vanligtvis är skriven i kursiv stil i revisionsberättelserna. Därefter följer tre frågor angående fallen.

Fall 1.

Vid revisionen har jag funnit att den interna kontrollen är bristfällig samt redovisningen. Värdet av varulager och inventarier har inte kunnat bedömmas och årsredovisningen är avgiven efter föreskriven tid.

Jag avstyrker härmed att resultaträkningen och balansräkningen fastställs, att förlusten disponeras enligt förslaget i förvaltningsberättelsen samt att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

7. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 1?

Ja Nej Vet ej

8. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Granskar den ekonomiska informationen noggrant.

Säljer aktierna

Bättre uppföljning av insiderhandeln.

Bättre uppföljning av aktiekurse

Söker information i olika medier

Ifrågasätter situationen vid bolagsstämman

Ifrågasätter verkställande direktörens arbete

Annat

Fall 2

Osäkra kundfordringar uppgår till 1 000 000 kr. I balansposten övriga skulder ingår en skuld för mervärdeskatt med 240 000 kr varav 180 000 kr avser obetald mervärdeskatt för föregående räkenskapsår.

Med hänsyn till ovanstående avstyrker jag att resultaträkningen och balansräkningen samt resultatdispositionen enligt förslag i förvaltningsberättelsen.

9. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 2?

Ja Nej

10. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Granskar den ekonomiska informationen noggrant

Säljer aktierna

Bättre uppföljning av insiderhandeln.

Bättre uppföljning av aktiekursen

Söker information i olika medier

Ifrågasätter situationen vid bolagsstämman

Ifrågasätter verkställande direktörens arbete

Annat

Fall 3

Pga att hela aktiekapitalet är förbrukat har jag i ett PM till styrelsen påpekat de skyldigheter styrelsen har i sådana fall enl. ABL kap 13. Vidare har påtalats brister i den interna kontrollen samt balansposten likvida medel är orimligt högt.

Då aktiekapitalet är förbrukat och var även så föregående år, varken av- eller tillstyrker jag att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

11. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 3?

Ja Nej Vet ej

12. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Granskar den ekonomiska informationen noggrant

Säljer aktierna

Bättre uppföljning av insiderhandeln.

Bättre uppföljning av aktiekursen

Söker information i olika medier

Ifrågasätter situationen vid bolagsstämman

Ifrågasätter verkställande direktörens arbete

Annat

Fall 4

I balansräkningen finns bland övriga fordringar upptaget ett belopp om 3.000.000 kronor samt bland andelar i intressebolag ett belopp om 2.000.000 kronor.

På grund av osäkerheten beträffande ovan nämnda fordringar samt andelar i intressebolag kan jag inte uttala mig om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och att den därmed ger en rättvisande bild av bolagets resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige.

Jag kan varken tillstyrka eller avstyrka att bolagsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen och behandlar resultatet enligt förslaget i förvaltningsberättelsen.

13. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 4?

Ja Nej Vet ej

14. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Granskar den ekonomiska informationen noggrant

Säljer aktierna

Bättre uppföljning av insiderhandeln.

Bättre uppföljning av aktiekursen

Söker information i olika medier

Ifrågasätter situationen vid bolagsstämman

Ifrågasätter verkställande direktörens arbete

Annat

Fall 5

Det egna kapitalet understiger hälften av det egna aktiekapitalet och är till och med negativt. Styrelsen har inte följt reglerna i ABL kap. 13 om upprättande av kontrollbalansräkning och tvångslikvidation.

15. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 5?

Ja Nej Vet ej

16.. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Granskar den ekonomiska informationen noggrant

Säljer aktierna

Bättre uppföljning av insiderhandeln.

Bättre uppföljning av aktiekursen

Söker information i olika medier

Ifrågasätter situationen vid bolagsstämman

Ifrågasätter verkställande direktörens arbete

Annat

Fall 6

Verkställande direktören har under året hos bolaget upptagit ett lån på 600.000 kronor. Någon dispens enligt ABL 12 kap. 8 § föreligger ej.

17. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 6?

Ja Nej Vet ej

18. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Granskar den ekonomiska informationen
noggrant

Säljer aktierna

Bättre uppföljning av insiderhandeln.

Bättre uppföljning av aktiekursen

Söker information i olika medier

Ifrågasätter situationen vid bolagsstämman

Ifrågasätter verkställande direktörens arbete

Annat

Fall 7

Vid ett flertal tillfällen under räkenskapsåret har avdragen skatt och sociala avgifter ej betalats i rätt tid.

19. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 7?

Ja Nej Vet ej

20. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Granskar den ekonomiska informationen
noggrant

Säljer aktierna

Bättre uppföljning av insiderhandeln.

Bättre uppföljning av aktiekursen

Söker information i olika medier

Ifrågasätter situationen vid bolagsstämman

Ifrågasätter verkställande direktörens arbete

Annat

Organisation

Ort

Bilaga 2 enkät bankerna

1. Brukar ni använda företagens årsredovisningar vid era bedömningar?

Ja Nej Vet ej

2. Läser ni revisionsberättelserna?

Ja Nej Vet ej

3. Känner ni till innebörden av den orena revisionsberättelsen?

Ja Nej Vet ej

4. Utgör en oren revisionsberättelse en signal för er om att ett företag har brister som kan leda till en kris?

Ja Nej Vet ej

5. Vad anser ni vara viktiga signaler på att ett företag är i kris? Flera alternativ är möjliga.

Skriv gärna egna alternativ i rutorna 11 - 14.

1. Kritik i media
2. Sen med betalningar
3. Betalningsanmärkningar
4. Låg soliditet
5. Låg likviditet
6. Låg räntabilitet

- 7 Obetalda skatter
- 8 Oren revisionsberättelse
- 9 Rykten
- 10 Ägarnas privata ekonomi
- 11 Annan
- 12 Annan
- 13 Annan
- 14 Annan

6. Vilka av ovanstående signalerna i fråga 5 anser ni viktigast? Rangordna de alternativ ni kryssade för. Markera med kommatecken mellan alternativen

Fall av orena revisionsberättelser

Nedan följer olika fall av orena revisionsberättelser. Vi har endast tagit med revisorns anmärkning som vanligtvis är skriven i kursiv stil i revisionsberättelserna. Därefter följer tre frågor angående fallen.

Fall 1.

Vid revisionen har jag funnit att den interna kontrollen är bristfällig samt redovisningen. Värdet av varulager och inventarier har inte kunnat bedömmas och årsredovisningen är avgiven efter föreskriven tid.

Jag avstyrker härmed att resultaträkningen och balansräkningen fastställs, att förlusten disponeras enligt förslaget i förvaltningsberättelsen samt att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

7. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 1?

Ja Ja Nej Vet ej

8. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

- Kontakta företaget för en förklaring
- Granskning av bakomliggande faktorer till den orena revisionsberättelsen.
- Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållanden
- Förändringar i kreditvillkor

Annat

Fall 2

Osäkra kundfordringar uppgår till 1 000 000 kr. I balansposten övriga skulder ingår en skuld för mervärdeskatt med 240 000 kr varav 180 000 kr avser obetald mervärdeskatt för föregående räkenskapsår.

Med hänsyn till ovanstående avstyrker jag att resultaträkningen och balansräkningen samt resultatdispositionen enligt förslag i förvaltningsberättelsen.

9. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 2?

Ja Nej

10. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontakta företaget för en förklaring

Granskning av bakomliggande faktorer till den orena revisionsberättelsen.

Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållanden

Förändringar i kreditvillkor

Annat

Fall 3

Pga att hela aktiekapitalet är förbrukat har jag i ett PM till styrelsen påpekat de skyldigheter styrelsen har i sådana fall enl. ABL kap 13. Vidare har påtalats brister i den interna kontrollen samt balansposten likvida medel är orimligt högt.

Då aktiekapitalet är förbrukat och var även så föregående år, varken av- eller tillstyrker jag att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

11. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 3?

Ja Nej Vet ej

12. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontakta företaget för en förklaring
 Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena
revisionberättelsen.
 Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållande
 Förändringar i kreditvillkor

Annat

Fall 4

I balansräkningen finns bland övriga fordringar upptaget ett belopp om 3.000.000 kronor samt bland andelar i intressebolag ett belopp om 2.000.000 kronor.

På grund av osäkerheten beträffande ovan nämnda fordringar samt andelar i intressebolag kan jag inte uttala mig om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och att den därmed ger en rättvisande bild av bolagets resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige.

Jag kan varken tillstyrka eller avstyrka att bolagsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen och behandlar resultatet enligt förslaget i förvaltningsberättelsen.

13. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 4?

Ja Nej Vet ej

14. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontakta företaget för en förklaring
 Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena
revisionberättelsen.

<input type="text"/>	Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållanden
<input type="text"/>	Förändringar i kreditvillkor

Annat

Fall 5

Det egna kapitalet understiger hälften av det egna aktiekapitalet och är till och med negativt. Styrelsen har inte följt reglerna i ABL kap. 13 om upprättande av kontrollbalansräkning och tvångslikvidation.

15. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 5?

<input type="text"/>	Ja	<input type="text"/>	Nej	<input type="text"/>	Vet ej
----------------------	----	----------------------	-----	----------------------	--------

16.. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

<input type="text"/>	Kontaktar företaget för en förklaring
<input type="text"/>	Granskning av bakomliggande faktorer till den orena revisionsberättelsen.
<input type="text"/>	Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållanden
<input type="text"/>	Förändringar i kreditvillkor

Annat

Fall 6

Verkställande direktören har under året hos bolaget upptagit ett lån på 600.000 kronor. Någon dispens enligt ABL 12 kap. 8 § föreligger ej.

17. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 6?

<input type="text"/>	Ja	<input type="text"/>	Nej	<input type="text"/>	Vet ej
----------------------	----	----------------------	-----	----------------------	--------

18. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

<input type="text"/>	Kontaktar företaget för en förklaring
<input type="text"/>	Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionberättelsen.
<input type="text"/>	Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållande
<input type="text"/>	Förändringar i kreditvillkor

Annat

Fall 7

Vid ett flertal tillfällen under räkenskapsåret har avdragen skatt och sociala avgifter ej betalats i rätt tid.

19. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 7

Ja
  Nej
  Vet ej

20. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

<input type="text"/>	Kontaktar företaget för en förklaring
<input type="text"/>	Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionberättelsen.
<input type="text"/>	Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållande
<input type="text"/>	Förändringar i kreditvillkor

Annat

Företag

Ort

Befattning

Bilaga 3 enkät leverantörerna

1. Brukar ni använda företagens årsredovisningar vid era bedömningar?

Ja Nej Vet ej

2. Läser ni revisionsberättelserna?

Ja Nej Vet ej

3. Känner ni till innebörden av den orena revisionsberättelsen?

Ja Nej Vet ej

4. Utgör en oren revisionsberättelse en signal för er om att ett företag har brister som kan leda till en kris?

Ja Nej Vet ej

5. Vad anser ni vara viktiga signaler på att ett företag är i kris? Flera alternativ är möjliga.

Skriv gärna egna alternativ i rutorna 10 - 13.

1	____	Kritik i media
2	____	Sen med betalningar
3	____	Betalningsanmärkningar
4	____	Låg soliditet
5	____	Låg likviditet
6	____	Låg räntabilitet
7	____	Obetalda skatter
8	____	Oren revisionsberättelse
9	____	Rykten

10 Annan

11 Annan

12 Annan

13 Annan

6. Vilka av ovanstående signalerna i fråga 5 anser ni viktigast? Rangordna de alternativ ni kryssade för. Markera med kommatecken mellan alternativen

Fall av orena revisionsberättelser

Nedan följer olika fall av orena revisionsberättelser. Vi har endast tagit med revisorns anmärkning som vanligtvis är skriven i kursiv stil i revisionsberättelserna. Därefter följer tre frågor angående fallen.

Fall 1.

Vid revisionen har jag funnit att den interna kontrollen är bristfällig samt redovisningen. Värdet av varulager och inventarier har inte kunnat bedömmas och årsredovisningen är avgiven efter föreskriven tid.

Jag avstyrker härmed att resultaträkningen och balansräkningen fastställs, att förlusten disponeras enligt förslaget i förvaltningsberättelsen samt att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

7. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 1?

Ja Nej Vet ej

8. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontakta företaget för en förklaring
 Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionsberättelsen.
 Förändringar i kreditvillkor
 Kräver förskottsbetalning
 Bättre uppföljning av betalningar
 Avbryter samarbetet

Annat

Fall 2

Osäkra kundfordringar uppgår till 1 000 000 kr. I balansposten övriga skulder ingår en skuld för mervärdeskatt med 240 000 kr varav 180 000 kr avser obetald mervärdeskatt för föregående räkenskapsår.

Med hänsyn till ovanstående avstyrker jag att resultaträkningen och balansräkningen samt resultatdispositionen enligt förslag i förvaltningsberättelsen.

9. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 2?

Ja Nej

10. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

<input type="text"/>	Kontaktar företaget för en förklaring
<input type="text"/>	Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionsberättelsen.
<input type="text"/>	Förändringar i kreditvillkor
<input type="text"/>	Kräver förskottsbetalning
<input type="text"/>	Bättre uppföljning av betalningar
<input type="text"/>	Avbryter samarbetet

Annat

Fall 3

Pga att hela aktiekapitalet är förbrukat har jag i ett PM till styrelsen påpekat de skyldigheter styrelsen har i sådana fall enl. ABL kap 13. Vidare har påtalats brister i den interna kontrollen samt balansposten likvida medel är orimligt högt.

Då aktiekapitalet är förbrukat och var även så föregående år, varken av- eller tillstyrker jag att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

11. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 3?

<input type="text"/>	Ja	<input type="text"/>	Nej	<input type="text"/>	Vet ej
----------------------	----	----------------------	-----	----------------------	--------

12. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

<input type="text"/>	Kontaktar företaget för en förklaring
<input type="text"/>	Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionsberättelsen.
<input type="text"/>	Förändringar i kreditvillkor
<input type="text"/>	Kräver förskottsbetalning
<input type="text"/>	Bättre uppföljning av betalningar
<input type="text"/>	Avbryter samarbetet

Annat

Fall 4

I balansräkningen finns bland övriga fordringar upptaget ett belopp om 3.000.000 kronor samt bland andelar i intressebolag ett belopp om 2.000.000 kronor.

På grund av osäkerheten beträffande ovan nämnda fordringar samt andelar i intressebolag kan jag inte uttala mig om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och att den därmed ger en rättvisande bild av bolagets resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige.

Jag kan varken tillstyrka eller avstyrka att bolagsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen och behandlar resultatet enligt förslaget i förvaltningsberättelsen.

13. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 4?

Ja Nej Vet ej

14. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

- Kontakta företaget för en förklaring
- Granskning av bakomliggande faktorer till den orena revisionsberättelsen.
- Förändringar i kreditvillkor
- Kräver förskottsbetalning
- Bättre uppföljning av betalningar
- Avbryter samarbetet

Annat

Fall 5

Det egna kapitalet understiger hälften av det egna aktiekapitalet och är till och med negativt. Styrelsen har inte följt reglerna i ABL kap. 13 om upprättande av kontrollbalansräkning och tvångslikvidation.

15. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 5?

Ja Nej Vet ej

16.. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

- Kontaktar företaget för en förklaring
- Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionberättelsen.
- Förändringar i kreditvillkor
- Kräver förskottsbetalning
- Bättre uppföljning av betalningar
- Avbryter samarbetet

Annat

Fall 6

Verkställande direktören har under året hos bolaget upptagit ett lån på 600.000 kronor. Någon dispens enligt ABL 12 kap. 8 § föreligger ej.

17. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 6?

Ja Nej Vet ej

18. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

- Kontaktar företaget för en förklaring
- Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionberättelsen.
- Förändringar i kreditvillkor

<input type="text"/>	Kräver förskottsbetalning
<input type="text"/>	Bättre uppföljning av betalningar
<input type="text"/>	Avbryter samarbetet

Annat

▲

■

▼

◀

▶

Fall 7

Vid ett flertal tillfällen under räkenskapsåret har avdragen skatt och sociala avgifter ej betalats i rätt tid.

19. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 7

<input type="text"/>	Ja	<input type="text"/>	Nej	<input type="text"/>	Vet ej
----------------------	----	----------------------	-----	----------------------	--------

20. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

<input type="text"/>	Kontaktar företaget för en förklaring
<input type="text"/>	Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionsberättelsen.
<input type="text"/>	Förändringar i kreditvillkor
<input type="text"/>	Kräver förskottsbetalning
<input type="text"/>	Bättre uppföljning av betalningar
<input type="text"/>	Avbryter samarbetet

Annat

▲

■

▼

◀

▶

Företag

Ort

Befattning

Bilaga 4 enkät kunderna

1. Brukar ni använda företagens årsredovisningar vid era bedömningar?

Ja Nej Vet ej

2. Läser ni revisionsberättelserna?

Ja Nej Vet ej

3. Känner ni till innebörden av den orena revisionsberättelsen?

Ja Nej Vet ej

4. Utgör en oren revisionsberättelse en signal för er om att ett företag har brister som kan leda till en kris?

Ja Nej Vet ej

5. Vad anser ni vara viktiga signaler på att ett företag är i kris? Flera alternativ är möjliga.

Skriv gärna egna alternativ i rutorna 9 - 12.

- 1 Kritik i media
- 2 Sena leveranser
- 3 Låg soliditet
- 4 Låg likviditet
- 5 Låg räntabilitet
- 6 Obetalda skatter
- 7 Oren revisionsberättelse
- 8 Rykten

9 Annan

10 Annan

11 Annan

12 Annan

6. Vilka av ovanstående signalerna i fråga 5 anser ni viktigast? Rangordna de alternativ ni kryssade för. Markera med kommatecken mellan alternativen

Fall av orena revisionsberättelser

Nedan följer olika fall av orena revisionsberättelser. Vi har endast tagit med revisorns anmärkning som vanligtvis är skriven i kursiv stil i revisionsberättelserna. Därefter följer tre frågor angående fallen.

Fall 1.

Vid revisionen har jag funnit att den interna kontrollen är bristfällig samt redovisningen. Värdet av varulager och inventarier har inte kunnat bedömmas och årsredovisningen är avgiven efter föreskriven tid.

Jag avstyrker härmed att resultaträkningen och balansräkningen fastställs, att förlusten disponeras enligt förslaget i förvaltningsberättelsen samt att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

7. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 1?

Ja Nej Vet ej

8. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontaktar företaget för en förklaring

Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionsberättelsen.

Byter leverantör

Annat

Fall 2

Osäkra kundfordringar uppgår till 1 000 000 kr. I balansposten övriga skulder ingår en skuld för mervärdeskatt med 240 000 kr varav 180 000 kr avser obetald mervärdeskatt för föregående räkenskapsår.

Med hänsyn till ovanstående avstyrker jag att resultaträkningen och balansräkningen samt resultatdispositionen enligt förslag i förvaltningsberättelsen.

9. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 2?

Ja Nej

10. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontaktar företaget för en förklaring

Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionsberättelsen.

Byter leverantör

Annat

Fall 3

Pga att hela aktiekapitalet är förbrukat har jag i ett PM till styrelsen påpekat de skyldigheter styrelsen har i sådana fall enl. ABL kap 13. Vidare har påtalats brister i den interna kontrollen samt balansposten likvida medel är orimligt högt.

Då aktiekapitalet är förbrukat och var även så föregående år, varken av- eller tillstyrker jag att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

11. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 3?

Ja Nej Vet ej

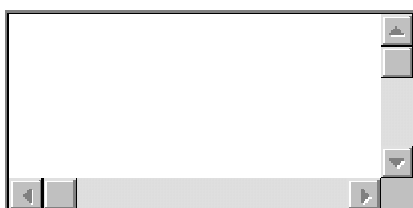
12. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontaktar företaget för en förklaring

Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionberättelsen.

Byter leverantör

Annat

Fall 4

I balansräkningen finns bland övriga fordringar upptaget ett belopp om 3.000.000 kronor samt bland andelar i intressebolag ett belopp om 2.000.000 kronor.

På grund av osäkerheten beträffande ovan nämnda fordringar samt andelar i intressebolag kan jag inte uttala mig om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och att den därmed ger en rättvisande bild av bolagets resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige.

Jag kan varken tillstyrka eller avstyrka att bolagsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen och behandlar resultatet enligt förslaget i förvaltningsberättelsen.

13. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 4?

Ja Nej Vet ej

14. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontaktar företaget för en förklaring
 Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena
revisionberättelsen.
 Byter leverantör

Annat

Fall 5

Det egna kapitalet understiger hälften av det egna aktiekapitalet och är till och med negativt. Styrelsen har inte följt reglerna i ABL kap. 13 om upprättande av kontrollbalansräkning och tvångslikvidation.

15. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 5?

Ja Nej Vet ej

16.. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontaktar företaget för en förklaring
 Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena
revisionberättelsen.
 Byter leverantör

Annat

Fall 6

Verkställande direktören har under året hos bolaget upptagit ett lån på 600.000 kronor. Någon dispens enligt ABL 12 kap. 8 § föreligger ej.

17. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 6?

Ja Nej Vet ej

18. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

- Kontakta företaget för en förklaring
- Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionsberättelsen.
- Byter leverantör

Annat

Fall 7

Vid ett flertal tillfällen under räkenskapsåret har avdragen skatt och sociala avgifter ej betalats i rätt tid.

19. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 7?

Ja Nej Vet ej

20. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

- Kontakta företaget för en förklaring
- Granskning av bakomliggnade faktorer till den

orena revisionberättelsen.

Byter leverantör

Annat

Företag

Ort

Befattning

Bilaga 5 enkät fackförbunden

1. Brukar ni använda företagens årsredovisningar vid era bedömningar?

Ja Nej Vet ej

2. Läser ni revisionsberättelserna?

Ja Nej Vet ej

3. Känner ni till innebörden av den orena revisionsberättelsen?

Ja Nej Vet ej

4. Utgör en oren revisionsberättelse en signal för er om att ett företag har brister som kan leda till en kris?

Ja Nej Vet ej

5. Vad anser ni vara viktiga signaler på att ett företag är i kris? Flera alternativ är möjliga.

Skriv gärna egna alternativ i rutorna 11 - 14.

- 1 Kritik i media
- 2 Betalningsanmärkningar
- 3 Låg soliditet
- 4 Låg likviditet
- 5 Låg räntabilitet
- 6 Obetalda skatter
- 7 Oren revisionsberättelse
- 8 Information från fackrepresentanter i styrelsen om att bolaget är i kris
- 9 Rykten

11 Annan

12 Annan

13 Annan

14 Annan

6. Vilka av ovanstående signalerna i fråga 5 anser ni viktigast? Rangordna de alternativ ni kryssade för. Markera med kommatecken mellan alternativen

Fall av orena revisionsberättelser

Nedan följer olika fall av orena revisionsberättelser. Vi har endast tagit med revisorns anmärkning som vanligtvis är skriven i kursiv stil i revisionsberättelserna. Därefter följer tre frågor angående fallen.

Fall 1.

Vid revisionen har jag funnit att den interna kontrollen är bristfällig samt redovisningen. Värdet av varulager och inventarier har inte kunnat bedömmas och årsredovisningen är avgiven efter föreskriven tid.

Jag avstyrker härmed att resultaträkningen och balansräkningen fastställs, att förlusten disponeras enligt förslaget i förvaltningsberättelsen samt att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

7. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 1?

Ja Nej Vet ej

8. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontakta företaget för en förklaring

Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionsberättelsen.

Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållande

Annat

Fall 2

Osäkra kundfordringar uppgår till 1 000 000 kr. I balansposten övriga skulder ingår en skuld för mervärdeskatt med 240 000 kr varav 180 000 kr avser obetald mervärdeskatt för föregående räkenskapsår.

Med hänsyn till ovanstående avstyrker jag att resultaträkningen och balansräkningen samt resultatdispositionen enligt förslag i förvaltningsberättelsen.

9. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 2?

Ja Nej

10. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontakta företaget för en förklaring

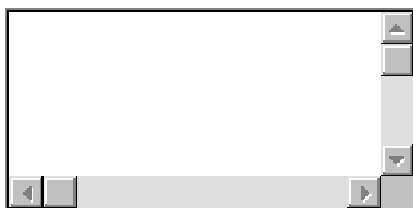
Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena

revisionberättelsen.

Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållanden

Annat

Fall 3

Pga att hela aktiekapitalet är förbrukat har jag i ett PM till styrelsen påpekat de skyldigheter styrelsen har i sådana fall enl. ABL kap 13. Vidare har påtalats brister i den interna kontrollen samt balansposten likvida medel är orimligt högt.

Då aktiekapitalet är förbrukat och var även så föregående år, varken av- eller tillstyrker jag att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

11. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 3?

Ja Nej Vet ej

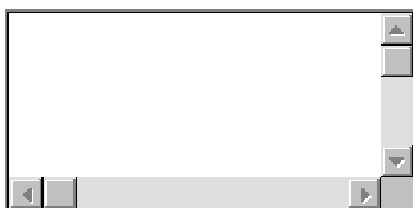
12. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontakta företaget för en förklaring

Granskning av bakomliggande faktorer till den orena revisionberättelsen.

Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållanden

Annat

Fall 4

I balansräkningen finns bland övriga fordringar upptaget ett belopp om 3.000.000 kronor samt bland andelar i intressebolag ett belopp om 2.000.000 kronor.

På grund av osäkerheten beträffande ovan nämnda fordringar samt andelar i intressebolag kan jag inte uttala mig om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och att den därmed ger en

rättvisande bild av bolagets resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige.

Jag kan varken tillstyrka eller avstyrka att bolagsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen och behandlar resultatet enligt förslaget i förvaltningsberättelsen.

13. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 4?

Ja Nej Vet ej

14. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontakta företaget för en förklaring
 Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionsberättelsen.
 Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållanden

Annat

Fall 5

Det egna kapitalet understiger hälften av det egna aktiekapitalet och är till och med negativt. Styrelsen har inte följt reglerna i ABL kap. 13 om upprättande av kontrollbalansräkning och tvångslikvidation.

15. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 5?

Ja Nej Vet ej

16. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Kontakta företaget för en förklaring
 Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionsberättelsen.
 Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållanden

Annat

Fall 6

Verkställande direktören har under året hos bolaget upptagit ett lån på 600.000 kronor. Någon dispens enligt ABL 12 kap. 8 § föreligger ej.

17. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 6?

Ja Nej Vet ej

18. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

- Kontaktar företaget för en förklaring
- Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena revisionsberättelsen.
- Bättre uppföljning av företagens ekonomiska förhållande

Annat

Fall 7

Vid ett flertal tillfällen under räkenskapsåret har avdragen skatt och sociala avgifter ej betalats i rätt tid.

19. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 7?

Ja Nej Vet ej

20. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

- Kontaktar företaget för en förklaring
- Granskning av bakomliggnade faktorer till den orena

revisionberättelsen.

Bättre uppföljning av företagets ekonomiska förhållande

Annat

Organisation

Befattning

Bilaga 6 enkät Skatteverket

1. Brukar ni använda företagens årsredovisningar vid era bedömningar?

Ja Nej Vet ej

2. Läser ni revisionsberättelserna?

Ja Nej Vet ej

3. Känner ni till innebörden av den orena revisionsberättelsen?

Ja Nej Vet ej

4. Utgör en oren revisionsberättelse en signal för er om att ett företag har brister som kan leda till att hanteringen av skatter missköts?

Ja Nej Vet ej

5. Vad anser ni vara viktiga signaler på att ett företag är i kris? Flera alternativ är möjliga.

Skriv gärna egna alternativ i rutorna 7 - 10.

- 1 Kritik i media
- 2 Försening av inbetalning av skatter
- 3 Betalningsanmärkningar
- 4 Obetalda skatter
- 5 Oren revisionsberättelse
- 6 Rykten

7 Annan

8 Annan

9 Annan

10 Annan

6. Vilka av ovanstående signalerna i fråga 5 anser ni viktigast? Rangordna de alternativ ni kryssade för. Markera med kommatecken mellan alternativen

Fall av orena revisionsberättelser

Nedan följer olika fall av orena revisionsberättelser. Vi har endast tagit med revisorns anmärkning som vanligtvis är skriven i kursiv stil i revisionsberättelserna. Därefter följer tre frågor angående fallen.

Fall 1.

Vid revisionen har jag funnit att den interna kontrollen är bristfällig samt redovisningen. Värdet av varulager och inventarier har inte kunnat bedömmas och årsredovisningen är avgiven efter föreskriven tid.

Jag avstyrker härmed att resultaträkningen och balansräkningen fastställs, att förlusten disponeras enligt förslaget i förvaltningsberättelsen samt att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

7. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 1?

Ja Nej Vet ej

8. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Skatterevision

Granskning av tidigare inlämnade uppgifter

Annat

Fall 2

Osäkra kundfordringar uppgår till 1 000 000 kr. I balansposten övriga skulder ingår en skuld för mervärdeskatt med 240 000 kr varav 180 000 kr avser obetald mervärdeskatt för föregående räkenskapsår.

Med hänsyn till ovanstående avstyrker jag att resultaträkningen och balansräkningen samt resultatdispositionen enligt förslag i förvaltningsberättelsen.

9. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 2?

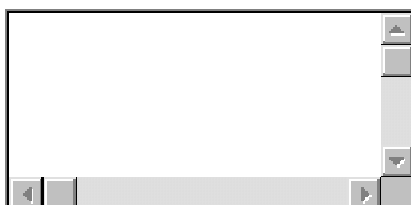
Ja Nej

10. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Skatterevision

Granskning av tidigare inlämnade uppgifter

Annat

Fall 3

Pga att hela aktiekapitalet är förbrukat har jag i ett PM till styrelsen påpekat de skyldigheter styrelsen har i sådana fall enl. ABL kap 13. Vidare har påtalats brister i den interna kontrollen samt balansposten likvida medel är orimligt högt.

Då aktiekapitalet är förbrukat och var även så föregående år, varken av- eller tillstyrker jag att styrelsens ledamöter beviljas ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

11. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 3?

Ja Nej Vet ej

12. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Skatterevision
 Granskning av tidigare inlämnade uppgifter

Annat

Fall 4

I balansräkningen finns bland övriga fordringar upptaget ett belopp om 3.000.000 kronor samt bland andelar i intressebolag ett belopp om 2.000.000 kronor.

På grund av osäkerheten beträffande ovan nämnda fordringar samt andelar i intressebolag kan jag inte uttala mig om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och att den därmed ger en rättvisande bild av bolagets resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige.

Jag kan varken tillstyrka eller avstyrka att bolagsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen och behandlar resultatet enligt förslaget i förvaltningsberättelsen.

13. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 4?

Ja Nej Vet ej

14. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

<input type="text"/>	Skatterevision
<input type="text"/>	Granskning av tidigare inlämnade uppgifter

Annat

Fall 5

Det egna kapitalet understiger hälften av det egna aktiekapitalet och är till och med negativt. Styrelsen har inte följt reglerna i ABL kap. 13 om upprättande av kontrollbalansräkning och tvångslikvidation.

15. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 5?

<input type="text"/>	Ja	<input type="text"/>	Nej	<input type="text"/>	Vet ej
----------------------	----	----------------------	-----	----------------------	--------

16.. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

<input type="text"/>	Skatterevision
<input type="text"/>	Granskning av tidigare inlämnade uppgifter

Annat

Fall 6

Verkställande direktören har under året hos bolaget upptagit ett lån på 600.000 kronor. Någon dispens enligt ABL 12 kap. 8 § föreligger ej.

17. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 6?

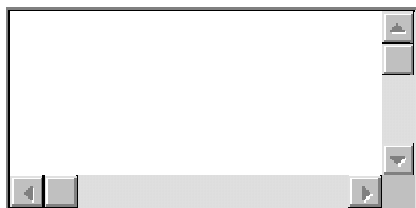
<input type="text"/>	Ja	<input type="text"/>	Nej	<input type="text"/>	Vet ej
----------------------	----	----------------------	-----	----------------------	--------

18. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

<input type="text"/>	Skatterevision
<input type="text"/>	Granskning av tidigare inlämnade uppgifter

Annat

Fall 7

Vid ett flertal tillfällen under räkenskapsåret har avdragen skatt och sociala avgifter ej betalats i rätt tid.

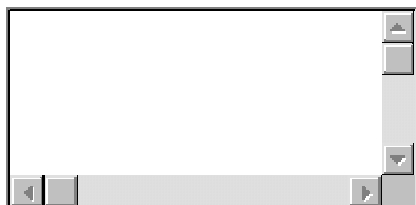
19. Hade ni vidtagit åtgärder mot en oren revisionsberättelse som i Fall 7

Ja Nej Vet ej

20. Om Ja, Vilka åtgärder vidtar ni?

Skatterevision
 Granskning av tidigare inlämnade uppgifter

Annat

Organisation

Ort

Befattning

Bilaga 7 Introduktionsbrev

Kristianstad datum

Hej!

Vi är två studenter som läser ekonomi vid Kristianstad högskola med inriktning på redovisning. Just nu skriver vi vår magisteruppsats där vi ska undersöka vilka effekter en oren revisionsberättelse får på intressenternas agerande.

Ni har kommit med i vårt urval och vi vore evigt tacksamma om ni skulle kunna avvara ca 5 minuter av er tid till att besvara denna enkät som återfinns på länken: www.bjornbengtsson.com/XXXX.htm

Det är av stor vikt att vi får in just ditt svar för att vi ska kunna dra relevanta slutsatser av undersökningen. Därför ber vi dig klicka på länken, fylla i och skicka enkäten. All information kommer att behandlas konfidentiellt. Om ni inte själva arbetar mot företag, vidarebefordra då gärna detta mail till en företagsrådgivare på ert kontor.

Enkäten består av sju olika fall där revisorer har avgett orena revisionsberättelser. Efter fallen har vi sammanställt ett antal frågor som vi gärna vill att ni besvarar. Där det inte finns något passande alternativ finns det tomma rutor där ni kan fylla i egna alternativ. Om ni har några frågor om enkäten så kontakta gärna oss via e-mail eller telefon.

Tack för ert samarbete!

Med vänliga hälsningar

Jesper Laudon
0704-94 18 15
laudon77@hotmail.com

Martin Persson
0734-06 99 88
nmartinep@hotmail.com

Handledare:
Torbjörn Tagesson
Univ. Lektor i företagsekonomi
044-20 31 07
torbjorn.tagesson@e.hkr.se